

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN SURİYE POLİTİKASININ
MUHALİF SÖYLEM ÜZERİNDEN ANALİZİ (2013-2017)**

Yüksek Lisans

AYŞE MERVE KOSOVA

İSTANBUL, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN SURİYE POLİTİKASININ
MUHALİF SÖYLEM ÜZERİNDEN ANALİZİ (2013-2017)**

Yüksek Lisans

AYŞE MERVE KOSOVA

Danışman: DOÇ. DR. SELİN M. BÖLME

İSTANBUL, 2024

ÖZET

CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN SURIYE POLİTİKASININ MUHALİF SÖYLEM ÜZERİNDEN ANALİZİ (2013-2017)

Bu tez çalışması, Türkiye'nin en eski siyasi partisi olan ve son yirmi yıldır kesintisiz şekilde ana muhalefet partisi konumunu sürdüren Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) Suriye krizi karşısındaki politikasını tanımlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada, incelenecek zaman aralığı olarak Suriye krizinin başlangıcı olan 2013 yılı ile Arap Baharı'nın karşı devrimlerle sarsıldığı ve Türkiye'nin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişiyle birlikte dış politikasının yapımı ve yürütülmesinde yapısal değişikliklerin yaşandığı 2017 yılları arasındaki dönem seçilmiştir. Çalışmanın temel iddiası muhalefet partisi olarak CHP'nin politikasının belirleyicilerinden birinin de iktidardaki Ak Parti hükümetinin icraatları olduğu ve bu nedenle CHP'nin Suriye krizindeki politikasının, partinin ideolojisi ve vizyon belgelerinin ötesinde iktidarın icraatlarına muhalefeti üzerinden tanımlanabileceğidir. CHP'nin Suriye krizine yönelik vizyonu ve muhalefetini ortaya koymak için çalışmada içerik ve söylem analizi yönetimi kullanılmıştır. Bu kapsamda parti yayınlarının yanı sıra Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tutanakları ve 2013-2017 yılları arasında CHP milletvekilleri tarafından verilen soru önergeleri incelenmiştir. Analiz, MAXQDA yazılım programı kullanılarak yapılmıştır. Bu metodolojik yaklaşım, CHP'nin incelenen zaman aralığında Suriye krizine ilişkin vizyonu ve muhalefetinin öne çıkan kavramlar üzerinden karşılaştırılmalı bir incelemesini mümkün kılmıştır.

Çalışmanın bulguları, CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonunu 'diplomasi ve arabuluculuk', sığınmacılara yönelik kullandığı 'çağdaş ev sahipliği', 'uluslararası ve bölgesel işbirliği', Suriye'nin 'toprak bütünlüğü' ve 'terörle mücadele' kavramlarının üzerine kurduğunu göstermektedir. Buna karşılık CHP'nin iktidarın icraatlarına karşı muhalefetinde tematik olarak benzerlikler söz konusu olsa da öncelik sıralaması değişmiştir. 'Suriyeli sığınmacılar' konusu ilk sıraya yükselirken, onu 'terör ve ulusal güvenlik', 'dış politika' ve 'ekonomi' izlemiştir. Bunun yanı sıra vizyonla tematik benzerlikler içeriklere her zaman yansımamış, muhalif söylemde vizyonla farklılıklar ve hatta zıtlıklar ortaya çıkmıştır. Bu da bir muhalefet partisi olarak CHP'nin Suriye politikasında sadece vizyonunun belirleyici olmadığını iktidarın icraatlarının da bu politikayı etkilediği ve dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Suriye Krizi, Söylem Analizi

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE REPUBLICAN PEOPLE'S PARTY'S SYRIA POLICY THROUGH OPPOSITION DISCOURSE (2013-2017)

This thesis aims to define the policy of the Republican People's Party (CHP), the oldest political party in Turkey, which has been the main opposition party for the last two decades without interruption, in the face of the Syrian crisis. The period between 2013, the beginning of the Syrian crisis, and 2017, when the Arab Spring was shaken by counter-revolutions and Turkey's foreign policy making and execution underwent structural changes with the transition to the Presidential Government System. The main claim of the study is that one of the determinants of the CHP's policy as an opposition party is the actions of the ruling Ak Parti government, and therefore, the CHP's policy in the Syrian crisis can be defined through its opposition to the government's actions beyond the party's ideology and vision documents. In order to reveal the CHP's vision and opposition to the Syrian crisis, the study utilized content and discourse analysis. In this context, in addition to party publications, the minutes of the Grand National Assembly of Turkey (TBMM) and parliamentary questions submitted by CHP MPs between 2013 and 2017 were analyzed. The analysis was conducted using MAXQDA software program. This methodological approach allowed for a comparative analysis of the CHP's vision and opposition to the Syrian crisis over the period analyzed in this study.

The findings of the study show that CHP's foreign policy vision on the Syrian crisis is based on the concepts of 'diplomacy and mediation', 'modern hosting' of refugees, 'international and regional cooperation', Syria's 'territorial integrity' and 'fight against terrorism'. On the other hand, although there are thematic similarities in the CHP's opposition to the government's actions, the order of priorities has changed. The issue of 'Syrian asylum-seekers' rose to the first place, followed by 'terrorism and national security', 'foreign policy' and 'economy'. In addition, thematic similarities with the vision were not always reflected in the content, and differences and even contrasts with the vision emerged in the opposition discourse. This reveals that the CHP's Syria policy as an opposition party is not only determined by its vision but also influenced and transformed by the government's actions.

Keywords: Republican People's Party (CHP), Syria Crisis, Discourse Analysis

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının her aşamasında bana rehberlik eden ve değerli görüşleriyle bu çalışmanın gelişimine büyük katkı sağlayan, samimiyetini her zaman hissettiğim danışmanım Selin M. Bölme'ye kalpten teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sürecinde, kendileri yüksek eğitim fırsatı bulamamış olmalarına rağmen, her zaman beni destekleyen annem Fethiye ve babam Murat'a içtenlikle teşekkür etmek istiyorum. Hayatımın her aşamasında olduğu gibi tezimin yazımı sürecinde de moral desteği, benim için sonsuz değer taşımış olan kız kardeşim Şevval'e de teşekkür ederim. Onların sevgisi ve desteği olmadan bu çalışma gerçekleşmezdi.

Bu araştırmanın yürütülmesi sürecinde sağladıkları maddi destekten dolayı Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na (TÜBİTAK) teşekkür ederim.

AYŞE MERVE KOSOVA

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. METHODOLOJİ	3
2.1. Araştırma Sorusu	4
2.2. Metodoloji	5
2.3. Çalışmanın Önemi ve Literatür Değerlendirmesi	10
2.4. Araştırmanın Zaman ve Vaka Seçimine İlişkin Sınırlılıkları	15
2.5. Verilerin Toplanması ve Organizasyonu	16
2.5.1. CHP'nin Suriye Politikası Vizyonuna İlişkin Kullanılan Kaynaklar	16
2.5.2. CHP'nin Suriye Politikasına Muhalefetine İlişkin Kullanılan Kaynaklar	17
2.5.3. Verilerin Organizasyonu	18
2.6. Verilerin Analizi	19
2.6.1. MAXQDA Kullanarak Verilerin Kodlanması.....	21
2.6.2. MAXQDA Kullanarak Verilerin Analiz Edilmesi	23
3. 2013-2017 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'NİN SURİYE KRİZİ	
KARŞISINDAKİ POLİTİKASINA KISA BİR BAKIŞ	25
3.1. Arap Baharının Başlangıcı	25
3.2. 2013'te Suriye Krizi ve Türkiye: Reform Çabalarından Siyasi Gerilime.....	27
3.3. 2014'te Suriye Krizi ve Türkiye: IŞİD ve PYD Arasında Türkiye'nin Güvenlik İkilemi	31
3.4. 2015'te Suriye Krizi ve Türkiye: Uluslararası Aktörlerle Bozulan İlişkiler	33
3.5. 2016 Yılında Türkiye-Suriye İlişkileri: Artan Güvenlik Tehditleri ve PYD'nin Yükselişi	36

3.6. 2017 Yılında Türkiye-Suriye İlişkileri: Askeri Müdahalelerin Gölgesinde Diplomatik Girişimler	38
4. CUMHURİYET HALK PARTİSİ VE SURİYE KRİZİ	42
4.1. CHP'nin Suriye Krizine Dair Dış Politika Vizyonunun Analizi	42
4.2. CHP'nin AK Parti Hükümetinin Suriye Politikasına Muhalif Söyleminin Temel Kavramları	55
4.2.1. CHP'nin Suriye Krizine Yönelik Muhalif Söyleminde Suriyeli Sığınmacılar	57
4.2.2. CHP'nin Suriye Krizine Yönelik Muhalif Söyleminde Terör ve Ulusal Güvenlik	75
4.2.3. CHP'nin Suriye Krizine Yönelik Muhalif Söyleminde Dış Politika	85
4.2.4. CHP'nin Suriye Krizine Yönelik Muhalif Söyleminde Ekonomi	92
5. CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN SURİYE KRİZİNE YÖNELİK VİZYONU İLE MUHALEFETTEKİ SÖYLEMİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	97
6. SONUÇ	103
7. KAYNAKÇA	106
8. EKLER	114

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1. MAXQDA BELGE SİSTEMİNDE GRUPLANDIRILMIŞ VERİ SETLERİ.....	18
ŞEKİL 2. MAXQDA KOD SİSTEMİ (KİTABI).....	23
ŞEKİL 3. SURİYE VİZYONUNA AİT KOD FREKANSLARI.....	44
ŞEKİL 4. SURİYE VİZYONUNA AİT KOD FREKANSLARININ YÜZDESEL DAĞILIMI.....	44
ŞEKİL 5. SURİYE VİZYONUNA AİT KODLARIN KESİŞİM DEĞERLERİ.....	50
ŞEKİL 6. SURİYE VİZYONUNA AİT KODLARIN METİNSEL YAKINLIK DEĞERLERİ.....	53
ŞEKİL 7. CHP'NİN MUHALİF SÖYLEMİNE AİT KATEGORİ (ANA KOD) FREKANSLARI.....	56
ŞEKİL 8. CHP'NİN MUHALİF SÖYLEMİNE AİT KOD FREKANSLARI.....	57
ŞEKİL 9. SİĞINMACILAR KATEGORİSİNE AİT KOD FREKANSLARI.....	58
ŞEKİL 10. SİĞINMACILAR KATEGORİSİNE AİT KOD FREKANSLARININ YÜZDESEL DAĞILIMI.....	58
ŞEKİL 11. TERÖR VE ULUSAL GÜVENLİK KATEGORİSİNE AİT KOD FREKANSLARI.....	75
ŞEKİL 12. TERÖR VE ULUSAL GÜVENLİK KATEGORİSİNE AİT KOD FREKANSLARININ YÜZDESEL DAĞILIMI.....	76
ŞEKİL 13. DIŞ POLİTİKA KATEGORİSİNE AİT KOD FREKANSLARI.....	85
ŞEKİL 14. DIŞ POLİTİKA KATEGORİSİNE AİT KOD FREKANSLARININ YÜZDESEL DAĞILIMI....	85
ŞEKİL 15. EKONOMİ KATEGORİSİNE AİT KOD FREKANSLARI.....	92
ŞEKİL 16. EKONOMİ KATEGORİSİNE AİT KOD FREKANSLARININ YÜZDESEL DAĞILIMI.....	93
ŞEKİL 17. CHP'NİN SURİYE VİZYONU VE MUHALİF SÖYLEMİNDEKİ TEMATİK KESİŞMELER..	97

1. GİRİŞ

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) modern Türkiye tarihinin en eski siyasi partisidir. Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından kurulan CHP, Türkiye Cumhuriyeti'nin hem ellerinde doğmuş hem de bir anlamda kurucu parti olarak onu doğurmuştur. Kuruluşundan bugüne Türk siyasi hayatının önemli bir aktörü olan CHP her dönem Sosyal Bilimler alanında çalışan akademisyenlerin, uzmanların ve gazetecilerin çalışma konusu olmuştur. Üzerinde bu kadar çalışma yapılmış olmasına rağmen bu çalışmalar daha çok iç politikadaki CHP'ye odaklanmış partinin dış politikaya bakışı ihmal edilmiştir. Bu çalışma literatüre bu anlamda katkı sağlamayı hedeflerken, bir muhalefet partisi olarak CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politikasını tanımlamayı amaçlamaktadır.

Suriye krizi Türkiye'nin dış politikasında son 10 yıla damga vururken, dönemin CHP Dış İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Öztürk Yılmaz'ın "(...) *Suriye krizi artık bizim güneydeki bir komşumuzla sorun olmaktan çıktı. Hem bizim iç yapımızı etkiliyor, iç dinamiklerimizi etkiliyor hem bölgeyi etkiliyor hem de dünyayı etkiliyor.*"¹ Sözleri bu konunun neden çalışma nesnesi olarak seçildiğini de açıklar niteliktedir. Ayrıca CHP'nin Suriye krizine ilişkin tutumu sadece Türk dış politikası açısından değil, aynı zamanda iç siyasetteki dinamiklere olan etkisi açısından da büyük önem taşımaktadır. Zira son yirmi yıldır kesintisiz şekilde ana muhalefet partisi konumunu devam ettiren CHP, Türkiye'deki kamusal söylemin ve politika tartışmalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu açıdan CHP'nin Suriye krizine yönelik vizyonunun ve muhalefetinin nüanslarını incelemek, partinin hem iç politikada kamuoyuna etki etme gücünü anlamak hem de partinin politik vizyonu üzerinden Türkiye'nin dış politikasındaki eğilimleri anlamak adına önem arz etmektedir.

Bu çalışma, her biri CHP'nin Suriye krizine yönelik vizyonunun ve muhalefetinin kapsamlı analizine katkıda bulunan beş ana bölüm olarak planlanmıştır. Çalışmanın girişi takip eden ikinci bölümünde bu tez çalışmasında kullanılan metodoloji, çalışmaya yön veren araştırma soruları, çalışmanın önemi ve ilgili literatürün değerlendirilmesi, çalışmanın zaman ve vaka seçimine ilişkin

¹ 20160217_TBMM_TutanakDergisi

sınırlılıkları, verilerin toplanması, organizasyonu ve analizinde takip edilen prosedürler açıklanmıştır. Ardından, 2013-2017 yılları arasında Türkiye'nin Suriye krizine yönelik politikalarının kısa bir panoraması sunulmuş, CHP'nin vizyonu ve muhalefetinin tarihi arka planı aktarılmaya çalışılmıştır. Takip eden bölümde, CHP'nin Suriye krizi karşısındaki dış politika vizyonunun derinlemesine incelenmesine ve hükümetin Suriye politikalarına karşı muhalefetine odaklanılmıştır. Çalışmada incelenen zaman aralığındaki parti yayınları, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Tutanak Dergileri ve CHP'li vekillerin verdikleri soru önermeleri analiz edilerek partinin dış politika vizyonu ve muhalefetinde kullandığı kavram ve konular ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümde, CHP'nin Suriye'ye yönelik duruşu ve muhalefetinin bütünlüğü incelenmiş, partinin kullandığı kavram ve vurgu yaptığı konuların arasındaki örtüşmeler/zıtlıklar ortaya konmuştur. Çalışma, elde edilen bulgular doğrultusunda CHP'nin Suriye Krizi karşısında tanımlayan ve hipotezi sıyan sonuç bölümü ile son bulmaktadır.

Bu çalışmanın literatüre üç noktada özgün katkısı olacağı öngörülmektedir. Birincisi TBMM tutanakları ve partinin vekillerinin yaptıkları açıklamaları bir arada analiz edecek olan bu çalışma, MAXQDA yazılım programı kullanılarak CHP'nin AK Parti hükümetinin Suriye politikasına muhalefette kullandığı temel kavramların bir dökümünü çıkaracaktır ki bu veri daha sonraki çalışmalara da kaynak sunmaktadır. İkincisi, hükümetin dış politika kararları karşısında muhalefetin kullandığı söylem ile yayınlanmış olduğu vizyon belgeleri üzerinden yapılacak karşılaştırmalı okuma CHP'nin Suriye politikasına dair derinlikli özgün bir analiz ortaya koyacaktır. Üçüncü olarak CHP'nin Suriye politikasına dair ortaya konulacak bu analizin bir muhalif partinin dış politikada tutum benimseme ve vizyon geliştirme sürecine de ışık tutacağı düşünülmektedir.

2. METHODOLOJİ

Bu çalışma bir muhalefet partisinin dış politika perspektifinin, partinin ideolojisi ve vizyon belgelerinin ötesinde iktidarın icraatları ve bu icraatlara muhalefeti ile şekillendiği iddiasına dayanmaktadır. Bu argümanın temelini oluşturan iki temel varsayım şunlardır: (1) bir siyasi partinin dış politika perspektifinin şekillenmesinde partinin muhalefette konumlanmış olması belirleyici bir etkidir². Bununla birlikte, partilerin ideolojik eğilimleri, seçimlerde daha fazla oy elde edilebilmek için seçmenleri cezbedecek dış politika tercihleri yapmaları ve sahip oldukları iç karar alma mekanizmaları gibi etkenlerin yanı sıra, siyasi partilerin dış politika perspektiflerinin analizinde (2) bir diğer etken de rakip partilerin dış politikadaki duruşlarıdır. Zira siyasi partiler dış politikaya dair duruşlarını, özellikle muhalefet etmek amacıyla rakip partilerin dış politika tercihlerine karşı konumlandırarak şekillendirebilirler.³ Dolayısıyla bu çalışmada odak noktası, bir muhalefet partisinin dış politika perspektifinin, demokrasilerde en önemli rakip parti ve icra makamı olan iktidar partisinin dış politika tercihlerine muhalefeti üzerinden analiz edilmesi olacaktır.

Tezin araştırma öznesi olarak Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) seçilmiş ve dış politika perspektifinin analizinde Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) iktidarının dış politikasına muhalefeti 2013-2017 yılları arasında Suriye politikası özelinde inceleme konusu olarak belirlenmiştir.

Bu bölümde, araştırma tasarımı, çalışmanın metodolojik yaklaşımının temel unsurlarına değinilerek tartışılmaktadır. İlk olarak, çalışmanın araştırma soruları ve bu soruların önemi sunulmaktadır. İkinci olarak, çalışmanın yöntemi olan içerik ve söylem analizi ve çalışmada neden böyle bir yöntemin seçildiği açıklanmıştır. Daha sonrasında ise çalışmanın vaka seçimine ve zaman kısıtlılıklarına ilişkin yapılan tercihler gerekçeleriyle birlikte açıklanmıştır. Bu bölümü, literatür

² Wolfgang Wagner vd., "Party Politics at the Water's Edge: Contestation of Military Operations in Europe", *European Political Science Review* 10/4 (Kasım 2018), 537-563; Michal Onderco - Rik Joosen, "Dimensionality of Party Politics of Foreign Policy: Spatial Modeling of Slovakia's National Council", *Foreign Policy Analysis* 17/3 (24 Haziran 2021), orab012.

³ Ian Budge, "A New Spatial Theory of Party Competition: Uncertainty, Ideology and Policy Equilibria Viewed Comparatively and Temporally", *British Journal of Political Science* 24/4 (Ekim 1994), 443-467; James H. Fowler - Michael Laver, "A Tournament of Party Decision Rules", *The Journal of Conflict Resolution* 52/1 (2008), 68-92.

değerlendirmesi ve çalışmanın öneminin açıklanması ve çalışmada kullanılan verilerin toplanmasına ve tasnif edilmesine ilişkin takip edilen prosedürlere ilişkin açıklamalar takip etmektedir. Son olarak ise verilerin analiz edilmesinde kullanılan, nitel ve karma yöntemler kullanılarak yapılan araştırmalarda yararlanılan bir araç olan MAXQDA yazılım programı, bu program kullanılarak verilen kodlanmasında ve analizinde takip edilen prosedürlere dair açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Sorusu

Bu çalışmada temel soru CHP'nin dış politikasının şekillenmesinde etkili olan faktörlerin ve kavramların neler olduğudur. Araştırma öznesi olarak Suriye politikası seçilmiştir. Bu mesele, konuya yönelik araştırmayı yönlendiren bir dizi soruyu da beraberinde getirmiştir. Bu sorular şunlardır: (1) Bir partinin dış politika perspektifi partinin ideolojisi ve vizyon belgelerinin ötesinde iktidarın icraatları ve bu icraatlara muhalefetinin incelenmesi ile ortaya çıkarılabilir mi? (2) Parti kurmayları, iktidarın dış politikadaki tercihlerine karşı çıkarken hangi spesifik kavramları kullanmaktadır ve bu kavramlar partinin dış politika vizyonu ile nasıl örtüşmekte veya ayrışmaktadır? (3) Partinin vizyon belgeleri, hükümet tarafından izlenen Ortadoğu politikalarına muhalefet ederken kullanılan kavramları ne şekilde etkilemektedir? Bu sorular, CHP'nin Ortadoğu'ya yönelik dış politikasında etkili olan faktörlerin ve kavramların araştırmasında ve çalışmanın öznesi olarak seçilen Suriye politikalarına karşı muhalefette kullandığı söyleminin tutarlılığına dair kapsamlı bir araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Yukarıda bahsedilen temel araştırma sorularını takip eden ön araştırma sürecinin ardından bu çalışma aşağıda verilen sorulara cevap aramayı amaçlamaktadır:

1. Ana muhalefet partisi olarak CHP, AK Parti hükümetinin Suriye krizine yönelik politikaları üzerine yürüttüğü muhalefetini hangi temel kavramlar üzerine kurmaktadır?
2. CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonu ve önerileri ile AK Parti hükümetinin Suriye politikasına yönelik muhalif söylemi bir bütünlük arz etmekte midir?
3. Bir ana muhalefet partisi olarak CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika perspektifi, partinin ideolojisi ve vizyon belgelerinin ötesinde iktidarın icraatları ve bu icraatlara muhalefeti ile de şekillenmekte midir?

2.2. Metodoloji

Bu çalışmada CHP'nin Suriye vizyonu ve iktidarın Suriye politikasına muhalif söylemi incelendiğinden, metodolojik olarak içerik analizini söylem analizinin daha kapsamlı yorumlayıcı ilkeleriyle birleştiren bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu nedenle, bu bölüme içerik ve söylem analizi dendiğinde ne anlamamız gerektiğini açıklayarak başlamak uygun bir adım olacaktır. İçerik analizi, literatürde hem metinsel hem de metinsel olmayan verilerin mesaj içeriğinin sistematik olarak analiz edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Buna yazılı metinler, yazıya dökülmüş konuşmalar, görseller, grafik unsurlar, hareketli görseller, sözel olmayan davranışlar, müzik ve sesler dahildir.⁴ Bu yöntemle incelenen verilerin doğası gereği, içerik analizi literatürde kimi zaman nitel verilerin nicel analizi olarak da tanımlanabilmektedir.⁵

Literatürde içerik analizinin nasıl uygulanacağına dair farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar nicel ve nitel yaklaşımlar olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. İçerik analizinde nitel yaklaşım, veri içinde oluşturulacak kategorilerin en baştan belirlendiği ve hangi veri kesitlerinin nereye gideceğini bilmek için net kodlama kurallarının ortaya konduğu tündengelimci bir yaklaşımı ifade etmektedir. Nitel yaklaşımda ise bunun tam tersi olacak şekilde araştırmanın başlangıç noktası daha tümevarımsaldır, çünkü mevcut araştırmalara dayanan önceden tanımlanmış veri kategorileri yoktur ve kategoriler metin okunurken ortaya çıkan veya araştırma sorularını niteleyecek şekilde oluşturulmaktadır.⁶

Hsieh ve Shannon'a göre ise içerik analizine dair bu yaklaşımlar geleneksel (*conventional*), yapılandırılmış (*directed*) ve özetleyici (*summative*) içerik analizi olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmaktadır. Nicel ve nitel yaklaşımlara benzer şekilde bu yaklaşımlar arasındaki temel farklar da incelenen verideki kategorilerin ve temaların yani verinin içeriğinin ortaya çıkarılmasında izlenen prosedürlerden kaynaklanmaktadır. Geleneksel içerik analizinde kodlama kategorileri doğrudan analizde kullanılan veri üzerinden oluşturulmakta, tümevarımcı bir yaklaşım benimsenmektedir. Yapılandırılmış yaklaşım, başlangıç kodlarına rehberlik edecek bir teori veya

⁴ Kimberly A. Neuendorf - Anup Kumar, "Content Analysis", ed. Gianpietro Mazzoleni (Wiley, 2016), 1-10.

⁵ Robert Gephart, "Hazardous Measures: An Interpretive Textual Analysis of Quantitative Sensemaking during Crises", *Journal of Organizational Behavior* 18 (1997), 585.

⁶ Niels Gheyle - Thomas Jacobs, "Content Analysis : a short overview", (2017).

önceden belirlenmiş bir kod sisteminin kodlama sürecine öncülük ettiği, tümdengelimci bir yaklaşım benimsemektedir. Özetleyici içerik analizi ise geleneksel içerik analizine benzer şekilde tümevarımcı bir yaklaşımla veriden elde edilen anahtar kelimelerin veya belli içeriklerin istatistiksel ifadesini, karşılaştırılmasını ve ardından bu içeriklere dair bağlamın yorumlanmasını içermektedir. Özetleyici içerik analizi genellikle bazı kelimelerin metin içerisindeki kullanımlarının analizi ve hesaplanması ile başlar, fakat belirtilmelidir ki burada amaç bir anlam çıkarma girişimi değil, daha ziyade belli kelimelerin nasıl kullanıldığının keşfedilmesidir.⁷

İçerik analizine dair literatürde yukarıdaki verilen farklı yaklaşımlara rağmen içerik analizi, en temelde bir nitel verinin içerisinde kategoriler oluşturmayı ve ardından bu kategorilerin incelenen veri içerisinde kullanıldığı örneklerin istatistiksel olarak ifade edilmesidir. CHP'nin Suriye politikasına dair dış politika vizyonu ve Suriye politikasına yönelik muhalefetinin incelendiği bu çalışmada ise incelenen veri setleri için önceden belirlenmiş kategoriler veya teorik bir çerçeve bulunmadığından, tümevarımcı bir analiz modeli benimsenmiştir. Bu açıdan bakıldığında, bu çalışmanın nitel yaklaşımı benimsediği ve içerik analizine dair literatürdeki yaklaşımlar arasında Hsieh ve Shannon'ın ifadesiyle geleneksel yaklaşım kapsamında değerlendirilebileceği söylenebilir.

Diğer taraftan en basit tanımıyla söylem analizi ise problem odaklı sosyal bilim araştırmaları için bir çerçeve⁸ ve sosyal fenomenlerin analiz edilmesinde kullanılan bir nitel araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır.⁹ Fakat bu basitleştirilmiş tanımının yanında söylem analizi dil, işaret ve metin analiziyle alakalı olarak çok çeşitli araştırma alanlarında kullanılmış ve bu doğrultuda pek çok farklı şekilde tanımlanmıştır. Öyle ki Schiffrin, söylem analizine dair yapılan tanımların çeşitliliğinden dolayı söylem çalışmalarına dair pek çok eserin bir tanımlar listesi ile başladığını belirtmiştir. Fakat bu tanım çeşitliliği içerisinde örneğin Schiffrin'in kendi sınıflandırmasına göre tüm bu farklı tanımlamalar, “(1) cümlenin ötesindeki her şey, (2) dil kullanımı ve (3) dilsel ve

⁷ Hsiu-Fang Hsieh - Sarah E. Shannon, “Three Approaches to Qualitative Content Analysis”, *Qualitative Health Research* 15/9 (Kasım 2005), 1277-1288.

⁸ Ruth Wodak, “Introduction: Discourse Studies — Important Concepts and Terms”, *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*, 2008, 1-29.

⁹ Wendy Olsen, “From Content Analysis to Discourse Analysis: Using Systematic Analysis of Meanings and Discourses”, 2022, 175-199.

spesifik olmayan dil kullanımını örneklerini içeren daha geniş bir sosyal pratikler yelpazesi olarak söylem analizi”¹⁰ olmak üzere üç temel kategori altında bir araya gelmektedir. Cümlenin ötesindeki her şey ile Schifffrın, söylem analizinin sentaks ve semantik gibi dilbilim ile ilgili ayrıntılar ve bu ayrıntılar ile inşa edilen anlamların incelenmesi olduğunu ifade etmektedir. İkinci olarak dil kullanımını ile ise insanların belli bir durumda dili nasıl kullandıklarının incelenmesini kastetmiştir. Örneğin bir siyasetçinin parti politikalarını açıkladığı bir konferanstaki dil kullanımının dilbilimsel olmayan bir incelemeye tabi tutulması bu kategoriye dahil olmaktadır. Dilsel ve spesifik olmayan dil kullanımını örneklerini içeren daha geniş bir sosyal pratikler yelpazesi olarak söylem analiziyle ise Schifffrın, insanların bir konuşma sırasında giydikleri kıyafetler, kullandıkları jest ve mimikler veya yanlarında taşıdıkları eşyalar gibi etkenlerin de analizin içerisine katıldığı daha genel bir yaklaşımı ifade etmektedir.

Gee ise söylem analizini, (1) betimleyici ve (2) eleştirel olmak üzere iki temel kategoriye ayrılmaktadır. Betimleyici söylem analizi, Gee'nin tanımına göre dilin yapısını, gramerini ve cümle kurma biçimini inceleyen ağırlıklı olarak dilbilimsel bir yapıdadır. Eleştirel söylem analizi ile Gee'nin kastettiği ise dilin toplum içerisinde pratik kullanımının incelenmesidir. Gee bu ikinci kategori ile özellikle, dil aracılığıyla toplumsal güç ilişkilerinin nasıl inşa edildiğinin veya toplumlar üzerinde nasıl etki ettiğinin analiz edilmesini ifade etmektedir.¹¹ Diğer yandan Hodges, söylem analizinin temelde dilin kullanımını incelemek ve analiz etmek olarak tanımlarken; söylem analizine yönelik yaklaşımları (1) biçimsel, (2) ampirik ve (3) eleştirel olmak üzere üç temel kategori içerisine toplamıştır. Biçimsel söylem analizi ile Hodges, dilin dilbilimsel anlamda mikro bir incelemesini ve ampirik söylem analizinde de dilin sosyal bir bağlam içerisindeki kullanımının incelemesini ifade etmektedir. Eleştirel söylem analizinde ise dilin sosyal gerçekliği inşa etmekte nasıl kullanıldığını ifade etmektedir. Özellikle de söylemlerin birçok farklı biçimde sosyal bağlamı içerisinde bireyler ve kurumlar için neyi düşünmenin ve söylemenin mümkün olduğunu belirlemede ve inşa etmedeki rolüne vurgu yapmaktadır.¹²

¹⁰ Deborah Schifffrın vd. (ed.), *The Handbook of Discourse Analysis* (Chichester: Blackwell Publishers Ltd., 2015).

¹¹ James Gee, *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method* (New York: Routledge, 2005).

¹² Brian David Hodges vd., "Discourse Analysis", *BMJ* 337 (07 Ağustos 2008), a879.

Söylem analizine dair literatürün yukarıda verilen kısa değerlendirmesi, bu anlamda söylem analizine dair tek bir tanımdan veya yaklaşımdan söz etmenin mümkün olmadığına işaret etmektedir. Ancak bu farklı tanımlar arasında dilin sosyal bağlamı içerisinde incelenerek sosyal gerçekliği oluşturmadaki rolü, söylem analizi tanımlamalarında ortak bir tema olarak öne çıkmaktadır.¹³ Bu çalışma bağlamında ise bir siyasi partinin muhalif söylemini sözlü olarak (oral) hangi kavramlar üzerine inşa ettiği Meclis tutanakları temel alınarak incelenecek ve bu muhalif söylemin partinin yazılı olarak (text) ürettiği vizyon belgeleri ve politika öneriyle ne derece örtüştüğü incelenecektir. Bu nedenle, çalışmada kullanılan söylem analizi yaklaşımının söylem çalışmalarına dair literatürde Schiffrin'ın dil kullanımı, Gee ve Hodges'in ise eleştirel söylem analizi kategorisi içerisinde değerlendirilebileceği ve bu nedenle dilbilimsel bir incelemeden farklı olarak çalışmanın belli bir bağlam içerisinde dilin nasıl kullanıldığını incelediğini belirtmek gerekmektedir.

Bu çalışmada kullanılan içerik ve söylem analizinin, literatürdeki farklı tanımlar ve yaklaşımlar arasındaki yerinin açıklanmasının ardından, odak noktamızı bir araştırma yöntemi olarak kullanılan içerik ve söylem analizinin bu çalışmanın araştırma konusu ile uyumunu açıklanamaya çevireceğiz. Her ne kadar içerik analizi ve söylem analizi pozitivist ve inşacı (*constructivist*) olmak üzere iki farklı felsefi geleneğe dayanıyor olsa da yukarıda açıklandığı gibi, nitel yaklaşımın benimsendiği içerik analizi, kelimelerin kullanıldıkları bağlamlara duyarlı olması açısından söylem analizi ile örtüşebilmektedir. Hadly, Harley ve Phillips de bu uyumun önemine dikkat çekmiş, içerik analizinin anlamın objektif ve sabit olduğu varsayımından uzaklaştığında söylem analizi ile uyumlu hale gelebileceğini belirtmişlerdir.¹⁴ Bu açıdan Hadly, Harley ve Phillips'in içerik ve söylem analizinin birbirini tamamlar şekilde kullanılabileceğine yönelik vurgusuna uygun olarak bu çalışma bağlamında incelenen metin verilerinin içsel (*inherited*) bir anlamının olmadığı, anlamların bağlamlar içerisinde inşa edildiği ve araştırmacının da bu metinlerin kodlanması ve kategorilere ayrılması süreci ile bu insanın bir parçası olduğu kabul edilmiştir.

¹³ Iver B. Neumann, "Discourse Analysis", *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*, ed. Audie Klotz - Deepa Prakash, Research Methods Series (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009), 1/62.

¹⁴ C. Hardy vd., "Discourse analysis and content analysis: Two solitudes?", 2004, 20.

Bu hususlarla birlikte çalışmada incelenen verilerin analizinde metinler ve kategoriler arasındaki bağlantılar üzerine tekrar tekrar düşünülen ve kimi zaman yeni kategorilerin oluşturulduğu veya çeşitli kategorilerin birleştirildiği, kod ve kategorilerin metnin içinden türetildiği etkileşimli bir süreç benimsenmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın kapsamı içinde incelenen metinler ve oluşturulan kategoriler arasındaki ilişkiler, çalışmanın temel odak noktalarından birini oluşturmuş ve CHP'nin Suriye söylemiyle ilgili derinlemesine bir analizi mümkün kılmıştır. Zira içerik analizinin kullanılması incelenen veri içerisindeki kelimelerin ve ifadelerin kullanım sıklığının istatistiksel ifadesini mümkün kılmış, bu kelimeler ve ifadeler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasını sağlamıştır. Bu açıdan içerik analizi yönteminin söylem analiziyle birlikte kullanılması incelenen veri içerisindeki kelimelerin ve ifadelerin daha iyi anlaşılmasını ve metinlerin arkasındaki ilişkilerin daha sistematik bir şekilde ortaya konulmasını sağlamıştır.

Söylem analiziyle ilgili olarak ise Van Dijk, siyasal alana dair yapılan söylem analizi çalışmalarının özellikle siyasi söylem yoluyla hegemonyanın üretilmesi, sürdürülmesi ve söylemsel hakimiyete karşı geliştirilen karşı direniş formları ile ilgili olduğunu ifade etmektedir.¹⁵ Bu açıdan, hükümetin dış politikadaki söylemsel hakimiyetine karşı bir direniş formu olarak, bir siyasi partinin muhalif söyleminin incelenmesine odaklanan bu çalışma için söylem analizi oldukça uygun bir çerçeve sunmaktadır. Bununla birlikte, söylem analizinin temel amaçlarından biri söylem içerisindeki çeşitli temsiller arasındaki simetri ve asimertileri ortaya çıkarmaktır.¹⁶ Yani bu çalışma bağlamında söylem analizi, CHP'nin bir ana muhalefet partisi olarak hükümetin Suriye politikasına karşı muhalefetine kullandığı kavramların, retorik ve anlatıların incelenmesi ve bununla birlikte yazılı olarak partinin ürettiği vizyon belgeleri ve politika önerileri ile muhalefette kullandığı söyleminin ne derece örtüşüğünün analiz edilmesine de olanak tanımaktadır.

Ayrıca, metodolojik olarak belirli bir söylem içerisinde çeşitli temsillerin oluşmasını sağlayan öncü metinlerin izini sürmek söylemlerin deşifre edilebilmesi açısından kritik

¹⁵ Van Dijk - Teun A, "What Is Political Discourse Analysis?", *Belgian Journal of Linguistics* 11/1 (01 Ocak 1998), 11-52.

¹⁶ Neumann, "Discourse Analysis", 1/70.

önemdedir.¹⁷ Bu bağlamda, CHP'nin Suriye politikasına muhalefette kullandığı söylemi ile bu söylemin oluşmasını sağlayan metinlerden oluşan, konuya dair yayınlanmış parti vizyon belgelerinin içeriğinin karşılaştırmalı bir analizini yapmak, kapsamlı bir söylem analizi için yalnızca önemli değil aynı zamanda vazgeçilmez bir unsur olmaktadır. Söylem analizine dair değinilmesi gereken bir diğer nokta ise söylemlerin eylemler için ön koşullar oluşturduğudur.¹⁸ Söylem analizi ile bu ön koşullar ortaya çıkarılabilmektedir. Keza bu çalışma bağlamında çok partili demokratik sistem içerisinde kamuoyunu ve karar alma süreçlerini etkileme gücüne sahip bir muhalefet partisinin söylemlerinin ve politik vizyonunun söylem analizi kullanarak analiz edilmesi partinin Suriye krizine yönelik dış politikasındaki eğilimleri anlamaya ve incelemeye olanak sağlayacaktır.

2.3. Çalışmanın Önemi ve Literatür Değerlendirmesi

Bu çalışma, dış politika yapımının analizinde merkeze iktidarın uygulamalarını değil muhalefetin itirazlarını koymasını bakımından öncü bir çalışma niteliğindedir. Çok partili demokratik sistemlerdeki karar alma süreçlerinde muhalefet partileri sadece sahip oldukları oy gücü nedeniyle değil Meclis içinde ve dışında iktidar üzerinde oluşturdukları baskı ve kamuoyunu yönlendirebilme yetenekleri nedeniyle de önemli yer teşkil ederler. Buna karşın Türkiye’de muhalefet partilerinin dış politika vizyonları inceleyen çalışma yok denecek kadar azdır. Türkiye’deki siyasal partilerle ilgili literatüre bakıldığında muhalefet partilerine dair yapılan çalışmaların çoğunlukla partilerin tarihini, zaman içerisinde nasıl değişip dönüştüklerini ve organizasyon yapılarını incelemekte olduğu görülmektedir. CHP üzerine yapılmış çalışmalarda da bu eğilim gözlemlenmektedir ve çalışmalar partinin kuruluşundan günümüze geçirdiği ideolojik ve örgütsel dönüşümü açıklamak üzerine yoğunlaşmıştır. Örneğin, Ayşe Güneş Ayata, “CHP: Örgüt ve İdeoloji” adlı kitabında partinin geçirdiği ideolojik ve örgütsel dönüşümü incelemiş; çok partili hayata geçiş ile birlikte CHP’nin bir muhalefet partisi haline gelmesini, parti içerisindeki sosyal demokrat grupların çatışmaları ve 1973 sonrasında partinin değişen seçmen tabanı üzerinden analiz

¹⁷ Neumann, “Discourse Analysis”, 1/72.

¹⁸ Neumann, “Discourse Analysis”, 1/62.

etmiştir.¹⁹ Benzer şekilde Cemil Koçak “Demokrat Parti Karşısında CHP: Bir Muhalefetin Analizi” başlıklı kitabında Türkiye’de çok partili hayata geçiş sürecinin etkisine odaklanmıştır. Çalışma, CHP üzerinden 1945-1960 yılları arası dönemdeki demokratikleşmeye dair yapılan siyasi tartışmalara mercek tutmaktadır.²⁰

Yunus Emre ise kaleme aldığı “CHP Sosyal Demokrasi ve Sol: Türkiye’de Sosyal Demokrasinin Kuruluş Yılları (1960-1966)” başlıklı kitapta, Türkiye’de 1960-1966 yılları arasında etkili olmuş Sol hareketlerin, anti-Amerikancılık ve anti-empyrializm gibi fikirlerin CHP politikalarının belirlenmesi üzerindeki etkisini incelemiştir. CHP üzerine yazılmış makalelerde de daha çok parti içi demokrasi konusuna odaklanıldığı görülmektedir.²¹ Pelin Ayan Musil’in AK Parti ve CHP’nin parti örgüt yapılarını karşılaştıran ve meseleyi parti içi demokrasi bağlamında değerlendiren “Authoritarian Party Structures in Turkey: A Comparison of the Republican People's Party and the Justice and Development Party” isimli çalışması bu yayınlara örnek gösterilebilir.²² Hakan Mehmet Kiriş’in “The CHP: From the Single Party to the Permanent Main Opposition Party” isimli CHP’nin kurulduğu günden günümüze geçirdiği ideolojik değişimi inceleyen makalesi²³ ve İlder Turan’ın CHP’de parti içi çekişmelerin ve parti içi demokraside yaşanan sorunların seçim sonuçları üzerine nasıl etki ettiğini inceleyen “Old Soldiers Never Die: The Republican People's Party of Turkey” isimli makaleleri²⁴ de yine konu üzerine örnek gösterilebilecek diğer makalelerden birkaçıdır.

CHP’ye dair yukarıda örnekleri verilen partinin ideolojik, demokratik ve örgütsel yapısını ele alan çalışmaların yoğunluğuna karşın bir muhalefet partisi olarak CHP’nin Türkiye’nin dış politikasına dair vizyonunu inceleyen çalışmalar son derece sınırlıdır. Şeçkin Barış Gülmez’in

¹⁹ Ayşe Güneş-Ayata, *CHP: örgüt ve ideoloji* (Gündoğan Yayınları, 1992).

²⁰ Cemil Koçak, *Demokrat Parti Karşısında CHP: Bir Muhalefetin Analizi* (Timaş, 2017).

²¹ Yunus Emre, *CHP, Sosyal Demokrasi ve Sol: Türkiye’de sosyal demokrasinin kuruluş yılları (1960-1966)* (İletişim, 2013).

²² Pelin Ayan Musil, “Authoritarian Party Structures in Turkey: A Comparison of the Republican People’s Party and the Justice and Development Party”, *Turkish Studies - TURK STUD* 11 (01 Haziran 2010), 197-215.

²³ Hakan Mehmet Kiriş, “The CHP: From the Single Party to the Permanent Main Opposition Party”, *Turkish Studies* 13/3 (01 Eylül 2012), 397-413.

²⁴ İlder Turan, “Old Soldiers Never Die: The Republican People’s Party of Turkey”, *South European Society and Politics* 11/3-4 (01 Eylül 2006), 559-578.

“The EU Policy of the Republican People’s Party: An Inquiry on the Opposition Party and Euro-Skepticism In Turkey”, Osman Sabri Kiratlı’nın “European integration policy in Turkey: a comparison of the Republican People’s Party (CHP) and the Nationalist Movement Party (MHP), 1965–2011” ve Ödül Celep’in “The Republican People’s Party and Turkey’s EU Membership” başlıklı makaleleri CHP’nin dış politikaya dair meselelere yaklaşımı hakkında yayınlanmış çalışmalardandır. Hem Gülmez hem de Kiratlı ve Celep’in ismi geçen çalışmaları, CHP’nin Avrupa Birliği ile olan ilişkilerinde 2000’li yıllar sonrasında AB’ye karşı geliştirdiği eleştirel ve şüpheli tutumuna odaklanmıştır.²⁵

İlgili literatüre bakıldığında CHP’nin dış politika vizyonu ve uygulamalarını ele alan çalışmaların genellikle CHP’nin iktidar olduğu döneme odaklandığı, Soğuk Savaş dönemi ve Kıbrıs sorunu ile sınırlı olduğu, CHP muhalefetine inceleleyen çalışmaların ise Avrupa Birliği meselesini merkeze aldığı görülmektedir. Ancak, CHP’nin son on yıldır Türkiye’nin dış politika gündemini en çok meşgul eden bölge olan Ortadoğu’ya ve bu çalışmanın araştırma nesnesi olan Suriye krizine yönelik hükümetin bölge politikasına muhalefetine dair bir analize veya daha geniş perspektifte CHP’nin dış politika vizyonunu Ortadoğu ülkeleriyle ilişkiler üzerinden inceleyen bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

Yukarıda özetlenen CHP ve dış politika üzerine yapılan çalışmalara ek olarak, bu çalışmanın literatürde nerede konumlandığını anlamak için siyasi partilerin dış politika yapımına dair literatürün de kısaca değerlendirilmesi gerekmektedir. Hem dış politika hem de siyasi partilerle ilgili literatürde partilerin dış politikaya dair tutumları veya dış politikayı nasıl etkilediklerine dair oldukça sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu konudaki eksikliği gidermeye yönelik çalışmalara rağmen, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplinleri arasındaki ayrım, siyasi partiler ve dış politika arasındaki ilişkinin literatürde adeta bir kör nokta olarak kalmasına neden olmuştur. Zira uzun bir süre boyunca, hem siyaset bilimi hem de dış politika alanındaki çalışmalar, iç siyaset sahnesindeki fikir ayrılıklarının dış politika meselelerine yansımayaacağı ve devletlerin üniter

²⁵ Seçkin Barış Gülmez, “The EU Policy of the Republican People’s Party: An Inquiry on the Opposition Party and Euro-Skepticism In Turkey”, *Turkish Studies* 9/3 (01 Eylül 2008), 423-436; Osman Sabri Kiratlı, “European integration policy in Turkey: a comparison of the Republican People’s Party (CHP) and the Nationalist Movement Party (MHP), 1965–2011”, *Southeast European and Black Sea Studies* 15/3 (03 Temmuz 2015), 261-279; Ödül Celep, “The Republican People’s Party and Turkey’s EU Membership”, *South European Society and Politics* 16/3 (01 Eylül 2011), 423-434.

aktörler olduğuna dair realist varsayıma dayanmaktaydı. Fakat uluslararası sisteme yöne veren koalisyon hükümetlerinin artışı, dış politikayla ilgili meselelerin ve uluslararası organizasyonların siyasileşmesi iç politikanın dış politika üzerindeki etkilerine dair çalışmaların da artmasına neden olmuştur.²⁶

İlgili literatürde siyasi partilerin dış politika tercihlerinin, özellikle Avrupa veya Batı ülkelerinde, sağ-sol olmak üzere iki ana eksen tarafından domine edildiği yaygın bir şekilde kabul edilmiştir. Sol-sağ ayrımının yanı sıra literatürde siyasi partilerin dış politika tercihlerinde etkili olan bir diğer ayrım noktası ise siyasi rekabetin sosyo-kültürel veya GAL/TAN (Yeşil-Alternatif-Liberal-Muhafazakâr-Otoriter-Milliyetçi) boyutu olmuştur.²⁷ Partilerin dış politika tercihlerini şekillendiren temel faktörler arasında ise parti ideolojisi, organizasyon yapısı, parti liderlerinin rolü, partinin ulusal çıkar anlayışı ve tarihsel bağlamlar literatürde önemli bir yer tutmaktadır.²⁸ Bu faktörlerin, siyasi partilerin dış politika dair karar alma süreçlerinde nasıl bir etki yarattığına dair kapsamlı analizler yapılmış, özellikle dış politika kararlarının uygulayıcıları olarak iktidar partileri üzerine yoğunlaşmış²⁹ ve koalisyon hükümetleri bağlamında da farklı partilerin veto yetkisi kullanarak dış politika üzerinde belirleyici olabileceğini vurgulanmıştır.³⁰

²⁶ Tapio Raunio - Wolfgang Wagner, "The Party Politics of Foreign and Security Policy", *Foreign Policy Analysis* 16/4 (26 Eylül 2020), 515-531; Michael Zürn, "The Politicization of World Politics and Its Effects: Eight Propositions", *European Political Science Review* 6/1 (Şubat 2014), 47-71.

²⁷ Hanspeter Kriesi vd., "Globalization and the Transformation of the National Political Space: Six European Countries Compared", *European Journal of Political Research* 45/6 (Ekim 2006), 921-956; Liesbet Hooghe - Gary Marks, "Cleavage theory meets Europe's crises: Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage", *Journal of European Public Policy* 25/1 (02 Ocak 2018), 109-135.

²⁸ Stephanie C. Hofmann - Benjamin Martill, "The Party Scene: New Directions for Political Party Research in Foreign Policy Analysis", *International Affairs* 97/2 (Mart 2021); Budge, "A New Spatial Theory of Party Competition".

²⁹ Bazı örnekler için bkz. Jeroen Joly - Régis Dandoy, "Beyond the Water's Edge: How Political Parties Influence Foreign Policy Formulation in Belgium", *Foreign Policy Analysis* 14/4 (01 Ekim 2018), 512-535; Quinn Meham, "Islamist parties and foreign policy in North Africa: bridging ideology and pragmatism", *The Journal of North African Studies* 24/4 (04 Temmuz 2019), 640-660; Vít Hloušek - Petr Kaniok, "Europe forever? Czech political parties on the orientation of Czech foreign policy", *East European Politics* 37/4 (02 Ekim 2021), 702-721.

³⁰ Juliet Kaarbo, "Power and Influence in Foreign Policy Decision Making: The Role of Junior Coalition Partners in German and Israeli Foreign Policy", *International Studies Quarterly* 40/4 (01 Aralık 1996), 501-530; Juliet Kaarbo - Ryan K. Beasley, "Taking It to the Extreme: The Effect of Coalition Cabinets on Foreign Policy", *Foreign Policy Analysis* 4/1 (Ocak 2008), 67-81; Kai Oppermann vd., "Introduction: Coalition Politics and Foreign Policy", *European Political Science* 16/4 (01 Aralık 2017), 457-462.

Muhalefet partilerinin dış politika tercihleri ve bu tercihleri etkileyen faktörler üzerine, çok partili demokratik sistemlerde sahip oldukları oy gücü ve kamuoyunu yönlendirme yeteneklerine rağmen kapsamlı çalışmalar henüz yapılmamıştır. Özellikle, bir siyasi partinin muhalefette konumlanmış olmasının dış politika tercihleri üzerindeki etkisi literatürde büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Ancak, bu çalışmanın hipotezini de destekleyen bazı araştırmalar, muhalefet partilerinin dış politika perspektifinin yalnızca partinin ideolojisi ve vizyon belgeleri ile değil, aynı zamanda iktidarın icraatları ve bu icraatlara muhalefeti ile de şekillendiğini göstermektedir. Örneğin Wagner ve diğerlerinin “Party Politics at the Water’s Edge: Contestation of Military Operations in Europe” adlı çalışması, Fransa, İngiltere, Almanya ve İspanya meclislerindeki oy kullanma davranışlarını askeri müdahale kararları üzerinden inceleyerek, dış politikaya dair çeşitli meselelerde siyasi partilerin muhalefette konumlanmasının belirleyici olduğunu ortaya koymuştur.³¹ Benzer şekilde, Onderco ve Joosen’in “Dimensionality of Party Politics of Foreign Policy” adlı çalışması da Slovakya örneği üzerinden, literatürde yaygın olarak kabul edilen siyasi partilerin dış politika tercihlerinin sağ-sol ekseninde şekillendiği iddiasına meydan okumuştur. Çalışma, hükümet veya muhalefette yer almanın, bazı örneklerde partilerin dış politika tercihlerini daha belirleyici bir şekilde etkilediğini ortaya koymuştur.³²

Ayrıca, Budge'nin “A New Spatial Theory of Party Competition” ve Fowler ile Laver'ın “A Tournament of Party Decision Rules” adlı çalışmaları, siyasi partilerin rekabetçi ortamlarda dış politika tercihlerini nasıl şekillendirdiklerini analiz etmekte ve siyasi partilerin zaman zaman rakip partilerin dış politika tercihlerine karşı konumlanarak, özellikle muhalefet etmek amacıyla kendi dış politika duruşlarını rakip partilerin tercihlerine göre belirlediklerini göstermektedir.³³ Bu bulgular, siyasi partilerin dış politika perspektiflerinin oluşumunun sadece kendi ideolojileri temelli olmadığı ve bu meselenin analizinin yalnızca vizyon belgeleriyle yapılamayacağını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın hipotezi bu bulgular temel alınarak formüle edilmiş ve çalışma kapsamında bir muhalefet partisinin dış politika perspektifinin, partinin ideolojisi ve vizyon belgelerinin ötesinde iktidarın icraatları ve bu icraatlara muhalefeti ile şekillendiği iddiası

³¹ Wagner vd., “Party Politics at the Water’s Edge”.

³² Onderco - Joosen, “Dimensionality of Party Politics of Foreign Policy”.

³³ Budge, “A New Spatial Theory of Party Competition”; Fowler - Laver, “A Tournament of Party Decision Rules”.

test edilmiştir. Bu noktada bu çalışma genelde bir muhalefet partisinin özelde ise CHP'nin dış politika yaklaşımı geliştirme sürecini partinin muhalefeti üzerinden açıklaması bakımından özgündür. Çalışma, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir yer teşkil eden ve ana muhalefet partisi konumunu kesintisiz yaklaşık son yirmi yıldır devam ettirmekte olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin dış politika vizyonunu muhalefette kullandığı söylem üzerinden analiz etmesi bakımından da bir ilk olacaktır.

2.4. Araştırmanın Zaman ve Vaka Seçimine İlişkin Sınırlılıkları

Çalışmada dönem olarak 2013-2017 yılları arası seçilmiş ve çalışma nesnesi olarak, 2013-2017 yılları arasında Türkiye'nin Ortadoğu politikasına yönelik tartışmaların en fazla yoğunlaştığı Suriye krizine yönelik politikalar belirlenmiştir. 2013 yılı, Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'daki Arap İsyanları sonrası kazanımların tersine döndüğü, iç çatışmaların arttığı bir döneme girilmesi ile beraber Türkiye'nin takip etmekte olduğu pro-aktif, yumuşak güç ve kimlik temelli dış politikasında bir kırılmayı temsil etmektedir. Bölgede yaşanan iç çatışmalar ve bölünmeler Türkiye'yi güvenlik eksenli bir dış politikaya yönlendirirken³⁴, Suriye ile ilişkiler de sorunlu bir evreye girmiştir. Her ne kadar Suriye'deki halk hareketleri 2011 yılında başlamış olsa da 2013 yılı itibarıyla gerek Türkiye'nin sınır illerinde yaşanan terör saldırıları gerekse PYD ve IŞİD'in Suriye'deki otorite boşluğundan yararlanarak güçlenmesi AK Parti hükümetini, Suriye'ye yönelik zaman zaman askeri güç kullanımını da içeren güvenlik odaklı bir politika izlemeye yönlendirmiştir. Hükümetin bu politikaları beraberinde Meclis içinde yoğun muhalefeti de getirmiştir. Bu nedenle bu çalışmaya konu olan dönem, CHP'nin muhalif söylemini çözümleyebilmek ve anlamlı bir sonuç elde edebilmek adına analiz edilecek gerekli ve yeterli veriyi sunmaktadır. Çalışmanın 2017 yılı ile sınırlandırılmasının nedeni ise bu dönemden sonra her ne kadar çalışmaya konu olan Suriye kriziyle ilgili hükümetin politikalarına muhalefet sona ermemiş olsa da 16 Nisan 2017'de geçilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrasında dış politikanın yapımında ve yürütülmesinde yapısal değişim yaşanmış olmasıdır. Bu süreci takiben

³⁴ Bilgin Ayata, "Turkish Foreign Policy in a Changing Arab World: Rise and Fall of a Regional Actor?", *Journal of European Integration* 37/1 (02 Ocak 2015), 95-112.

gerek AK Parti hükümetinin dış politikasını, gerekse muhalefetin söylemini etkileyen yeni faktörler devreye girdiği için çalışma 2013-2017 dönemi ile sınırlandırılmıştır.

2.5. Verilerin Toplanması ve Organizasyonu

Çalışmada 2013-2017 yılları arasında CHP'nin hükümetin Suriye politikasına muhalefetini incelemek Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurul Tutanakları başta olmak üzere, parti kurmaylarının yazılı ve sözlü soru önergeleri, seçim bildirgeleri, Merkez Yönetim Kurulu raporları, Dış İlişkiler ve Yurtdışı Örgütlenmelerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı'nın yayınları, CHP Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonu raporlarını dahil olmak üzere geniş veri bir yelpazesi kullanılmıştır. Bahsedilen veriler, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (<https://chp.org.tr/>), TBMM Tutanak Dergisinin (<https://www.tbmm.gov.tr/>) ve TBMM Geçmiş Dönem Yazılı/Sözlü Soru Önergeleri Sorgu Formunun (<https://www.tbmm.gov.tr/denetim/yazili-soru-onergeleri>) resmi internet sitesinden sistematik olarak toplanmıştır. Çalışmada kullanılan verilerin bu resmi kaynaklardan toplanmış olması verilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamada etkili olmuş ve sonraki analiz ve bulgular için kapsamlı bir temel oluşturmuştur.

Çalışmada kullanılan tüm veriler *.pdf formatındadır. Yalnızca çalışmanın örneklemini belirlerken TBMM Tutanak Dergilerinden elde edilen veriler *.docx formatında tutulmuştur ve diğer tüm veri kaynaklarıyla birlikte çalışma süresince MAXQDA analiz programında depolanmıştır.

2.5.1. CHP'nin Suriye Politikası Vizyonuna İlişkin Kullanılan Kaynaklar

Cumhuriyet Halk Partisi'nin internet sitesi üzerinden elde edilen diğer metin verileri ise yine aşağıda sıralanmıştır.

- 5 Ocak 2013-29 Kasım 2017 tarih aralığında yayınlanan Merkez Yönetim Kurulu Raporları
- Dış İlişkiler ve Yurtdışı Örgütlenmelerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı'nın Şubat 2014'te yayınladığı "CHP ve AKP'nin Orta Doğu Politikalarının Ana Hatları" isimli yayın

- CHP Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonu'nun 2016 tarihli "Sınırlar Arasında: İnsanlık Dramından İnsanlık Sınavına" isimli Mülteci Raporunu
- Haziran 2015 Genel Seçimleri için hazırlanmış olan "Yaşanacak Bir Türkiye" ve Kasım 2015 Genel Seçimleri için hazırlanmış olan "Önce Türkiye" başlıklı seçim bildireleri

Çalışmada araştırma sorularını cevaplamaya yönelik olarak seçilmiş olan Seçim bildireleri, Merkez Yönetim Kurulu raporları, Dış İlişkiler ve Yurtdışı Örgütlenmelerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı'nın yayınları ve CHP Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonu raporları ise araştırma konusunun sınırlılıkları dahilinde partinin politika önerilerini, Suriye krizi ile ilgili vizyonunu, politika hedeflerini ve vaatlerini ortaya koymaktadır.

2.5.2. CHP'nin Suriye Politikasına Muhalefetine İlişkin Kullanılan Kaynaklar

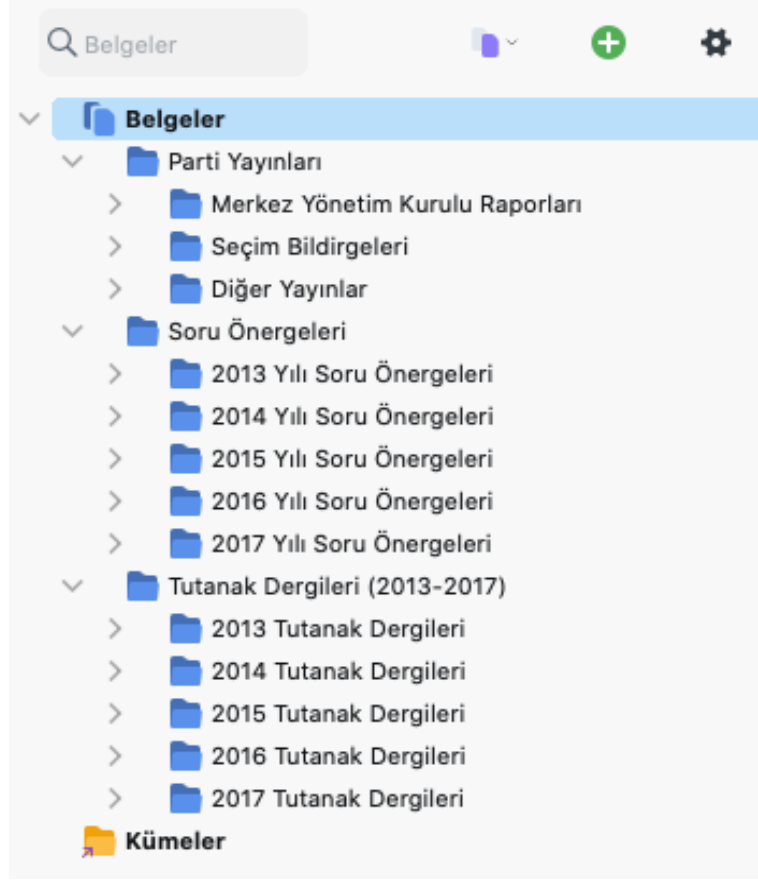
TBMM Tutanak Dergisinden elde edilecek veriler araştırma konusunun sınırlılıklarına ve çalışmanın zaman çerçevesine (2013-2017) uygun olacak şekilde aşağıda sıralanan kaynaklardan elde edilmiştir.

- TBMM'nin 24. Dönem 3. Yasama Yılı'nın 02 Ocak 2013 tarihli 47. Bileşimi ve 26. Dönem 3. Yasama Yılı'nın 22 Aralık 2017 tarihli 45. Bileşimini kapsayan tutanak dergileri
- TBMM Geçmiş Dönem Yazılı/Sözlü Soru Önergeleri Sorgu Formu üzerinden 24. Dönem 3. Yasama Yılı'nın 02 Ocak 2013 tarihli 47. Bileşimi ve 26. Dönem 3. Yasama Yılı'nın 22 Aralık 2017 tarihleri arasında sunulan yazılı ve sözlü soru önergeleri

Çalışmada kullanılan veri kaynakları, çalışmanın araştırma sorularını cevaplamaya yönelik olarak seçilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Tutanak Dergisinden elde edilen CHP'li vekillerin Genel Kurul tartışmalarında yaptıkları konuşmalar, vekillerin hükümet politikalarına ilişkin pozisyonlarını, argümanlarını ve eleştirilerini kamuya açık bir şekilde dile getirdikleri birincil siyasi söylem kaynağıdır. İkinci olarak, Parti kurmaylarının yazılı ve sözlü soru önergeleri ise Partinin, Hükümetin Suriye politikasına ilişkin endişelerinin doğrudan bir yansıması olarak en acil ve önemli bulduğu spesifik konular hakkında fikir vermekte ve Suriye politikasına muhalefetleri içinde odaklandıkları alanlara ışık tutmaktadır.

2.5.3. Verilerin Organizasyonu

Araştırmada kullanacak bu geniş veri yelpazesi, CHP'nin Suriye krizine yönelik politikalarının ve muhalefette kullandığı dilin tutarlılığı ve değişiminin karşılaştırmalı analizinin gerçekleştirilebilmesi için parti yayınları, tutanak dergileri ve soru önergeleri olmak üzere üç farklı veri seti olacak şekilde organize edilmiştir.

Şekil 1. MAXQDA Belge Sisteminde Gruplandırılmış Veri Setleri

“Parti Yayınları” isimli ilk veri seti altında başta Merkez Yönetim Kurulu raporları, seçim bildirgeleri ve çalışmada kullanılan diğer parti yayınları yer almıştır. Belgelerin adlandırılmasıyla ilgili ise bazı kurallar takip edilmiştir. Veriler, yıl, ay ve gün formatında tarih, kurum ve dosya içerik türü adı ile isimlendirilmiştir. Örneğin Merkez Yönetim Kurulu raporları, “20130501_CHP_MYK” şeklinde adlandırılmıştır. Seçim bildirgeleri de “2015_CHP_SeçimBildirgesi” şekilde isimlendirilmiştir. Çalışmada kullanılan diğer parti yayınları ise yayının başlığına uygun olarak adlandırılmıştır. Örneğin CHP Göç ve Göçmen

Sorunlarını İnceleme Komisyonu Mülteci Raporu, “GSİK_Mülteci_Raporu” şeklinde kısaltılarak adlandırılmıştır.

“Soru Önergeleri” isimli ikinci veri setinde 2013-2017 yılları arasında vekiller tarafından verilen soru önermeleri, her yıl verilen soru önermelerini içerisinde ayrı ayrı barındıran beş farklı dosya grubu içinde toplanmıştır. Böylece vekillerin verdikleri soru önermelerinde Suriye politikasına dair önemli olarak gördükleri konuların değişimine dair analizlerin daha kolay şekilde yapılması hedeflenmiştir. Soru önermelerinin adlandırılması ise yıl, ay ve gün formatında tarih ve soru önermesi sahibi olan ilgili vekilin isim ve soy ismine dayalı olarak yapılmıştır. Örneğin; Mehmet Ali Edipoğlu’nun 03/07/2013 tarihinde verdiği bir soru önermesi “20130703_MehmetAliEdipoğlu” şeklinde adlandırılmıştır.

Üçüncü olarak “Meclis Tutanakları (2013-2017)” isimli veri seti altında ise çalışmada incelenen her yıl için ayrı bir dosya grubu oluşturularak tutanaklar bu dosya grupları altında bir araya toplanmıştır. Bu şekilde soru önermelerinde olduğu gibi vekillerin genel kurul tartışmalarında yaptıkları konuşmaların da içeriklerinin yıllar içerisindeki değişiminin kolayca incelenebilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca tutanaklar, Merkez Yönetim Kurulu raporlarında olduğu gibi yıl, ay ve gün formatında tarih, kurum ve dosya içerik türü adı baz alınarak “20130110_TBMM_TutanakDergisi” şeklinde adlandırılmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin analiz edilmesinde MAXQDA Nitel ve Karma Yöntemler Analiz Yazılımı kullanılmıştır. MAXQDA, çalışmada kullanılan tüm materyalleri tek bir yerde birleştirmek, bu materyalleri kodlamak, notlar ve yorumlar eklemek, kod sistemi oluşturmak, veriyi kategorilere ayırmak ve çok sayıda görselleştirme seçeneği ile bu kategoriler arasındaki ilişkileri incelemek gibi aksi takdirde manuel olarak yapılması gereken birçok görevi kolaylaştıran nitel ve karma yöntem verilerinin analizi için tasarlanmış bir yazılım programıdır.³⁵ Bu çalışmada önceden belirlenmiş teorik bir çerçevenin veya kategorilerin olmaması ve verilerin analizinde tümevarımcı bir yaklaşımın benimsenmesi nedeniyle MAXQDA, bu açıdan verilerin kategorizasyonunu,

³⁵ Udo Kuckartz - Stefan Rädiker, *Analyzing Qualitative Data with MAXQDA*, (New York: Routledge, 2005).

kodlanmasını ve sistematik şekilde analiz edilmesine imkan tanıdığından çalışmanın metodolojik yaklaşımıyla son derece uyumludur. Ayrıca MAXQDA'nın metodolojik bir araç olarak bu çalışma kapsamında kullanılması Silver ve Lewins'in nitel verilerin analizi bağlamında yazılım programlarının kullanılmasının uygunluğuna ilişkin iddiasıyla da tutarlıdır. Silver ve Lewins, nitel verilerle çalışan araştırmacıların veri analizi için yazılım programı kullanmalarının temel faydasının araştırmacının kullandığı tüm veri dosyalarına veya veri dosyaları içinde verinin incelenmek istenen belli kısımlarına ulaşmayı kolaylaştırması olduğunu ifade etmiştir.³⁶

Bununla birlikte nitel araştırmalar, çeşitli sosyal fenomenleri açıklamak ve bunu yaparken kullanılan verilere dair derinlemesine bir içgörü oluşturmak üzerine kurulu olduğundan, yazılım programları içlerinde bulunan çeşitli araçlarla araştırmacılara esneklik sağlayarak verilerin tekrar tekrar ziyaret edebilmesini ve üzerine tekrar tekrar düşünülebilmesini kolaylaştırarak yapılan çalışmaların kalitesini arttırmaktadır.³⁷ Nitel veri analizinde yazılım kullanımının bu gibi yararlarının yanında içerik ve söylem analizinin bir yöntem olarak belirlendiği bu çalışmada MAXQDA'nın metodolojik bir araç olarak kullanımı büyük miktardaki veri setlerinin incelenmesini ve kategorizasyonunu kolaylaştırırken analiz sürecini daha objektif ve yapılandırılmış hale de getirmektedir. Böylece MAXQDA'nın kullanımı çalışmanın analiz ve bulgularının doğruluğu ve güvenilirliğinin artmasına katkı sağlamaktadır.

³⁶ Christina Silver - Ann Lewins, *Using software in qualitative research: A step-by-step guide*, (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2007) 1/10.

³⁷ Christina Silver vd., *Using software in qualitative research: A step-by-step guide*, (Thousand Oaks, CA: SAGE, 2014) 14.

2.6.1. MAXQDA Kullanarak Verilerin Kodlanması

Bu çalışmada verilerin kodlanması ve kod sisteminin oluşturulması, örneklemin belirlenmesi, kodlanma süreci ve söylemsel temsillerin ortaya çıkarılması olmak üzere üç adımda gerçekleşmiştir. Analizin ilk aşamasında amaçlı bir örnekleme tekniği benimsendiğinden çalışmanın örnekleme, verilerin araştırma konusunun sınırlılıklarına (Suriye) ve çalışmanın zaman dilimine (2013-2017) göre “Suriye” anahtar kelimesi üzerinden filtrelenmiş ve ayrıca TBMM tutanakları özelinde örnekleme yalnızca CHP vekillerinin konuşmaları ile yazılı ve sözlü soru önermeleri dahil edilmiştir. Ancak veriler incelenmeye başlanmadan önce Suriye politikasıyla ilgili konuşmaların örnekleme dahil edilebilmesi için kullanılan anahtar kelime (Suriye) haricinde herhangi bir ön kategori oluşturulmamış, kullanılan materyallerde anahtar kelimeleri içeren cümleden paragraflara kadar tüm bilgiler örnekleme dahil edilmiştir.

Örneklemin belirlenmesi sonrasında verilerin kodlanması, analize dahil edilen her bir belgenin dikkatli şekilde birkaç defa okunması ardından oluşturulan kod sistemine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu noktada nitel bir araştırmada kodlamanın ne anlama geldiğini ve bu çalışmada kodlamanın ne anlamda kullanıldığını açıklamak gerekmektedir. En basit tanımıyla nitel araştırmada kodlama, verilerin seçilen bir bölümünün bir koda atanması veya tam tersi olacak şekilde belirli bir veri bölümüne bir kod atanması (etiketlenmesi³⁸) anlamına gelmektedir.³⁹ Tümevarımcı bir yaklaşımın benimsendiği bu çalışmada kodlama, verilerde keşfedilen olguların yoğunlaştırılmış açıklamaları anlamına gelmektedir. Kodlama sürecinde oluşturulan kodlar, verilerin sistematik analizi için bir araç olarak hizmet eden bağlamsal kategoriler olarak kabul edilmiştir.

Verilerin kodlanması sürecinde kullanılan kodlama birimi ise ortak bir argümanın bir anahtar kelime veya kısa bir referansla çağrıştırılabileceği varsayılarak, paragraf ve tek bir tam cümlelerden kelimelere kadar değişken uzunluktaki metin bölümlerinden oluşmaktadır. Çoğu durumda tam cümleler kodlama birimi olarak kullanılmış olsa da bazı durumlarda bir paragraf veya cümle, ifade

³⁸ Bu çalışmada, ‘kodlama’ terimi, aynı zamanda ‘etiketleme’ olarak da adlandırılmış; bu terimler metin boyunca birbirlerinin yerine kullanılmış ve eş anlamlı olarak ele alınmıştır.

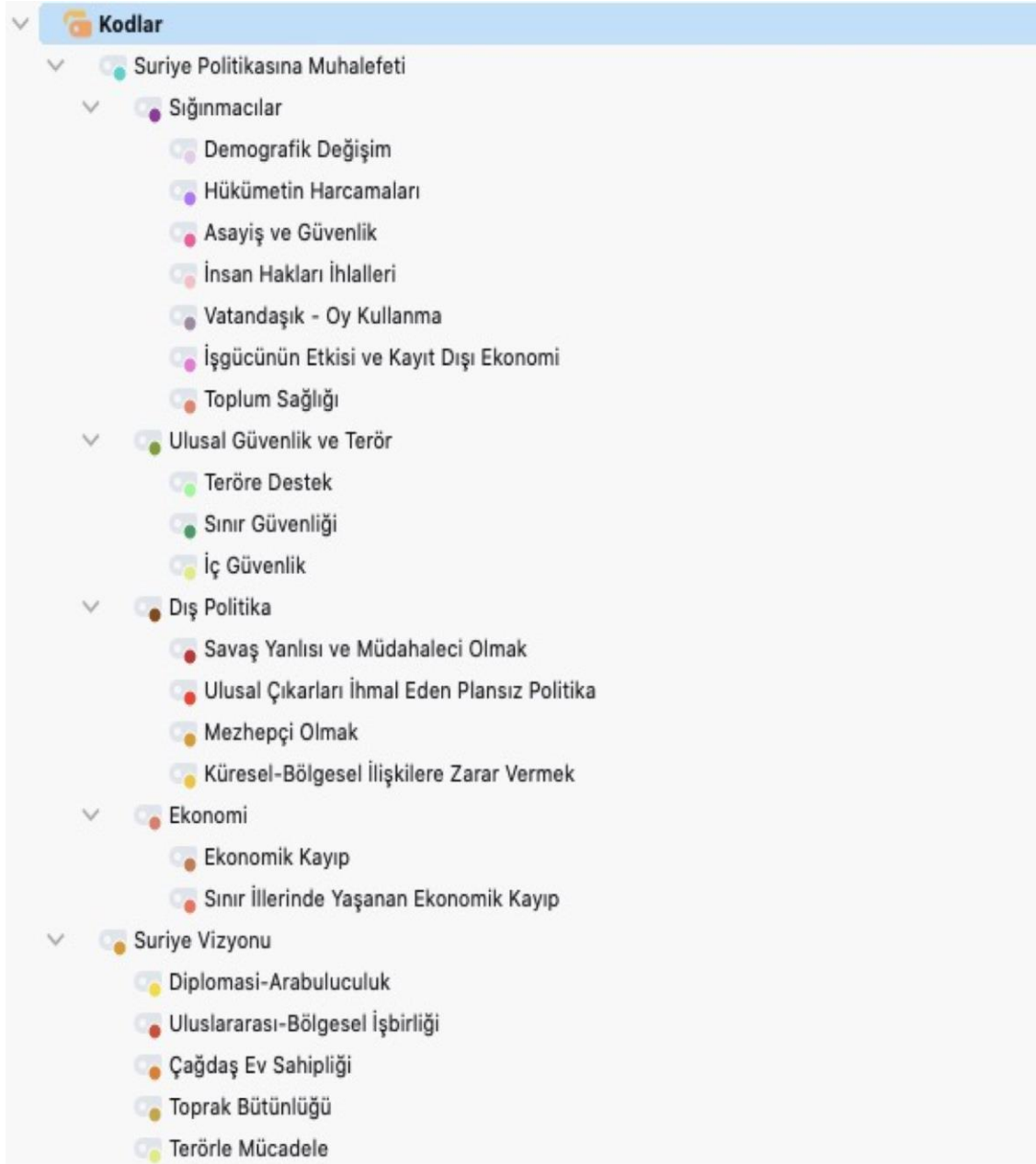
³⁹ Kuckartz Rädiker, *Analyzing Qualitative Data with MAXQDA*, 67.

edilen siyasi fikirlerin sayısına göre iki veya daha fazla birime bölünmüş veya tek bir kelime olarak kodlanmıştır.

Verilerin kodlanması sürecine, verileri sınıflandırmak için başlangıç kodlarının oluşturulduğu açık kodlama⁴⁰ olarak adlandırılan bir kodlama türüyle başlanmıştır. İncelenen materyallerde çalışmanın araştırma sorularına uygun olarak kilit kavramlar çalışılmıştır. Böylece kod sisteminin ilk taslağı hazırlanmıştır. Kodlanan metin bölümleri ise bu metin bölümlerini tanımlayıcı kod isimleri altında bir araya getirilmiştir; örneğin Suriye kriziyle ilgili olarak sınır güvenliğine dair CHP'nin muhalefetini konu alan tüm metinler "Sınır Güvenliği" kodu altında toplanmıştır. Bu kod sistemi incelenen materyallerin yeni bir kod oluşturmayı gerekli kılmadığı sürece diğer metin bölümlerine de uygulanmıştır. Fakat bazı durumlarda kodlar altında toplanan metin bölümleri gruplandırıldıkça, kodların mümkün olan en yüksek düzeyde bir bütünü temsil edebilmesini sağlamak için bazı kodlar yeniden düzenlenmiştir.

Kodlama sürecinin üçüncü adımında ise kodlar arasındaki bağlantılar incelenmiş ve birbiriyle bağlantısı olduğu düşünülen kodlar aynı kategori altında bir araya getirilmiş ve böylece kod sisteminin kategorileri oluşturulmuştur. Kodlarda olduğu gibi kategorinin de mümkün olan en yüksek düzeyde bir bütünü temsil edebilmesini sağlamak için gerekli görülen durumlarda bazı kategoriler yeniden düzenlenmiştir. Böylece, kod sistemi, sürecin bu üçüncü aşamasında tamamlanmış ve CHP'nin Suriye krizine dair muhalefetlerini temsil eden iki ana temanın altında dört kategori ve on dokuz kod oluşturulmuştur.

⁴⁰ Kuckartz Rädiker, *Analyzing Qualitative Data with MAXQDA*, 68.

Şekil 2. MAXQDA Kod Sistemi (Kitabı)

2.6.2. MAXQDA Kullanarak Verilerin Analiz Edilmesi

Çalışmada kullanılan metin verilerinin kodlanmasının başarıyla tamamlanmasının ardından, bir sonraki adım olarak metin bölümlerine atanan kodların ve bunlara karşılık gelen frekans değerleri arasındaki karmaşık ilişkilerin ortaya çıkarılmıştır. Verilerin analizine dair bu kritik aşama, MAXQDA'nın sunduğu görselleştirme araçları olan Kod Matrisi Tarayıcısı ve Kod İlişkisi

Tarayıcısının kullanılmasıyla kolaylaşmıştır. MAXQDA'nın sunduğu Kod Matrisi Tarayıcısı özelliği araştırmacıların çalışma içinde oluşturulan her belge için kaç metin bölümünün belirli bir kod atandığına dair frekans değerlerinin görselleştirilmesini sağlamaktadır. Bu çalışma kapsamında MAXQDA'nın bu özelliği veri setleri içinde hangi kodların daha sık kullanıldığına dair analizlerin yapılması amacıyla kullanılmıştır.

Benzer şekilde MAXQDA'nın kod ilişkileri tarayıcısı kullanılarak aynı paragrafta farklı kodların aynı bağlamda kullanımlarına yani kesişimlerine (*intersection of codes*) bakılmıştır. Bunun yanı sıra kod ilişkileri tarayıcısı ile aynı belgede farklı kodların metin içindeki yakınlıkları (*proximity of codes*) da incelenmiştir. Böylece çalışma kapsamında oluşturulan kodlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca kodlanmış metin bölümlerine ait frekans değerleri, MAXQDA'nın sunduğu analiz araçlarından biri olan kod frekanslarına dair tablo ve grafikler oluşturma özellikleri kullanılarak kod sistemindeki kodlara ve kod gruplarına ait frekans değerleri ve bunlara karşılık gelen yüzdeler görselleştirilmiştir. Böylece MAXQDA'nın sunduğu bu görselleştirme ve analiz araçları kullanılarak incelenen 1876 adet belgedeki ilgili metin verilerinin kodlanması ve yorumlanması sürecini kolaylaştırmış, anlamlı ve tutarlı analizler yapılabilmiştir.

3. 2013-2017 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’NİN SURİYE KRİZİ KARŞISINDAKİ POLİTİKASINA KISA BİR BAKIŞ

CHP’nin araştırmanın konusu olan dönemde hükümetin Suriye politikasına muhalefetine anlaşılabilmesi için ilk olarak çalışmanın sınırlılıkları dahilinde Türkiye’nin Suriye krizindeki politikasının seyrini anlamak gerekmektedir. Burada amaçlanan AK Parti Hükümetinin Suriye politikasının veya söyleminin analizi değildir. Buna binaen bu bölüm, Türkiye’nin araştırmanın konusu olan dönemde Suriye krizinde politikasını şekillendiren önemli gelişmeleri ve bu politikayı uygulamak için sahada attığı adımları vurgulayarak bu dönemin kısa bir panoramasını sunmayı hedeflemektedir. Bu sebeple sunulan bilgiler, ilgili ikincil literatür üzerinden kronolojik olarak derlenmiştir. Böylece çalışmanın ana kısmını oluşturan analizlere geçmeden önceki bu ilk bölüm CHP’nin, hükümetin Suriye politikasına muhalefetine incelemek için önemli bir başlangıç noktası sağlayacak ve konunun kapsamlı bir analizi için temel oluşturacaktır.

3.1. Arap Baharının Başlangıcı

2011’de Tunus’ta başlayıp kısa sürede tüm Ortadoğu’ya yayılan ve Arap Baharı olarak adlandırılan halk ayaklanmalarının başlangıcında Türkiye’deki dış politika yapıcılarının bu ayaklanmalara yönelik izlenimleri oldukça pozitifti. Bu nedenle de Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarındaki Türkiye, Ortadoğu’daki halklar nezdinde karşılık bulan tüm değişim taleplerinin ve buna yönelik faaliyet gösteren halk gösterilerinin destekçisi olma eğilimindeydi.⁴¹ AK Parti’nin bu eğiliminin kökenleri, ülkenin bölgeye yönelik dış politikasını karakterize eden ve geleneksel güvenlik merkezli yaklaşımdan önemli farklılıklar gösteren Türkiye’nin Ortadoğu’daki rolüne ilişkin değişen vizyonu⁴² ile alakalıdır. Zira statükoculuk ve komşuların iç işlerine karışmama ilkesi üzerine kurulmuş olan geleneksel dış politikanın bir eleştirisi olan⁴³, AK Parti dış politika

⁴¹ Hüseyin Işıksal, “Turkish Foreign Policy, the Arab Spring, and the Syrian Crisis: One Step Forward, Two Steps Back”, *Turkey’s relations with the Middle East political encounters after the Arab Spring*, Ed. Hüseyin Işıksal - Oğuzhan Göksel, (Cham: Springer International Publishing AG, 2018), 1/13.

⁴² İbrahim Kalm, “Turkish Foreign Policy: Framework, Values, and Mechanisms”, *International Journal: Canada’s Journal of Global Policy Analysis* 67/1 (Mart 2012), 11-13.

⁴³ Burak Bilgehan Özpek - Yelda Demirağ, “Turkish foreign policy after the ‘Arab Spring’: from agenda-setter state to agenda-entrepreneur state”, *Israel Affairs* 20/3 (03 Temmuz 2014), 328-346.

vizyonunun da kuramsal temellerini şekillendirmiş, dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun “stratejik derinlik” kavramı ile ifade ettiği gibi Türkiye'nin jeopolitik konumu AK Parti iktidarında bir tehdit olarak değil bir değer olarak kabul edilmiştir. Jeopolitik konuma yapılan vurgu üzerinden de ülkenin dünya siyaseti açısından merkez ülke olabilecek bir potansiyele sahip olduğu varsayılmıştır.⁴⁴ Bu açıdan Arap Baharı süreci, politika yapıcılar açısından Türkiye'nin bölgedeki jeopolitik konumunun, kültürel, tarihi ve dini bağlarının, ülkeyi lider konumuna getirmek için kullanılabilmesine yönelik inancı daha da güçlendirmiştir. Nitekim, Arap Baharıyla beraber sıkça tartışılır hale gelen “aksiyoner dış politika” söylemi de Türkiye'nin kültürel, dini ve tarihi bağlarını kullanarak kendi politikalarını geliştirebilme kapasitesine ve düzen kurucu bir aktör olduğu düşüncesine dayanmaktadır.⁴⁵

Bunlarla birlikte “İslami bir hareketten doğan, demokrasi yanlısı reformlar benimsemiş, ordunun gücünü azaltmış, ülke ekonomisini iyileştirmiş ve ülkeyi Avrupa Birliği'ne her zamankinden daha fazla yaklaştıran bir parti”⁴⁶ olarak AK Parti iktidarındaki Türkiye'nin, Ortadoğu için başarılı bir rol model olduğu iddiası da yine bu dönemde sıkça tartışılmıştır.⁴⁷ AK Partili politika yapıcılar da bu sebeplerle Arap Baharını Türkiye'nin bölgeye örnek olduğu bir demokratikleşme süreci olarak okumuştur.⁴⁸ Böyle bir okuma, hükûmeti bu süreçte kendisini Ortadoğu'daki demokrasilerin öncüsü ve savunucusu olarak görmeye yönlendirmiş⁴⁹ ve bir rol model olarak sahip olduğu yumuşak gücün Ortadoğu'daki otoriter rejimleri reforma ikna edebileceğine inandırmıştır.⁵⁰

⁴⁴ Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, (İstanbul: Küre Yayınları, 2020).

⁴⁵ Tarık Oğuzlu, “Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi”, *Ortadoğu Analiz*, 1/ 9 (Eylül 2009), 44-50.

⁴⁶ Ayata, “Turkish Foreign Policy in a Changing Arab World”.

⁴⁷ Ömer Taşpınar, “Turkey: The New Model?”, *Brookings* (Erişim 27 Ocak 2024).

⁴⁸ Ayata, “Turkish Foreign Policy in a Changing Arab World”.

⁴⁹ Mustafa Kutlay - Ziya Öniş, “Understanding oscillations in Turkish foreign policy: pathways to unusual middle power activism”, *Third World Quarterly*, 42/12 (2021), 3055.

⁵⁰ Michelangelo Guida - Oğuzhan Göksel, “Reevaluating the Sources and Fragility of Turkey's Soft Power After the Arab Uprisings”, *Turkey's Relations with the Middle East: Political Encounters after the Arab Spring*, 2018, 151-168.

Diğer yandan Ortadoğu'daki muhalefetin İslamcı gruplardan oluşuyor olması ve Ortadoğu'da ayaklanmalar sonrasında iktidara İslamcı hükümetlerin gelecek olduğu beklentisi⁵¹ de Arap Baharının desteklenmesinin bir diğer nedeni olmuştur. Zira iktidara gelecek İslamcı hükümetler AK Parti iktidarındaki Türkiye'nin bölgede etkisini artırabileceği bir fırsat olarak değerlendirilmiş⁵² ve bu etkinin Batı dünyası ile ilişkilerde de Türkiye'nin elinin güçlenmesini sağlayacağına inanılmıştır. Davutoğlu'nun da Türkiye'yi bir okçu olarak tanımlayan ok-yay analogisini kullanarak ifade ettiği gibi AKP hükümetine göre Türkiye yayın ipini ne kadar Doğu'ya çekerse ok o kadar Batı'ya gidecektir.⁵³

Fakat tüm bu hesaplamalara ve beklentilere rağmen Arap Baharının 2013 itibariyle bölgeye beklenen değişimleri getiremeyeceğinin anlaşılması Türkiye'nin bölgeye yönelik dış politikasının gözden geçirmesini gerekli kılmıştır. Bu çalışmanın araştırma nesnesi olan Suriye'de ise farklı siyasal aktörler arasındaki çatışmanın bir iç savaşa dönüşmesi ile Arap Baharı sürecinin sekteye uğraması sonrasında AK Parti hükümeti'nin Suriye krizine yönelik politikaları Türkiye'nin dış politika gündemini en çok meşgul eden mesele olurken iç politikadaki eleştirilerin de hedefi haline gelmiştir.

3.2. 2013'te Suriye Krizi ve Türkiye: Reform Çabalarından Siyasi Gerilime

Bu çalışmanın incelediği zaman dilimi olan 2013-2017 yılları arasında Türkiye-Suriye ilişkilerinin dinamiklerine gelinecek olursa 2011'de başlayan Suriye'deki halk ayaklanmalarının kısa süre içinde bir iç savaşa dönüşmesi iki ülke arasındaki ilişkilerin büyük oranda değişmesine neden olmuştur. Suriye iç savaşı öncesinde “komşularla sıfır sorun” doktrini kapsamında Suriye ile ilişkiler ekonomik ve siyasi işbirliğine dair çabaların öne çıktığı bir seyir izlemiştir.⁵⁴ Fakat, Suriye iç savaşının patlak vermesiyle Türkiye-Suriye ilişkilerinde; Türkiye'nin sığınmacı akını,

⁵¹ Işıksal, “Turkish Foreign Policy, the Arab Spring, and the Syrian Crisis”, 1/22.

⁵² Doğan Gürpınar, “Foreign Policy as a Contested Front of the Cultural Wars in Turkey: The Middle East and Turkey in the Era of the AKP”, *Uluslararası İlişkiler* 17/65 (Mart 2020), 8.

⁵³ Özpek - Demirağ, “Turkish foreign policy after the ‘Arab Spring’”.

⁵⁴ William Hale, “Turkey and the Middle East in the ‘New Era’”, *Insight Turkey*, 11/ 3 (2009), 151-153.

terör tehdidi ve bölgesel istikrarsızlığın yarattığı zorluklarla karşı karşıya kalması sonucunda AK Parti iktidarı öncesindeki güvenlik temelli dinamiklere geri dönmüştür.⁵⁵

Suriye’de protestoların başladığı ilk aylarda Türkiye’nin stratejisi bir yandan Esad rejimini reform yapmaya ikna etmeye çalışmak⁵⁶ diğer yandan da muhalif grupların Türkiye’de organize olmasına izin vermek etrafında şekillenmiştir.⁵⁷ Muhalif grupların kendi sınırları içinde örgütlenmesine izin vermesi Türkiye-Suriye ilişkilerinde gerginliğe neden olsa da⁵⁸ bu durum AK Parti hükümeti tarafından tüm taraflarla diyalogu sürdürmenin bir gereği olarak görülmüştür. Türkiye, Esad rejimi ile protestoların başladığı Mart ayından itibaren görüşmeye başlamış ve reform yapmasına yönelik Esad yönetimi ile sürdürülen bu görüşmeler dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun ifadesine göre 10 ay sürmüştür.⁵⁹ Ancak Türkiye’nin bu girişimlerinin sonuçsuz kalması üzerine Ağustos ayında dönemin Başbakanı Erdoğan’ın “Artık sabrın son anlarına geldik”⁶⁰ sözleri ile yeni bir dönem başlamış ve Türkiye, diplomatik çabalarından vazgeçerek muhaliflerle temaslarını arttırmıştır.⁶¹ Eylül ayında ise Suriye’deki muhalefetin, Suriye Ulusal Konseyi’ni İstanbul’da kurmasına izin verilmiş⁶² ve Davutoğlu, Suriye’ye yönelik yaptırımların uygulanacağını açıklayarak Esad rejimi ile “yolun sonuna geldiğini” ifade etmiştir.⁶³ Böylece 2011 yılının son ayları itibariyle Türkiye açık bir şekilde Suriye’de rejim değişikliğini destekleyen bir pozisyon almıştır. Haziran 2012’de ise Suriye’nin Türk Hava Kuvvetleri’ne ait bir savaş uçağını düşürmesi⁶⁴ üzerine iki ülke adeta savaşın eşiğine gelmiştir.

⁵⁵ Hasan Kösebalaban, “Transformation of Turkish Foreign Policy Toward Syria: The Return of Securitization”, *Middle East Critique* 29/3 (02 Temmuz 2020), 335-344.

⁵⁶ “Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu’nun ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile Ortak Basın Toplantısı, 07 Haziran 2012, İstanbul / T.C. Dışişleri Bakanlığı” (Erişim 27 Ocak 2024).

⁵⁷ “Suriyeli muhalifler Türkiye’de toplandı”, *BBC News Türkçe* (31 Mayıs 2011).

⁵⁸ “Suriye’nin Dostları halkın meşru müdafaa hakkını destekliyor”, *Agos* (02 Nisan 2012).

⁵⁹ “Davutoğlu: Batı’nın Suriye tavrının değişmesini sağladık”, *Agos* (25 Mayıs 2013).

⁶⁰ “Şam’da kritik görüşme”, *BBC News Türkçe* (09 Ağustos 2011).

⁶¹ Bayram Balcı, “Turkey’s Relations with the Syrian Opposition”, *Carnegie Endowment for International Peace* (Erişim 27 Ocak 2024).

⁶² Min Wei, “Turkish Foreign Policy Towards the Syrian Crisis: Dynamics of Transformation”, *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies* 13/3 (03 Temmuz 2019), 462-477.

⁶³ “Turkey Imposes Sanctions”, *Al Jazeera* (30 Kasım 2011).

⁶⁴ “Suriye, Türk savaş uçağını düşürdü!”, *Gazete Vatan* (29 Eylül 2021).

Takip eden aylarda iki ülke arasındaki gerilim daha da tırmanmış; Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesine Suriye'den düşen top mermisi nedeniyle 5 Türk vatandaşının hayatını kaybetmesi sonrasında Türk ordusu ateşle karşılık vermiş ve angajman kurallarını değiştirerek Suriye sınırında bulundurduğu asker sayısını arttırmıştır.⁶⁵ Bu olay üzerine Türkiye, NATO'dan yardım talebinde bulunarak Suriye sınırına Patriot füzelerinin yerleştirilmesini istemiştir. NATO ise Türkiye'nin talebini kabul etmiş⁶⁶ ve Ocak 2013'te Patriot füzelerini Türkiye'ye gönderilmiştir.⁶⁷

2013 yılına, Suriye krizi açısından Türkiye'nin Suriye'deki iç savaşın gün geçtikçe derinleşmesi nedeniyle sınır ötesi tehditlerle karşı karşıya kaldığı ve güvenlik kaygılarının önemli ölçüde arttığı bir kontekste girilmiştir. Keza Şubat ayında Cilvegözü sınır kapısında bomba yüklü bir araçta meydana gelen patlamayla üçü Türk vatandaşı olmak üzere 13 kişinin⁶⁸ ve Mayıs ayında Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde ardı ardına meydana gelen iki patlama sonucu da 51 kişinin hayatını kaybettiği terör saldırıları Türkiye'nin tedirginliğinin boş yere olmadığı somut göstergeleri olmuştur. Saldırı sonrasında ortaya çıkan bilgilere göre ise yetkililer saldırının arkasında Suriye'de rejim saflarında savaşan Mihraç Ural ekibinin olduğunu belirtmiştir.⁶⁹ Bu durum, hükümet yetkilileri tarafından uluslararası arenada Suriye'de Esadlı-Esadsız çözüm ihtimallerinin tartışıldığı bir dönemde Türkiye'ye verilen bir gözdağı olarak yorumlanmıştır. Diğer taraftan ise saldırıdan dört ay sonra sonra Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) yayınladığı bir bildiri ile saldırıyı üstlenmesi⁷⁰, muhalefet cephesinin Türkiye'ye yönelik bu saldırıları AK Parti iktidarının muhaliflere verdiği desteğin ve Suriye'ye yönelik müdahaleci tutumunun bir sonucu olarak değerlendirmesine neden olmuştur.⁷¹

2013'te Türkiye'ye yönelik gerçekleştirilen terör saldırılarının yanında bu süreçte Kürtler tarafından Suriye'de kurulan PKK uzantılı bir siyasal yapılanma olan Demokratik Birlik Partisi'nin

⁶⁵ "Akçakale'ye top mermisi düştü: 5 ölü, 10 yaralı", *Hürriyet* (04 Ekim 2012).

⁶⁶ "NATO, Türkiye-Suriye sınırına Patriot kararını onayladı", *BBC News Türkçe* (04 Aralık 2012).

⁶⁷ Turan Salcı, "ABD, NATO müttefiki Türkiye'ye satmadığı Patriot savunma sistemini Ukrayna'ya ücretsiz gönderiyor - 23.12.2022, Sputnik Türkiye", *Sputnik* (23 Aralık 2022).

⁶⁸ "Reyhanlı'da 'araçta bomba' patladı: 13 kişi öldü", *BBC News Türkçe* (12 Şubat 2013).

⁶⁹ "Reyhanlı Acilciler'in 26 yıl sonra ilk saldırısı", *Yeni Şafak* (Yeni Şafak) (24 Ekim 2013).

⁷⁰ "El Kaide Reyhanlı'yı üstlendi iddiası!", *soL* (29 Eylül 2013).

⁷¹ "Kılıçdaroğlu Erdoğan'a ateş püskürdü", *Dünya Gazetesi* (28 Mayıs 2013).

(Partiya Yekîtiya Demokrat-PYD) Suriye'nin kuzeyinde kurtarılmış bölgeler kurması ve uluslararası arenada El-Kaide ve İŞİD'e karşı kendini bir alternatif gibi göstererek meşruiyet devşirmesi⁷² Türkiye'nin Kürt sorununun tetiklenmesi noktasındaki endişelerini de arttırmıştır. Keza Türkiye, PYD'nin Suriye'nin kuzeyinde özerk bir yönetim kurduklarını ilan etmesi üzerine bu yönetimin sürdürülebilir olmadığını ve bölgenin istikrarı için ciddi tehditleri beraberinde getirebileceğine dair hem uluslararası aktörlere hem de bölgesel aktörlere uyarılarda da bulunmuştur.⁷³ 2013 yılının sonlarına doğru iki ülke arasındaki gerilim bir kez daha Türkiye'nin Eylül ayında sınır ihlali yaptığı gerekçesiyle Suriye'ye ait bir helikopteri düşürmesi⁷⁴ ile savaşın eşliğine gelmiştir.

Bu olayı takiben Ekim ayında Suriye'ye ilişkin hükümete verilen yetki süresinin bir yıl daha uzatılmasını öngören Başbakanlık Tezkeresi, Türkiye'de gerçekleşen terör saldırılarındaki ölümler ve Suriye'nin kimyasal silah kullanımı gerekçeleriyle AK Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin oyları ile TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiştir. TBMM'de CHP Grubu adına tezkereyle ilgili konuşan Faruk Loğoğlu ise AKP'nin Suriye politikası ile Türkiye'nin ülke güvenliğine zarar verdiğini ve Suriye politikasında çözümün savaş tezkeresi çıkarmak olmadığını ifade etmiştir.⁷⁵

2013 yılında, Esad rejimi ile çatışma ve gerilim Suriye uçağının düşürülmesi, Türkiye'de gerçekleşen terör saldırıları ve Suriye'ye müdahaleye izin veren Başbakanlık Tezkeresi ile tırmanırken öte yandan Türkiye, Suriye'deki muhalif grupları örgütleyerek iktidara bir alternatif yaratmaya yönelik diplomatik çabalarını da sürdürmüştür. Muhalifleri destekleyen tutumunun bir çıktısı olarak Türkiye, Cenevre Konferansı, Suriye'nin Dostları Grubu ve Suriye'nin Dostları Çekirdek Grubu gibi diyalog kanallarının organize etmiş ve Suriye muhalefeti ile uluslararası toplum arasındaki iletişimin sağlanması noktasında önemli bir aracı görevi üstlenmiştir.⁷⁶

⁷² *PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG* (Ankara: Türkiye Cumhuriyet İçişleri Bakanlığı, Mayıs 2017).

⁷³ "PYD Lideri Salih Müslim İstanbul'da", *Voice of America* (26 Temmuz 2013).

⁷⁴ "Suriye helikopteri düşürüldü", *Anadolu Ajansı* (16 Eylül 2013).

⁷⁵ "Suriye Tezkeresi'ne TBMM'den onay", *Sözcü* (03 Ekim 2013).

⁷⁶ Nebi Miş - Ömer Behram Özdemir, "Suriye 2013", *Middle East Yearbook/Ortadoğu Yıllığı*, (2013).

3.3. 2014'te Suriye Krizi ve Türkiye: IŞİD ve PYD Arasında Türkiye'nin Güvenlik İkilemi

2014 yılında Türkiye'nin Suriye gündemi, Suriye sınırında durdurulan ve Suriye'deki terör örgütlerine silah taşıdığı iddia edilen Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT) tırları, IŞİD'in Suriye'de güçlenmesiyle yarattığı güvenlik sorunları ve bunun sonucu olarak sayısı artan Suriyeli sığınmacılar üzerine yoğunlaşmıştır. Ocak ayında Adana Cumhuriyet Savcılığı tarafından, ihbar üzerine Suriye'deki yasadışı örgütlere silah taşındığı gerekçesiyle MİT tırlarına el konulması olayı⁷⁷ 2014 yılına damgasını vurmuştur. Dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu Türkmenlere silah taşıdığını ifade ettiği tırlar muhalefet tarafından radikal İslamcı terör gruplarına hükümetin silah yardımı yaptığının bir delili olarak yorumlanmıştır. Türkiye'de muhalefet ve AK Parti iktidarı arasında büyük tartışmalara neden olan bu hadisede hükümet ise bu olayı ve muhalefetin tutumunu Türkiye'nin terör örgütlerine destek veren bir ülke gibi gösterilmesine yönelik bir kampanya olarak değerlendirerek muhalefeti suçlamıştır.⁷⁸

MİT tırlarının durdurulması ile muhalefet cephesinde hükümetin Suriye politikasına dair tartışmalar kızışırken Mart ayında sınır ihlali yaptığı iddia edilen Suriye'ye ait bir uçağın düşürülmesi, hükümetin Suriye politikasına yönelik eleştirileri daha da arttırmıştır. Suriye yönetimi, düşürülen uçağının kendi sınırları içerisindeki Lazkiye'de isyancılara karşı operasyon yürüttüğünü ifade etmiş ve Türkiye'nin uçağı düşürmesinin “Suriye'nin egemenliğine karşı yürütülen gayri meşru bir askeri saldırı” olarak nitelendirmiştir.⁷⁹ CHP'li parti kurmayları ise olayı “diktatörün savaş çıkarma macerası” olarak yorumlamış ve hükümetin dış politikada saldırgan davranışlardan vazgeçmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁰

Yılın ikinci yarısında ise Türkiye-Suriye ilişkilerinde gündem IŞİD'in güçlenmesi ile Tel Ebyad, Azez, Atme gibi şehir ve kasabalarda sene boyunca devam eden çatışmaların daha da artması, Kobane operasyonları ve sığınmacılar olmuştur. IŞİD'in Eylül ayından itibaren PYD

⁷⁷ “İşte o ‘insani yardım malzemeleri’”, *Odatv* (29 Mayıs 2015).

⁷⁸ “‘MİT Tırları’ olayı: Neler yaşandı, davada son durum ne?”, *euronews* (30 Mayıs 2021).

⁷⁹ “Türkiye Suriye savaş uçağını düşürdü”, *BBC News Türkçe* (23 Mart 2014).

⁸⁰ “CHP dün öyle bugün böyle!”, *Akit* (24 Mart 2014).

kontrolündeki Halep'e bağlı Kobane kasabası ve civarındaki köylere saldırılarıyla başlayan Kobane kuşatması, kısa sürede sürede PYD'nin silahlı gücü YPG'nin geri çekilmesiyle Türkiye'yi yeni bir sığınmacı akını ile karşı karşıya bırakmıştır. Dönemin Başbakan Yardımcı Numan Kurtulmuş'un açıkladığı sayılara göre birkaç gün içinde 60.000,⁸¹ diğer kaynaklara göre ise 100.000 sığınmacı Suruç üzerinden Türkiye'ye geçmiştir.⁸² Ekim ayı itibariyle YPG'ye destek verilmemesi durumunda Kobane'nin IŞİD'in eline geçeceğinin anlaşılması sonrasında dönemin Halkların Demokratik Partisi (HDP) Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş ve PYD yöneticileri, Türkiye'den IŞİD'e karşı direnen diğer Kürt kantonlarından gelecek silahların Kobane'ye ulaştırılması için bir koridor açması talebinde bulunmuştur.⁸³ Ak Parti hükümetinin ise PYD'nin PKK ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle bu talebe karşılık vermemesi üzerine 6 Ekim'de HDP Merkez Yürütme Kurulu sokağa çıkma ve protesto kararı almıştır.⁸⁴

HDP'nin bu kararını takiben AK Parti hükümetinin Kobane kararına yönelik protesto gösterileri kısa sürede 31 kişinin hayatını kaybettiği şiddet eylemlerine dönüşmüştür.⁸⁵ 6-7 Ekim olayları olarak bilinen bu şiddet eylemleri, Suriye krizinin Türkiye siyaseti üzerindeki etkisini göstermesi bakımından önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Ekim 2014 sonu itibariyle Türkiye'nin Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ve Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) YPG güçlerine destek için gönderdiği Peşmerge güçlerinin sınırdan geçmesine izin vermesi Suriye krizinin Türkiye siyaseti üzerindeki etkisinin bir diğer örneği olmuştur.⁸⁶ Zira her ne kadar verilen destek ile Ocak ayında Kobane, IŞİD'den alınmış olsa da⁸⁷ hükümetin peşmergenin sınırdan geçmesine izin vermeye yönelik bu kararı muhalefetin sert eleştirilerine neden olmuştur.⁸⁸

⁸¹ Faruk Balıkcı, "2 günde 60 bin Suriyeli", *Hürriyet* (01 Eylül 2014).

⁸² "Kobani'den Gelen Mültecilere Yardımlar Devam Ediyor", *Milliyet* (24 Eylül 2014).

⁸³ Tolga Tanış, "Türkiye ağır silah koridoru açsın", *Hürriyet* (27 Eylül 2014).

⁸⁴ "HDP'den 'sokağa çıkın' çağırısı!", *Sözcü* (06 Ekim 2014).

⁸⁵ "6-7 Ekim olayları'nın bilançosu", *Anadolu Ajansı* (07 Ekim 2015).

⁸⁶ "Peşmerge MİT eşliğinde Kobani'ye girdi", *Sabah* (29 Ekim 2014).

⁸⁷ "YPG Retakes the Entire City of Ayn Al- Arab 'Kobani' after 112 Days of Clashes with IS Militants - The Syrian Observatory For Human Rights", *SOHR* (26 Ocak 2015).

⁸⁸ "Peşmergelerin Gelişi Siyasi Tartışma Yarattı", *Voice of America* (29 Ekim 2014).

Türkiye, gün geçtikçe askeri olarak Suriye krizinin içerisine daha da müdahil olurken Suriye'deki iç savaşa çözüm bulmayı amaçlayan diplomatik girişimlerin içinde yer almayı da sürdürmüştür. Ocak ayında Suriye hükümeti ve Suriye Ulusal Konseyi'nin birlikte katıldığı Cenevre-2 Konferansı İsviçre'de gerçekleşmiş, Türkiye de konferansta hazır bulunmuştur.⁸⁹ Ancak hem ilk tur görüşmelerinde hem de ikinci tur görüşmelerinde nihai bir ilerleme kaydedilememiş olması nedeniyle Cenevre Konferansının toplanmasına yönelik çabalardaki gecikmeler uzun bir süre devam etmiştir.⁹⁰

3.4. 2015'te Suriye Krizi ve Türkiye: Uluslararası Aktörlerle Bozulan İlişkiler

2015 yılında da Suriye krizi Türkiye'nin dış politikada en çok tartıştığı konulardan biri olmaya devam etmiştir. Krizin beraberinde getirdiği Suriyeli sığınmacılar, PKK-PYD ve IŞİD'in yarattığı güvenlik sorunları gibi çokça tartışılan meselelerin yanı sıra 2015 yılında artık Suriye krizinin Türkiye'nin diğer ülkelerle ikili ilişkilerine olumsuz etkisi de gündemi meşgul eden meselelerden biri haline gelmiştir. Özellikle ABD, Rusya ve İran ile ilişkiler Türkiye için Suriye krizi açısından gittikçe daha sorunlu bir hal almaya başlamıştır. Kasım ayında Türkmen Dağı'nda hava saldırısı düzenleyen Rusya'ya ait bir Su-24 uçağının tüm uyarılara rağmen Türkiye'nin hava sınırlarını ihlal etmesi üzerine düşürülmesi⁹¹ bunun en çarpıcı örneklerinden biridir. Uçak krizi olarak bilinen bu kriz, Türkiye ve Rusya arasında Rusya'nın çeşitli yaptırımlar uygulamasına kadar varan ciddi sorunların yaşanmasına neden olmuştur.⁹² Suriye krizinin Türkiye'nin dış ilişkilerine olumsuz yansımalarının bir diğer örneği de ABD'nin IŞİD ile mücadelede gün geçtikçe PYD'nin askeri kolu YPG'ye verdiği desteği gün geçtikçe arttırması nedeniyle Türkiye-ABD ilişkilerinde yaşanan gerilimlerdir.⁹³ Ayrıca, İran ile ilişkilerde de İran'ın Suriye'de Esad rejiminin en önemli

⁸⁹ "Cenevre-2 Konferansı başladı", *Anadolu Ajansı* (22 Ocak 2014).

⁹⁰ Raed Omari, "Who's responsible for Geneva II failure?", *AlArabiya News* (20 Şubat 2014).

⁹¹ "Rus savaş uçağı sınırı ihlal etti, Türk F-16'lar düşürdü", *NTV Haber* (24 Kasım 2015).

⁹² "Rusya, kırmızı hattı askıya aldı, ekonomik yaptırım açıkladı", *BBC News Türkçe* (26 Kasım 2015).

⁹³ Mehmet Nur Çelikaslan, "Türk - Amerikan İlişkileri: Suriye Gerilimi", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* 4/2 (2021), 375-384.

destekçilerinden biri olması sürdürmesi Suriye krizi bağlamındaki en önemli sorun olmaya 2015 yılında da devam etmiştir.⁹⁴

Türkiye 2015 yılında Suriye gündemine esasen işbirliği ile başlamıştır. Şubat ayında ABD ile uzun müzakereler sonunda Suriyeli muhaliflerin eğitilmesine yönelik eğit-donat projesine dair bir anlaşma imzalanmıştır. Fakat, Türkiye ile ABD arasında anlaşma dahilinde verilecek eğitimlerin Suriye'deki hangi muhalif grupları kapsayacağı ve bu grupların kimlere karşı savaşabileceği noktasında ciddi anlaşmazlıklar oluşmuştur.⁹⁵ Nihayetinde de ABD'nin eğitilecek olan grupların yalnızca IŞİD'e karşı savaşabileceğine dair açıklamaları, Türkiye'nin ise bu kısıtlamanın getirilmesini uygun bulmaması gibi anlaşmazlıklar nedeniyle proje uygulamaya koyulamadan iptal edilmiştir.⁹⁶

Eğit-donat anlaşmasının başarısız olmasına rağmen Türkiye, Suriye'de muhalifleri desteklemeye devam etmiş ve 2015 yılı itibariyle askeri anlamda Suriye krizine dahlini kademeli olarak arttırmıştır. Türkiye'nin Suriye krizine dahlinin yeni bir aşamaya taşınmış olması 2015 yılında ortaya çıkan çeşitli gelişmelerin bir sonucudur. Bu gelişmeler arasında en fazla öne çıkan başlıklar arasında şüphesiz artan sığınmacı sayısı, Diyarbakır, Suruç, Sultanbeyli ve Ankara'da gerçekleştirilen kanlı terör saldırıları ve PYD'nin kontrol alanını ABD'nin silah ve hava desteği ile Fırat Nehri'ne kadar genişletmesi yer almaktadır. Keza Türkiye, 2015 itibariyle 2,5 milyon sığınmacıya ev sahipliği yapıyor duruma gelmiş⁹⁷ ve gerçekleştirilen terör saldırılarının bilançosu 142 can kaybına ulaşmıştır.⁹⁸ Bu bağlamda, Türkiye 'güvenli bölge'⁹⁹ tartışmalarını daha sık gündeme getirirken Suriye krizine yönelik politikasında terörden arındırılmış bir güvenli bölge oluşturulmasına yönelik çabalarına ağırlık vermiştir.

⁹⁴ Yusuf Sayın - İsmail Yasin Kilincarslan, "Rekabet ve İş birliği Denklemine Türkiye-İran İlişkileri: Suriye Krizi Örneği", *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 3/2 (2019), 237-257.

⁹⁵ "ABD'nin eğit-donat projesi askıda", *BBC News Türkçe* (30 Eylül 2015).

⁹⁶ Ece Göksedef, "Esed'le savaşmayacaklar" sözüne yanıt", *Al Jazeera Türk* (03 Mayıs 2017).

⁹⁷ Murat Erdoğan, "Türkiye'deki Suriyeliler: 9 Yıllık Kısa Muhasebesi", *Perspektif* (07 Ağustos 2020).

⁹⁸ "Bir buçuk yılda 33 bombalı saldırıda 461 kişi hayatını kaybetti; 363'ü sivil", *Diken* (11 Aralık 2016).

⁹⁹ "Suriye'de 'güvenli bölge': Türkiye ne istiyor, ABD neden sıcak bakmıyor?", *BBC News Türkçe* (29 Temmuz 2019).

Bu noktada Türkiye'nin Suriye krizine yönelik politikasını şekillendiren yukarıda belirtilen motivasyonlara ek olarak yürütülen askeri operasyonlara da değinmek gerekmektedir. 22 Şubat 2015'te Türkiye, ilk defa Suriye topraklarında Şah Fırat ismi verilen askeri bir operasyon gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen operasyonda Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye'nin ülke dışındaki tek toprak parçası olan Süleyman Şah Saygı Karakolu'nda bulunan 38 personelin ve türbe içerisinde bulunan Süleyman Şah'ın naaşı ile diğer değerli eşyaların Suriye'nin Eşme köyüne taşınmasını sağlamıştır.¹⁰⁰ Hükümet, karakolun IŞİD'in eline geçip Türkiye aleyhine kullanabilecek bir koz haline gelmeden güvenli bir noktaya taşınmış olmasını büyük bir başarı olarak nitelendirirken, İran gibi bölgesel güçler açısından bu operasyon Türkiye'nin Suriye topraklarını ihlal etmesi olarak yorumlanmış,¹⁰¹ muhalefet açısından ise operasyon Türkiye'nin topraklarını terk ettiği bir geri çekilme hareketi olarak görülmüştür.¹⁰² Suriye'de 2015 yılında gerçekleştirilen bir diğer askeri operasyon ise Ekim ayında Türk ordusunun Tel Abyad'da Türkiye sınırına yakın YPG'ye ait hedefleri iki kez vurması olmuştur. Hükümet, Haziran ayında Tel Abyad'ı IŞİD'ten geri alan YPG'nin 'Kobane kantonu' oluşturarak Fırat'ın kuzeyine geçmesini engellemek amacıyla YPG hedeflerinin vurulduğunu ifade etmiştir.¹⁰³ Ayrıca Türkiye, PYD hedeflerinin vurulmasının yanında IŞİD ile mücadelesini de bir adım ileriye taşımış ve her ne kadar IŞİD ile mücadele stratejisi noktasında ABD ile fikir ayrılıklarına sahip olsa da IŞİD'e karşı ABD öncülüğünde gerçekleştirilen hava operasyonlarına katılmıştır.¹⁰⁴

2015 yılında Suriye'de arttırdığı askeri faaliyetlerinin yanı sıra Türkiye, bu yıl da Suriye krizinin çözümüne yönelik siyasi çözüm faaliyetlerine destek vermeye devam etmiştir. Bu doğrultuda, Paris¹⁰⁵ ve Viyana'da¹⁰⁶ gerçekleştirilen toplantılara katılmış ve ev sahipliği yaptığı G-

¹⁰⁰ "Davutoğlu: Süleyman Şah operasyonu öncesi hiçbir merciden izin almadık, eş zamanlı iki ayrı operasyon yapıldı", *T24* (22 Şubat 2015).

¹⁰¹ "İrandan Şah Fırat Operasyonuna Eleştiri", *mynet haber* (03 Mart 2015).

¹⁰² "Şah Fırat operasyonuna tepkiler", *Sözcü* (23 Şubat 2015).

¹⁰³ "Davutoğlu: PYD'yi Suriye'de iki kez vurduk", *BBC News Türkçe* (27 Ekim 2015).

¹⁰⁴ "Türkiye IŞİD'e Karşı Ortak Operasyona Katıldı", *Bianet* (30 Ağustos 2015).

¹⁰⁵ "P3+1 meeting on Syria was held in Paris", *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı* (Erişim 28 Ocak 2024).

¹⁰⁶ "Statement of the International Syria Support Group, Vienna, November 14, 2015", *ReliefWeb* (14 Kasım 2015).

20 toplantısı gibi Suriye krizinin uluslararası kamuoyunun gündemine taşınabileceği tüm konferans ve toplantılarda kamuoyu oluşturmak adına aktif çaba sarf etmiştir.¹⁰⁷

3.5. 2016 Yılında Türkiye-Suriye İlişkileri: Artan Güvenlik Tehditleri ve PYD'nin Yükselişi

2016 yılı, Suriye krizinin Türkiye'nin güvenlik kaygıları üzerindeki etkisinin zirve yaptığı bir yıl olmuştur. PYD'nin Suriye'de meşru bir aktör haline gelerek elde ettiği kazanımlar ve Türkiye'nin tarihindeki en kanlı terör saldırılarını yaşaması hükümetin Suriye krizine yönelik politikasının demokratik halk hareketlerinin desteklenmesinden güvenlik çıkarlarının korunmasına kaymasına neden olmuştur.¹⁰⁸ 2016 yılı itibariyle Rusya'nın Suriye krizine artan dahli ve hem Esad rejimine hem de PYD'ye verdiği askeri destek¹⁰⁹ Türkiye açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Zira PYD'nin Rusya, ABD ve Esad rejimiyle aynı anda çeşitli ittifaklar geliştirmiş olması ve kendisini IŞİD ile mücadele üzerinden bu aktörlerin nezdinde meşru haline getirmiş olması PYD'yi kantonları birleştirme hedefine daha da yaklaştırmıştır.¹¹⁰ PYD'nin elde ettiği toprak kazanımları da göz önüne alındığında bu gelişmeler, Ak Parti hükümetinde Türkiye'nin Suriye sınırı boyunca potansiyel bir terör koridorunun ortaya çıkabileceği endişesine yol açmıştır. Diğer taraftan Rusya'nın desteği ile Esad rejiminin de Suriye üzerindeki kontrolünü arttırması ve muhalifleri zayıflatması Türkiye'yi Suriye krizine yönelik politikasında daha agresif bir politika izlemeye sevk etmiş ve çeşitli askeri tedbirlerin uygulanmasına yol açmıştır.¹¹¹

2016 yılında Türkiye Suriye krizi ile uzantılı bir dizi sarsıcı terör saldırısıyla da karşı karşıya kalmıştır. İlk olarak Ocak ayında İstanbul Sultanahmet'te 11 kişinin hayatını kaybettiği ve hükümetin IŞİD'i sorumlu tuttuğu bir canlı bomba saldırısı düzenlenmiş,¹¹² daha sonra Şubat

¹⁰⁷ “G20 terörizmle mücadelede güçlü bir duruş ortaya koydu”, *Anadolu Ajansı* (17 Kasım 2015).

¹⁰⁸ Mustafa Kutlay - Ziya Öniş, “Understanding oscillations in Turkish foreign policy: pathways to unusual middle power activism”, *Third World Quarterly* 42/12 (06 Aralık 2021), 3051-3069.

¹⁰⁹ “Russian support for PKK's Syrian arm PYD”, *Anadolu Ajansı* (27 Kasım 2015).

¹¹⁰ Mehmet Emin Cengiz, “The Transformation Struggle of the PYD: Localization Tendency as a Method of Gaining Legitimacy?”, *Al Sharq Strategic Research* (blog), 28 Ekim 2020.

¹¹¹ Kösebalaban, “Transformation of Turkish Foreign Policy Toward Syria”.

¹¹² “IŞİD İstanbul'da turistleri hedef aldı”, *euronews* (12 Ocak 2016).

ayında ise Çankaya’da askeri servis aracının geçişi sırasında 28 kişinin öldüğü bir başka bombalı saldırı daha gerçekleştirmiştir.¹¹³ Saldırı sonrasında hükümet yaptığı açıklamalarda bulguların YPG’yi işaret ettiğini söylemiştir.¹¹⁴ Mart ayında ise Ankara’da Kürdistan Özgürlük Şahinleri (Teyrêbazên Azadiya Kurdistan -TAK) isimli örgütün üstlendiği bir diğer terör saldırısında 38 kişi hayatını kaybetmiş ve 125 kişi yaralanmıştır. Ankara saldırısını takiben yine Mart ayında İstiklal Caddesi’nde IŞİD militanı olduğu tespit edilen canlı bomba Mehmet Öztürk tarafından gerçekleştirilen bir diğer terör saldırısında 4 kişi ölmüş, 39 kişi yaralanmıştır.¹¹⁵

Terör saldırıları yılın ikinci yarısında da devam etmiş Nisan ayında Bursa Ulu Camii yakınlarında 13 kişinin hayatını kaybettiği bir canlı bomba saldırısı daha düzenlenmiş, yetkililer saldırıyı TAK’ın gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.¹¹⁶ Haziran ayında ise Türkiye tarihinin en büyük terör saldırılarından birini yaşamış, Atatürk Havalimanında IŞİD mensubu üç saldırgan önce uzun namlulu silahlarla etrafa ateş açarak ardından üzerlerindeki bombaları patlatarak 45 kişinin hayatını kaybetmesine ve 256 kişinin ise yararlanmasına yol almışlardır.¹¹⁷ Ağustos ayında da terör saldırıları devam etmiş ve en çok kayıp verilen terör saldırılarından biri Gaziantep’te bir düğünde gerçekleşmiştir. Kalabalığa karışan canlı bombanın üzerindeki patlayıcıları infilak ettirmesi ile 51 kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırıyı ise IŞİD üstlenmiştir.¹¹⁸ Türkiye’ye yönelik gerçekleştirilen bu yoğun terör saldırılarının üzerine bir de Suriye sınırında PYD’nin sene başından itibaren Afrin’in doğusunu, Tel Rıfat’ı ve Menbiç’i kontrol etmesiyle Fırat’ın batısında önemli bir hattı ele geçirmiş olması hükümetin güvenlik kaygılarını en üst seviyeye çıkarmıştır.¹¹⁹ Yaşanan terör saldırıları ülke çapında endişe yaratırken, iç politikada AK Parti hükümetini eleştirilerin odağına yerleştirmiş ve Suriye politikasına yönelik muhalefetin daha da sertleşmesine neden olmuştur.

¹¹³ “Ankara’da bombalı saldırı: 28 kişi hayatını kaybetti”, *NTV Haber* (18 Şubat 2016).

¹¹⁴ “Ankara’daki Patlama, Dostlarımızın PKK ile PYD-YPG Bağlantısını Daha İyi Anlamalarına Vesile Olacaktır” (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 18 Şubat 2016).

¹¹⁵ “İstiklal Caddesi’nde bombalı saldırıyı gerçekleştirenin IŞİD militanı Mehmet Öztürk olduğu kesinleşti!”, *T24* (20 Mart 2016).

¹¹⁶ “Türkiye’de son 10 yılda düzenlenen büyük saldırılar”, *BBC News Türkçe* (14 Kasım 2022).

¹¹⁷ “Son dakika haberler: Atatürk Havalimanı saldırısında ölü sayısı 45’e yükseldi”, *Hürriyet* (02 Şubat 2016).

¹¹⁸ “IŞİD’in düğüne canlı bomba saldırısında ölü sayısı 57’ye çıktı (2)”, *Hürriyet* (25 Eylül 2016).

¹¹⁹ Emel Parlar Dal, “Impact of the transnationalization of the Syrian civil war on Turkey: conflict spillover cases of ISIS and PYD-YPG/PKK”, *Cambridge Review of International Affairs* 29/4 (01 Ekim 2016), 1396-1420.

Terör saldırıların yoğunlaştığı bu atmosferde gerçekleşen 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Türk Silahlı Kuvvetleri yeniden yapılandırılırken, Türkiye yeni bir güvenlik doktrini¹²⁰ kabul etmiştir. Bu değişimin bir uzantısı olarak AK Parti hükümeti 24 Ağustos'ta bir ilke imza atarak Suriye'ye doğrudan bir askeri müdahale başlatmıştır.¹²¹ Fırat Kalkanı Harekâtı olarak adlandırılan askeri operasyon ile temel olarak bölgenin PKK'nın Suriye örgütlenmesi olarak kabul edilen PYD/YPG'den ve IŞİD'den temizlenerek sınır güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Harekâtın bir diğer hedefi ise 4.500 kilometrekarelik bir güvenli bölge oluşturulması olarak açıklanmıştır. Bu hedef çerçevesinde hem terör saldırıları engellenecek hem de Suriyeli mültecilerin bir kısmı güvenli bölgelere yerleştirilebilecektir.¹²² Operasyon sonrasında yetkililerin yaptıkları açıklamalara göre Cerablus gibi şehirlerde güvenliğin sağlanması üzerine hayat normale dönmeye başlamış¹²³ ve 40.000 sığınmacı bu bölgeye yerleştirilmiştir.¹²⁴

3.6. 2017 Yılında Türkiye-Suriye İlişkileri: Askeri Müdahalelerin Gölgesinde Diplomatik Girişimler

2017 yılı Türkiye, Rusya ve İran'ın garantörlüğünde Suriyeli muhalif komutanların ve Esad rejiminin ilk defa bir araya geldiği Astana Süreci ve Soçi Zirvesi göz önüne alındığında Suriye krizinin çözümüne yönelik gerçekleştirilen diplomatik temaslar açısından oldukça yoğun geçmiştir. Bu diplomatik temasların ilk çıktısı ise Ocak ayında Türkiye'nin Rusya ile Suriye'deki hava operasyonlarının koordinasyonu ve uçuş güvenliğinin sağlanmasına ilişkin imzaladığı anlaşma olmuştur.¹²⁵ Bu anlaşmanın imzalanmasını takip eden günlerde de Rusya ile birlikte El-Bab şehrinde IŞİD'e ait 36 hedefin vurulduğu ortak bir hava operasyonu düzenlenmiştir.¹²⁶ Öte yandan, 23 Ocak'ta Astana Süreci olarak adlandırılan Türkiye, Rusya ve İran'ın garantörlüğünde

¹²⁰ Türkiye'nin 2016 itibarıyla benimsediği "proaktif güvenlik" doktrini, Suriye krizi nedeniyle yaşanan güvenlik kaygılarının giderilmesi amacıyla hem iç siyasette hem de dış politikada terörle mücadelede proaktif (önleyici) bir yaklaşımın benimsenmesini ve sert güç unsurlarının aktif kullanımını içeren bir güvenlik doktrinidir.

¹²¹ "Fırat'ın batısına milli kalkan operasyonu", *Akşam* (24 Ağustos 2016).

¹²² "Erdoğan Fırat Kalkanı operasyonunun hedefini açıkladı", *Akit* (24 Ağustos 2016).

¹²³ "Cerablus artık çekim merkezi", *Hürriyet* (23 Şubat 2017).

¹²⁴ "Suriye'de askeri kazanımlara diplomatik destek zamanı", *Hürriyet* (27 Şubat 2017).

¹²⁵ "Türkiye ve Rusya arasında Suriye mutabakatı imzalandı", *Hürriyet* (12 Ocak 2017).

¹²⁶ "Rusya: Türk ve Rus jetleri DEAŞ'a karşı ortak hava operasyonu yaptı", *euronews* (18 Ocak 2017).

Suriyeli muhalif komutanların ve Esad rejiminin ilk defa aynı masada bir araya geldiği görüşmeler Kazakistan'ın başkenti Astana'da başlamıştır. Görüşmelerin en önemli gündem maddesi Suriye'de ateşkesin nasıl sağlanacağı olurken, sonuç bildirgesi ile garantör ülkelerden oluşan üçlü mekanizmanın kurulması ve Suriye'de 30 Aralık 2016'da sağlanmış olan ateşkes durumunun devam etmesi üzerine anlaşmaya varıldığı duyurulmuştur. İlk tur görüşmelerindeki bu gelişmelere ek olarak Astana Sürecinin 15-16 Şubat'ta gerçekleşen ikinci tur görüşmeleri Rusya, Türkiye ve İran'dan oluşan bir 'izleme komitesinin' oluşturulmasının kabul edilmesiyle sonuçlanmış, 14-15 Mart tarihlerinde gerçekleştirilen üçüncü tur görüşmelerindeyse garantör ülkeler tarafından "üçlü ateşkes izleme mekanizmasının" güçlendirilmesine karar verilmiştir.¹²⁷

Türkiye, 2017 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "sorunların kapımızı çalmasını beklemeyeceğiz"¹²⁸ sözleriyle ifade ettiği gibi yeni güvenlik doktrini çerçevesinde Astana Süreci ve Soçi Zirvesi gibi öncülük yaptığı diplomatik girişimlerle terör gruplarının Suriye krizine yönelik diplomatik girişimlerden dışlanmasını sağlarken Suriye sınırında güvenliğin sağlanmasına yönelik askeri faaliyetlerine de devam etmiştir.¹²⁹ 29 Mart'ta Fırat Kalkanı Harekatının, Suriye sınırında 2 bin 15 kilometrekarelik bir alanın terör tehdidinden temizlenmesi ve sınır güvenliğinin sağlanması üzerine başarıyla sonlandırıldığı açıklanmıştır.¹³⁰ Fırat Kalkanı Harekatının sonuçlanmasının ardından Türkiye Suriye'ye yönelik askeri müdahalelere devam etmiş, Nisan ayında Suriye'nin kuzeydoğusundaki Karakoç Dağı bölgesinde PYD hedeflerine yönelik bir hava harekâtı düzenlenmiş¹³¹ ve Kasım ayında da İdlip bölgesinde gerçekleştirilecek harekât kapsamında gözlem noktaları tesis etmek üzere keşif faaliyetlerine başlamıştır.¹³² Türkiye'nin bölgedeki askeri faaliyetleri Suriye'nin tepkisi ile karşılaşmıştır. Suriye Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, bu operasyonun Suriye'nin egemenlik ve toprak bütünlüğünü ihlal ettiğini belirtmiş ve Türk

¹²⁷ Elçin Neciyev, "Rusya-Türkiye İşbirliği Bağlamında 'Astana Görüşmeleri'", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 12/31 (20 Ağustos 2021), 988-1001.

¹²⁸ "Önleyici ve dönüştürücü yeni güvenlik doktrini", *Yeni Şafak* (Yeni Şafak) (25 Ekim 2016).

¹²⁹ "Erdoğan: Suriye'de önceliğimiz terörist grupların süreçten dışlanması", *BBC News Türkçe* (22 Kasım 2017).

¹³⁰ "MGK sonrası açıklama: Fırat Kalkanı Harekatı sonuçlandı", *Cumhuriyet* (29 Mart 2017).

¹³¹ "Sincar'daki terör hedefleri böyle vuruldu", *Hürriyet* (25 Nisan 2017).

¹³² "TSK unsurları İdlip'de keşif faaliyetlerine başladı", *Anadolu Ajansı* (09 Ekim 2017).

ordusunun bölgeden derhal çekmesini talep etmiştir.¹³³ Türkiye'nin Suriye'de takip ettiği askeri stratejisi muhalefet partilerinin de eleştirilerine neden olmuş muhalefetten Suriye'ye askeri müdahalenin hatalı olduğu ve uluslararası toplumla daha yakın işbirliği yapılarak Suriye'nin bütünlüğünü önceleyen siyasi çözümlere odaklanılması gerektiği yönünde yorumlar gelmiştir.¹³⁴

Astana süreci Rusya, İran ve Türkiye liderliğinde yılın ikinci yarısında da gündemi meşgul etmeye devam etmiştir. Mayıs ayına gelindiğinde Astana görüşmelerinin dördüncü turu gerçekleştirilmiş ve garantör ülkeler Suriye'de 'gerginliği azaltma bölgeleri' oluşturulmasına yönelik bir anlaşma imzalanmışlardır.¹³⁵ Temmuz ayında beşinci turu gerçekleştiren görüşmelerde gerginliği azaltma bölgelerine dair detayları belirlemek üzere bir Ortak Çalışma Grubunun oluşturulmasına karar verilmiştir. Eylül ayında altıncı turu gerçekleştiren görüşmelerde garantör ülkelerin İdlip bölgesinde her bir garantör ülkeden 500'er olmak üzere 1500 gözlemci konuşlandırılması yönünde mutabakata varılmıştır.¹³⁶ Bu noktada belirtilmelidir ki Astana sürecinin Suriye krizine dair oluşturduğu diyalog ortamının yanında bir diğer önemli çıktısı da 2015 yılında yaşanan uçak krizi üzerinden ikili ilişkileri bozulan Türkiye ve Rusya'nın ilişkileri normalleştirmesine katkı sağlaması olmuştur.¹³⁷ Kasım ayında Türkiye'ye gelen Rusya Devlet Başkanı Putin'in Türkiye ile ilişkilerin kriz öncesi seviyeye ulaştığına dair açıklaması da normalleşmeyi teyit eder niteliktedir.¹³⁸ Aralık ayında Astana sürecinin üç garantör ülkesi Soçi'de senenin son toplantısı için bir araya gelmiştir. Soçi'de gerçekleşen bu üçlü zirvede taraflar tekrardan Suriye'nin toprak bütünlüğüne ve IŞİD ile mücadelenin ortaklığına vurgu yapmışlardır.¹³⁹

¹³³ "Suriye'den TSK'ya: İdlip'den derhal çekilin", *Sözcü* (16 Ekim 2017).

¹³⁴ "CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Habertürk ve Bloomberg HT Ortak Yayınında Gündeme İlişkin Değerlendirmelerde Bulundu, Soruları Yanıtladı", *Özel Röportaj, Habertürk TV* (22 Mart 2017).

¹³⁵ Ethem Emre Özcan, "Astana süreci Türkiye ve Rusya'nın garantörlüğünde devam ediyor", *Anadolu Ajansı* (15 Haziran 2022).

¹³⁶ Aliia Raimbekova, "Suriye konulu 6. Astana toplantısı", *Anadolu Ajansı* (15 Eylül 2017).

¹³⁷ Zehra Ayvaz, "Astana ve Soçi Süreçlerinin Türk-Rus İlişkilerine Etkileri", *Diplomasi Araştırmaları Dergisi* 2/2 (30 Aralık 2020), 46-63.

¹³⁸ *BBC News Türkçe*, "Rusya Devlet Başkanı Putin: Türkiye ile ilişkiler kriz öncesi seviyesine ulaştı" (13 Kasım 2017).

¹³⁹ "Soçi'deki kritik üçlü zirveden ne sonuç çıktı?", *Sözcü* (23 Kasım 2017).

Türkiye'nin Suriye krizine yönelik politikasının bu çalışma kapsamında incelenen 2013-2017 yılları arasındaki seyri, verilen bu kısa arka plandan anlaşılacağı üzere Suriye'deki iç savaşın süreci domine ettiği oldukça karmaşık bir dönemi yansıtmaktadır. Türkiye'nin Suriye'deki muhalif gruplara desteği sürecin başlangıcından itibaren Esad yönetimi ile ciddi gerilimlerle neden olurken 2013 itibariyle Suriye krizindeki denkleme IŞİD ve PYD/YPG'nin de eklenmesi ilişkilerin daha da karmaşıklaşmasına neden olmuştur. Keza ABD ve Rusya'nın küresel güçler olarak, İran'ın ise bölgesel bir güç olarak sürece dahil olması ve Türkiye ile ters düşen politikalarının yarattığı gerilim AK Parti hükümeti için Suriye krizini yönetmeyi oldukça zorlu bir hale getirmiştir. Sonuç olarak, Türkiye'nin bu kısa ancak zorlu dönem içinde Suriye krizine yönelik stratejisi Suriye'de rejim değişikliğinin sağlanması hedefinden güvenlik kaygılarının giderilmesine ve siyasi çözüm arayışlarına doğru evrilmiştir.

4. CUMHURİYET HALK PARTİSİ VE SURİYE KRİZİ

4.1. CHP'nin Suriye Krizine Dair Dış Politika Vizyonunun Analizi

Çalışmanın bu bölümü, CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışmada kullanılan ‘vizyon’ terimi, CHP’nin Suriye krizine yönelik beyan ettiği alternatif politika önerilerini ve Türkiye’nin Suriye krizinde oynaması gereken role dair yaklaşımını ifade etmektedir. CHP’nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonu, Partinin yayınlarından oluşan yazılı metinler üzerinden incelenecek ve Partinin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonunu hangi kavramların üzerine kurduğu saptanacaktır. Diğer bir deyişle çalışmanın bu aşamasında CHP’nin Suriye krizine yönelik iktidarın icraatları üzerinden yürüttüğü muhalefetinin değil yalnızca ortaya koyduğu vizyonun analizi yapılacaktır. Bu analizden elde edilen bulgular daha sonra CHP’nin AK Parti hükümetinin Suriye politikasına ilişkin muhalefetindeki söylemi ile karşılaştırmalı bir inceleme için kullanılacaktır. Böylece, CHP'nin dış politika / vizyon belgelerinde kullandığı kavramlar ile pratikte (Mecliste) kullandığı muhalif söylemindeki temel kavramların örtüşmeleri, çelişkileri ve/veya değişimlerinin tespit edilmesi hedeflenmektedir.

Araştırmanın bu ilk adımında CHP’nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonu aşağıda belirtilen Parti Yayınları üzerinden incelenecektir.

- 5 Ocak 2013-29 Kasım 2017 tarih aralığında yayınlanan Merkez Yönetim Kurulu Raporları
- Dış İlişkiler ve Yurtdışı Örgütlenmelerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı’nın Şubat 2014’te yayınladığı “CHP ve AKP’nin Orta Doğu Politikalarının Ana Hatları” isimli yayın
- CHP Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonu’nun 2016 tarihli “Sınırlar Arasında: İnsanlık Dramından İnsanlık Sınavına” isimli Mülteci Raporunu
- Haziran 2015 Genel Seçimleri için hazırlanmış olan “Yaşanacak Bir Türkiye” ve Kasım 2015 Genel Seçimleri için hazırlanmış olan “Önce Türkiye” başlıklı seçim bildirgeleri

Bahsi geçen Parti yayınları üzerinden elde edilen veriler çalışmada amaçlı bir örnekleme tekniği benimsendiğinden ‘Suriye’ anahtar kelimesi üzerinden filtrelenmiştir. Bir başka değişle içinde Suriye kelimesi geçen tüm pasajlar inceleme konusudur. İncelenen örnekleme Suriye kelimesi ile aynı bağlamda kullanılan ve sıklıkla tekrarlayan kavramların tespiti için ön bir okuma yapılmış ve bunlar üzerinden öne çıkan kavramlar kod (etiket) olarak tanımlanmıştır. Daha sonra incelenen metin bölümlerinin kodlanması bu kod sistemine bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Bir örnek vermek gerekirse ‘terörle mücadele’ kavramının metinlerde Suriye bağlamında öne çıktığı ilk okumalarda tespit edildikten sonra ‘terörle mücadele’ kod olarak tanımlanmış; daha sonra içinde Suriye kelimesi geçen metin bölümlerinin analizinde ‘terörle mücadele’ kavramıyla ilişkili pasajlar bu kod altında toplanmıştır.

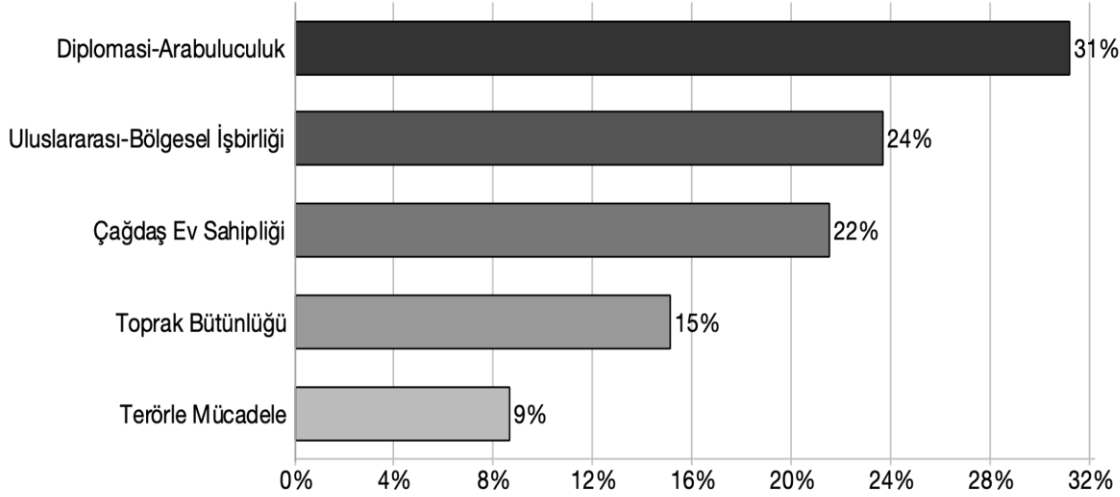
Verilerin analizlerinde kullanılan görselleştirmeler ise temelde oluşturulan kodların metin içinde geçme sıklığını yani ‘frekans değerlerini’ göstermektedir. Frekans değerleri çalışmada yüzdeler ve rakamsal olarak iki ayrı tablo halinde verilmiştir. Ayrıca, MAXQDA’nın kod ilişkileri tarayıcısı kullanılarak ‘aynı paragrafta’ farklı kodların aynı bağlamda kullanımlarına yani kesişimlerine (*intersection of codes*) bakılmıştır. Bunun yanı sıra kod ilişkileri tarayıcısı ile ‘aynı belgede’ farklı kodların metin içindeki yakınlıkları (*proximity of codes*) da incelenmiştir. Her iki analizin sonuçları görselleştirilerek (Şekil 5 ve Şekil 6) kodların birbiri ile ilişkilerine ortaya konmuştur.

Şekil 3, ‘parti yayınları’ veri seti altında incelenen toplam 25 belgeden elde edilmiş olan kodların frekans dağılımlarını göstermektedir. İncelenen belgelerden CHP’nin Suriye krizine dair dış politikasını şekillendirdiği tespit edilen 5 kod elde edilmiştir. Bu kodlara ait frekansların rakamsal dağılımını Şekil 1’de gösterilmektedir. Şekil 4 ise bu kodların frekans dağılımlarının karşılık geldiği yüzdeler dilimleri göstermektedir.

Suriye Vizyonu	Frekans
☐ Diplomasi-Arabuluculuk	29
☐ Uluslararası-Bölgesel İşbirliği	22
☐ Çağdaş Ev Sahipliği	20

□ Toprak Bütünlüğü	14
□ Terörle Mücadele	8
TOPLAM	93

Şekil 3. Suriye Vizyonuna Ait Kod Frekansları

Şekil 4. Suriye Vizyonuna Ait Kod Frekanslarının Yüzdeleri Dağılımı

Veriler, CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonunu 'diplomasi ve arabuluculuk', sığınmacılara yönelik kullandığı 'çağdaş ev sahipliği', 'uluslararası ve bölgesel işbirliği', Suriye'nin 'toprak bütünlüğü' ve 'terörle mücadele' kavramlarının üzerine kurduğunu göstermektedir. Kodların frekans dağılımı incelendiğinde çalışmada 29 kez kodlanmış olan 'diplomasi ve arabuluculuk' kavramları CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonunda en çok kullanıldığı kavramlar olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca bu kavram altında kodlanan metin bölümleri tüm kodlu metin bölümlerinin %31'ini oluşturmaktadır (Şekil 2). Bir örnek olarak Partinin Suriye krizinin çözümünde diplomasi ve diyalog kanallarının açık tutulması noktasındaki proaktif duruşu, incelenen metinlerden biri olan 2013 Kasım ayında yayınlanan MYK raporuna "CHP, Suriye krizinin yapıcı bir diyalog ve diplomasiyle çözülebileceğini değerlendirmektedir."¹⁴⁰

¹⁴⁰ (20131103_CHP_MYK, s. 35)

cümlesi ile yansımıştır. CHP, ayrıca bu noktada kapsamlı siyasi çözüm arayışlarına ve barışın sağlanmasına yönelik çabalara aktif şekilde destek olunması gerektiğini vurgulamaktadır. İncelenen metinlerden ‘CHP ve AK Parti’nin Ortadoğu Politikalarının Ana Hatları’ başlıklı dokümanda CHP Suriye politikasının esaslarını aşağıdaki şekilde özetlemektedir:

*“(...) ülkedeki [Suriye’deki] soruna siyasi bir çözüm bulmak için Cenevre-2 başta olmak üzere diplomatik süreçleri güçlü bir şekilde desteklemek ve ülkenin [Suriye’nin] içişlerine karışmamak CHP’nin Suriye politikasının esaslarını oluşturmaya devam etmektedir.”*¹⁴¹

CHP her ne kadar Suriye’nin iç işlerine karışmamak gerektiğini vurgulasa da diplomatik çözüm arayışlarında Türkiye’ye aktif bir rol biçmekte ve Türkiye’nin Suriye iç savaşının tüm taraflarıyla diyalog halinde kalarak sorun çözücü ve arabulucu bir rol üstlenmesi gerektiğini de sıklıkla dile getirmektedir. Özellikle Türkiye’nin, bölgede arabulucu olarak tarihsel rolünü geri kazanmasının zorunlu olduğunun altı çizilmekte ve aktif katılımın yeniden tesis edilmesi için somut adımların atılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bunun için *“Taraflarla eşit ilişkiler içinde olmak, Suriye’deki bölünme ve çatışmalara taraf olmamak...”*¹⁴² ilkesini benimseyen CHP’nin 2015 yılındaki Seçim beyannamesinde de krizin çözümü adına diplomasi ve Türkiye’nin üstlenmesi gereken arabuluculuk rolü ön plana çıkmaktadır:

*“CHP ülkemize, Orta Doğu’da AKP’nin kaybettiği, barış için arabulucu rolünü yeniden kazandıracaktır. Suriye’yle çatışmayı engelleyebilecek bir görüşme süreci başlatılacak(...)”*¹⁴³

CHP’nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonunda ikinci sırada, diplomasi ve arabuluculuk kavramları ile de bağlantılı olan ‘uluslararası ve bölgesel işbirliği’ vurgusu yer almaktadır. Kod frekanslarının gösterildiği tabloda da görüldüğü üzere bu kavram 22 kez kodlanmıştır. CHP Suriye krizinin çözümünde uluslararası iş birliğinin önemine dikkat çekerken,

¹⁴¹ (CHP_OrtaDoğuPolitikasınınAnaHatları, s. 3)

¹⁴² (CHP_OrtaDoğuPolitikasınınAnaHatları, s. 3)

¹⁴³ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 197)

2015'teki seçim bildirgesinde bu konudaki politik tutumunu “*Kalıcı barışı sağlamaya dönük bütün uluslararası girişimleri ve BM Suriye Özel Temsilcisi'nin çalışmalarını destekleyeceğiz*”¹⁴⁴ sözleri ile ifade etmektedir. CHP, krizin bir şekilde tarafı olan tüm bölgesel aktörlerle de iş birliği yapılması gerektiği kanaatinde. Hatta kimi parti kurmaylarına göre buna gerekli hallerde Esat rejimi de dahildir. Nitekim dönemin Dış İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Öztürk Yılmaz'ın bu konudaki değerlendirmesi 2016 yılındaki MYK raporuna aşağıdaki şekilde yansımıştır:

*“Türkiye'nin, İran ve hatta istihbarat olarak Esat'ın bazı unsurları ile iletişim içinde olması şart.”*¹⁴⁵

Uluslararası ve bölgesel işbirliği, askeri anlamda da Türkiye'nin ülkenin Suriye krizindeki manevra kabiliyetinin artırılması ve elinin güçlenmesi gibi kazanımların elde edilmesi amacıyla elzem görülmüştür. Partinin askeri anlamda da uluslararası ve bölgesel aktörlerle işbirliği içinde olunması gerektiğine yönelik bu yaklaşımı aşağıda 2016 tarihli MYK raporundan yapılan alıntıda da görülmektedir:

“Askeri bir operasyonun mutlaka siyasi ve stratejik bir ayağının olması gerekir... Bu olmadığı zaman, askeri başarı ne kadar olursa olsun siyasi bir kazanıma dönüşemez. Bunun için de diğer taraflarla iş birliği ve uyumun da olması gerekir (...) Rakka operasyonunun da sonuçlarının, Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ve Suriye'de siyasi olarak Türkiye'nin elinin güçlenmesi anlamında değerlendirilmesi gerek [kir] (...)”¹⁴⁶

CHP'nin Suriye krizine yönelik en sık kullandığı üçüncü kavram ve bu çalışma kapsamında 20 kez kodlanmış olan, parti tarafından Suriyeli sığınmacılara ilişkin dile getirilen ‘çağdaş ev sahipliği’ kavramıdır. Ayrıca bu kod ile etiketlenen metin bölümleri kodlu metin bölümlerinin %22'sini oluşturmaktadır. ‘Çağdaş ev sahipliği’ ifadesi, incelenen parti yayınlarında CHP'nin

¹⁴⁴ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 205)

¹⁴⁵ (20160715_CHP_MYK, s. 145)

¹⁴⁶ (20161111_CHP_MYK, s. 139)

Suriye krizinden etkilenen sığınmacılarla ilgili izlenmesi gereken politikaya dair önerisini tanımlayan bir ifade olduğundan kod sisteminde de ilgili kodun bu şekilde isimlendirilmesine karar verilmiştir. Partinin çağdaş ev sahipliğine yaptığı vurgu, CHP'nin Suriye iç savaşı nedeniyle yerinden edilmiş ve Türkiye'ye sığınan bireylerin neden olduğu zorluklarla mücadelede savunduğu insani yaklaşımın altını çizmesi bakımından oldukça önemlidir.

CHP, parti yayınlarında Suriyeli sığınmacılar meselesini ele alırken bu meseleye yaklaşımını sosyal demokrat kimliği ile ilişkilendirmiştir. Bu açıdan CHP'nin parti kimliğiyle uyumlu olarak Suriye krizine dair dış politika vizyonunda Türkiye'de ağırlanan Suriyeli sığınmacılara yönelik insan hakları ihlallerinin önlenmesine yönelik bir söylem geliştirdiği görülmektedir:

“CHP, ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların uğradıkları insan hakkı ihlallerini de gündeme taşıyarak AKP'nin ikiyüzlü politikasını gözler önüne sermiş ve sığınmacılar konusunda çağdaş sosyal demokrasiye uygun bir tavır almıştır.”¹⁴⁷

Parti, sığınmacılara yönelik insan hakları ihlallerinin önlenmesine vurgu yaparken aşağıda 2015 yılında yayınlanan Seçim beyannamesinden verilen örnekte görüldüğü gibi Suriyeli sığınmacıların insan onuruna uygun koşullarda yaşamalarını güvence altına almanın gerekliliğini de savunmaktadır:

“Suriye'deki savaş nedeniyle ülkemize gelen Suriyelilere insanlığa yakışır koşullar sağlayacağız.”¹⁴⁸

CHP'nin Suriye krizine dair vizyonunda öne çıkan bir diğer kavram ise 14 kez kodlanan ve kodlu metin bölümlerinin %15'ini oluşturan 'toprak bütünlüğü' kavramıdır. Partinin dış politika vizyonunu ortaya koyduğu yayınlarında Türkiye'nin güvenlik çıkarları açısından kritik olarak görülen Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması meselesi üzerinde özellikle durulmuştur. 2017 tarihli MYK raporlarındaki satırlar bunun örneklerindedir:

¹⁴⁷ (20130304_CHP_MYK, s. 55)

¹⁴⁸ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 206)

*“Türkiye'nin en önemli dış politika önceliği, Suriye ve Irak'ın toprak bütünlüklerinin korunması, bu suretle merkezi otoritelerin güçlendirilmesi ve terör örgütlerinin bölgeden temizlenmesi olmalıdır. Komşularımızla istikrarsızlık devam ettiği sürece Türkiye içerde istikrarlı kalamayacaktır.”*¹⁴⁹

*“Türkiye'nin önceliği, Esad'ın uzaklaştırılması veya rejim değişikliği değil Suriye'nin birliği, toprak bütünlüğü, istikrara kavuşturulması olmalıdır. Sınır güvenliğimiz ancak böyle sağlanabilir, terör örgütlerinin Suriye'deki varlığına ancak böyle son verilebilir, Türkiye'ye dönük tehditler ancak böyle engellenebilir.”*¹⁵⁰

Son olarak ise kodlu metin bölümlerinin %9'unu oluşturan ve 8 kez kodlanan ‘terörle mücadele’ kavramı, yukarıdaki alıntı da olduğu gibi partinin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonunda ön plana çıkan bir diğer kavramdır. 2015 seçim bildirgesinde bu konuda Partinin politik tutumu *“İŞİD başta olmak üzere, Irak ve Suriye'deki teröristlere yapılan her türlü yardımı önleyeceğiz ve teröre karşı kesin bir tavır alacağız.”*¹⁵¹ sözleri ile ifade edilmiştir. . CHP terörle mücadele perspektifinin Suriye krizinden dolayı Türkiye'de yaşanan güvenlik risklerine karşı etkili bir mücadele ve uluslararası alanda Türkiye'nin itibarını yeniden güçlendirmeye yönelik bir strateji olarak tanımlamaktadır 2015 Seçim beyannamesinde bu konudaki stratejisini şu sözlerle açıklamaktadır:

*“Suriye'de etkin olan terör örgütlerinin ülkemiz için yarattığı güvenlik tehditlerini ortadan kaldıracacağız. Topraklarımızda yuvalanan terör unsurlarını temizleyeceğiz.”*¹⁵²

¹⁴⁹ (20170108_CHP_MYK, s. 39)

¹⁵⁰ (20170416_CHP_MYK, s. 81)

¹⁵¹ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 98)

¹⁵² (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 98)

*“Uluslararası anlaşmalar çerçevesindeki yükümlülüklerimizi yerine getirerek Türkiye'nin teröre destek veren bir ülke olarak anılmasını engelleyeceğiz.”*¹⁵³

CHP'nin Suriye krizine ilişkin vizyonunda vurgu yapılan kavramlar, CHP'nin Suriye krizini çok yönlü bir problem olarak değerlendirdiğine ve bu krizin kapsamlı ve uluslararası işbirliği içinde barışçıl bir yolla çözülmesine yönelik bir yaklaşım benimsediğine işaret etmektedir. Özellikle sığınmacılar ve terörle mücadeleye yönelik vurgular, partinin Suriye krizinin çözümünün yanında, krizin Türkiye üzerindeki etkilerine de odaklandığını göstermektedir.

Kodların sıklıklarına dair yapılan bu değerlendirmenin ardından partinin Suriye vizyonunu şekillendiren kavramların birbiriyle ilişkileri analiz edilecektir. Kodlar arasındaki ilişkilerin ortaya konması CHP'nin Suriye krizine ilişkin politikasını daha bütüncül bir yaklaşımla incelemeyi mümkün kılacaktır. Çalışmanın bu kısmında MAXQDA'nın kod ilişkileri tarayıcısı özelliği kullanılmıştır. Farklı kodlar arasındaki ilişkiler kodların kesişim değeri ve metinsel yakınlık değerleri üzerinden incelenmiştir. Kesişim değeri 'aynı paragraf içerisinde' bir kodun bir başka kod ile aynı bağlamda kullanımının karşılık geldiği frekans değerini ifade etmektedir. Metinsel yakınlık değeri ise 'aynı belge içerisinde' MAXQDA yazılım programında araştırmacının belirleyebileceği bir mesafede iki farklı kodun kaç kez kullanıldığının sayılması ile elde edilen frekans değerini ifade etmektedir. Diğer deyişle metinsel yakınlık, birbirleri ile kesişmeyen fakat metin içinde ilişkili olarak kullanılan kodları belirtmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen kod ilişkilerinde yalnızca yüksek kesişim ve metinsel yakınlık değerine sahip olan kodlara odaklanılmıştır. Zira nitel analizin doğası ve oluşturulan geniş kod yelpazesi göz önüne alındığında, her kod için, özellikle de daha az kesişim ve metinsel yakınlık değerine sahip kodlar için kapsamlı örnekler sunmak, bu çalışmanın sınırlılıkları dahilinde mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, yalnızca yüksek kesişim ve metinsel yakınlık değerine sahip olan kodlara odaklanma kararı, çalışmanın sınırlılıkları göz önüne alındığında dengeli ama anlamlı sonuçlara ulaşmayı amaçlayan stratejik bir karardır.

¹⁵³ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 98)

Şekil 5, Suriye vizyonuna altında oluşturulan, aynı paragrafta yer alan kodların kesişim değerlerini göstermektedir. Tabloda, her bir kod için diğer kodlarla olan kesişimlerin en yoğun olduğu frekans değerleri koyu renk kareler ile işaretlenmiştir.

Kod Sistemi	Diplomasi-Arabuluculuk	Uluslararası-Bölgesel İşbirliği	Çağdaş Ev Sahipliği	Toprak Bütünlüğü	Terörle Mücadele
Diplomasi-Arabuluculuk		2			
Uluslararası-Bölgesel İşbirliği	2		2	3	3
Çağdaş Ev Sahipliği		2			
Toprak Bütünlüğü		3			1
Terörle Mücadele		3		1	
Toplam	2	10	2	4	4

Şekil 5. Suriye Vizyonuna Ait Kodların Kesişim Değerleri

Analize göre CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonunu şekillendiren kavramlara ait kodlar arasında en yoğun kesişime sahip olanın 'uluslararası ve bölgesel işbirliği' olduğu görülmektedir. 'Uluslararası ve bölgesel işbirliği' ağırlıklı olarak Suriye'nin 'toprak bütünlüğü' ve 'terörle mücadele' ile aynı bağlam içerisinde kullanılmaktadır. 29 Kasım 2017 tarihli MYK raporunda geçen satırlar Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunmasında uluslararası işbirliğine yapılan vurgunun örneklerindedir:

"(...) BM Genel Sekreteri'nin bir an önce inisiyatif alarak, ayrıca Güvenlik Konseyi üyelerinin bölgedeki ülkelerin bu inisiyatifi desteklemesiyle bir an önce Suriye'nin toprak bütünlüğünü tesis edecek bir çalışmanın, uluslararası konferansın acilen başlatılması gerekiyor. Suriye'de parça başı bir çözüm ve bir bölünme devam

*ediyor. Bu bölünme zaman içinde kalıcılışacak, bu da hiçbir tarafın çıkarına olmayacak”*¹⁵⁴

Terörle mücadeleyle ilgili olarak ise CHP'nin uluslararası işbirliklerinden doğan yükümlülöklere uymayı Türkiye'nin terörle mücadele konusundaki kararlılığını göstermenin ve uluslararası arenada ülkenin itibarını güçlendirmenin bir yolu olarak kabul ettiği görölmektedir. 2015 seçim bildirgesinden yapılan aşığıdaki alıntılar Partinin uluslararası anlaşmalara sadık kalarak terörle mücadelede işbirliği yapmaya yönelik kararlılığını ifade etmektedir.

*“BM Güvenlik Konseyi'nin başta Suriye olmak üzere Orta Doğu'da faaliyet gösteren terör örgütlerine ilişkin kararlarını tavizsiz uygulayacağız.”*¹⁵⁵

*“Uluslararası anlaşmalar çerçevesindeki yükümlölüklerimizi yerine getirerek Türkiye'nin teröre destek veren bir ülke olarak anılmasını engelleyeceğiz.”*¹⁵⁶

Benzer şekilde aynı seçim bildirgesinden yapılan aşığıdaki alıntı Partinin bölgesel işbirliğini terörle mücadelede önemli bir strateji olarak kabul ettiğine de işaret etmektedir.

*“Terör örgütlerinin ve mezhep savaşlarının yurttaşlarımıza ve bölge halkına zarar vermesini engellemek amacıyla, bugüne kadar güvenlik alanında bölge ülkeleriyle imzalanan ikili anlaşmaları geliştireceğiz.”*¹⁵⁷

CHP'nin 'uluslararası ve bölgesel işbirliği' vurgusu Suriyeli sığınmacılara 'çağdaş ev sahipliği' politikasında da ön plana çıkmaktadır. 2015 seçim bildirgesinde *“Suriyeli mültecilerin eğitim hayatlarının aksamaması için başta UNICEF olmak üzere uluslararası kuruluşlarla iş*

¹⁵⁴ (20171129_CHP_MYK, s. 74)

¹⁵⁵ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 205)

¹⁵⁶ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 206)

¹⁵⁷ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 205)

birliği içerisinde hareket edeceğiz."¹⁵⁸ beyanında bulunan CHP bu işbirliğine sığınmacıların barınma noktasındaki sorunlarının çözümüne yönelik de özel bir önem vermektedir.

*"Barınma konusunda uluslararası yardım kuruluşlarından mali destek alarak mevcut kapasiteyi geliştirecek ve koşulları iyileştireceğiz. Kira ve konut fiyatlarının arttığı, mültecilerin yoğun yaşadığı yerlerde hem yerel halkı gözeten hem de mültecilerin mağduriyetini gideren düzenlemeler yapacağız."*¹⁵⁹

Son olarak 'diplomasi ve arabuluculuk' 'uluslararası ve bölgesel işbirliği' ile aynı bağlam içinde kullanılan kavramlar olarak ön plana çıkmaktadır. CHP Suriye krizinin çözümünde diplomatik girişimleri desteklediğini beyan etmektedir. 'CHP ve AK Parti'nin Ortadoğu Politikalarının Ana Hatları' isimli yayındaki satırlar CHP'nin Suriye'deki krizin çözümüne yönelik uluslararası ve bölgesel işbirliği temelinde gerçekleştirilen diplomatik girişimlere desteğini ifade eden örneklerden biridir:

*"(...) [CHP] Suriye'ye barış getirmek amacıyla İsviçre'de yapılacak Cenevre-2 konferansını desteklemekteyiz. İran'ın Cenevre-2 sürecine dahil edilmesinin, 3. turu için görüşmelerin sürdüğü konferansın başarıya ulaşma şansını artıracığını düşünüyoruz."*¹⁶⁰

Elde edilen verilerin genel bir analizi yapıldığında CHP'nin Suriye krizine yönelik vizyonunda uluslararası ve bölgesel işbirliğini, Suriye krizinin çözümünde bir temel olarak kabul ettiği görülmektedir.

¹⁵⁸ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 207)

¹⁵⁹ (2015_CHP_SeçimBildirgesi, s. 207)

¹⁶⁰ (CHP_OrtaDoğuPolitikasınınAnaHatları, s. 3)

Kod Sistemi	Diplomasi-Arabuluculuk	Uluslararası Bölgesel İşbirliği	Çağdaş Ev Sahipliği	Toprak Bütünlüğü	Terörle Mücadele
Diplomasi-Arabuluculuk		25	18	9	6
Uluslararası-Bölgesel İşbirliği	25		22	11	11
Çağdaş Ev Sahipliği	18	22		2	6
Toprak Bütünlüğü	9	11	2		2
Terörle Mücadele	6	11	6	2	
Toplam	58	69	48	24	25

Şekil 6. Suriye Vizyonuna Ait Kodların Metinsel Yakınlık Değerleri

Şekil 6, aynı belgede oluşturulmuş olan farklı kodların metinsel yakınlıklarını göstermektedir. Her bir kod için karşılaştırma yapılan diğer kod ile aynı belgede belirlenen bir mesafede kaç kez kullanıldığı sayılmıştır. Bu sayının karşılık geldiği metinsel yakınlığın en yoğun olduğu noktalar daha büyük ve koyu renk kareler ile işaretlenmiştir. Bu analiz için kullanılan MAXQDA'nın kod ilişkileri tarayıcısında kodlar arasındaki maksimum mesafe ise sıfır olarak belirlenmiştir. Analizde kodlar arasındaki maksimum mesafe sıfır olarak belirlendiğinden kod ilişkileri tarayıcısı, aynı belgede yer alan ancak aralarında kesişim olmayan iki kodun aynı paragrafta ne sıklıkla yer aldığını göstermektedir. Böylece, aynı paragrafta birbiriyle ilişkili olarak kullanılan kavramları belirlemek amaçlanmıştır.

Kodların metinsel yakınlık değerleri, CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika vizyonunda kullandığı kavramlarla oluşturduğu söyleminin tutarlılığını ifade etmektedir. CHP aynı paragrafta iki ya da daha fazla kavramı birlikte kullanıldıysa bu, partinin aynı paragrafta kullandığı kavramları birbiriyle ilişkilendirdiği için beraber kullandığına işaret etmektedir. Bu açıdan kodların metinsel yakınlık değerinin düzeyi Partinin söyleminin ne kadar tutarlı olduğunu belirtmektedir.

Analizin sonuçları incelendiğinde diplomasi ve arabuluculuk, uluslararası ve bölgesel işbirliği ve sığınmacılara yönelik kullanılan çağdaş ev sahipliği kavramlarının birbirlerine olan

yüksek metinsel yakınlık değerleri dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra nispeten daha az sıklıkla olmakla birlikte yukarıda sıralanan kavramlar ‘terörle mücadele’ ve ‘toprak bütünlüğü’ kavramlarıyla ilişkili olarak da kullanılmışlardır. Bu, çalışmanın ilk başında CHP’nin vizyonunda ön plana çıktığı tespit edilen kavramların birbiriyle ilişkili olarak kullandığını ortaya koymaktadır ki bu durum Partinin Suriye krizine politik vizyonun söylem bazında tutarlı olduğu anlamına gelmektedir.

4.2. CHP'nin AK Parti Hükümetinin Suriye Politikasına Muhalif Söyleminin Temel Kavramları

CHP'nin Ak Parti hükümetinin Suriye politikasına yönelik muhalefetini inceleyen bu bölümün amacı, Partinin muhalefesinde kullandığı temel kavramları ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmada kullanılan 'muhalefet' terimi, CHP'nin Ak Parti hükümetinin Suriye krizine dair politikalarına yönelik eleştirilerinin odaklandığı meseleleri ve bu meseleleri ele alırken kullandığı kavramları ifade etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde CHP'nin Suriye krizine yönelik muhalefetinin analizi TBMM Tutanak Dergileri ve Parti kurmaylarının verdiği soru önergeleri üzerinden yapılacaktır. CHP'nin Suriye politikasına muhalefeti vekillerin hükümet politikalarına ilişkin pozisyonlarını, argümanlarını ve eleştirilerini kamuya açık bir şekilde dile getirdikleri birincil siyasi söylem kaynağı olan Meclis Genel Kurulunda yaptıkları konuşmaları içeren TBMM Tutanak Dergileri üzerinden incelenmiştir. Fakat Suriye krizine muhalefeti incelenen CHP'nin Parlamentodaki muhalefetinin çok yönlü olduğunu ve hem sözlü hem de yazılı biçimleri kapsadığını vurgulamak gerekmektedir. Her ne kadar CHP'li milletvekillerinin Genel Kurul'daki sözlü muhalefeti ön plana çıkıyor olsa da yazılı ve sözlü soru önergeleri Partinin, Suriye politikasına ilişkin olarak en acil ve önemli bulunduğu spesifik konular hakkında fikir vermesi açısından oldukça önemlidir. Çalışmada belirlenen tarih aralığı gözetilerek analizde kullanılacak kaynaklar şu şekildedir:

- TBMM'nin 24. Dönem 3. Yasama Yılı'nın 02 Ocak 2013 tarihli 47. Bileşimi ve 26. Dönem 3. Yasama Yılı'nın 22 Aralık 2017 tarihli 45. Bileşimini kapsayan tutanak dergileri
- TBMM Geçmiş Dönem Yazılı/Sözlü Soru Önergeleri Sorgu Formu üzerinden 24. Dönem 3. Yasama Yılı'nın 02 Ocak 2013 tarihli 47. Bileşimi ve 26. Dönem 3. Yasama Yılı'nın 22 Aralık 2017 tarihleri arasında sunulan yazılı ve sözlü soru önergeleri

Bahsi geçen TBMM Tutanak Dergileri ve soru önergelerine ait veri setleri, bir önceki bölümde CHP'nin vizyon belgelerinin kodlanmasında uygulanan prosedür takip edilerek kodlanmıştır. Ayrıca Partinin vizyon belgelerinden elde edilen verilerin analizinde olduğu gibi muhalefetinin incelenmesinde de MAXQDA yazılım programının sunduğu görselleştirme araçları

kullanılmıştır.¹⁶¹ Çalışmanın bu kısmında Partinin muhalefeti, ‘tutanak dergileri’ ve ‘soru önermeleri’ olmak üzere iki farklı veri seti içinde incelenmiştir. Tutanak dergileri ve soru önermeleri veri setleri altında toplam 1090 belge incelenerek kodlar oluşturulmuş, oluşturulan kodlar ise ‘kategoriler’ (ana kodlar) altında bir araya getirilmiştir. Veri setleri üzerinde yapılan dikkatli okumalar sonucunda CHP’nin Suriye krizine yönelik muhalif söylemini oluşturan kavramlar dört kategori altında toplanmıştır (Şekil 7). Bu kategoriler; ‘sığınmacılar’, ‘ulusal güvenlik ve terör’, ‘dış politika eleştirileri’ ve ‘ekonomi’ olarak adlandırılmıştır.

Şekil 7’de çalışmada oluşturulmuş kategorilere ait frekans dağılımları toplu (*aggregated*) olarak gösterilmektedir. Oluşturulan dört kategori içinde ‘sığınmacılar’ 631 kez kodlanarak en fazla kodlama yapılmış olan kategoridir. Bunu sırasıyla 545 kez kodlanan ‘ulusal güvenlik ve terör’, 241 kez kodlanan ‘dış politika’ ve 69 kez kodlanarak en az kodlanma sayısına sahip olan ‘ekonomi’ kategorileri takip etmektedir.

Kod Sistemi	Soru Önergeleri	Tutanak Dergileri (2013-2017)	TOPLAM
▼ Suriye Politikasına Muhalefeti			0
> Sığınmacılar	375	256	631
> Ulusal Güvenlik ve Terör	257	288	545
> Dış Politika	35	206	241
> Ekonomi	18	51	69
Σ TOPLAM	685	801	1486

Şekil 7. CHP’nin Muhalif Söylemine Ait Kategori (Ana Kod) Frekansları

Şekil 8 ise yukarıda frekansları verilmiş olan kategorilere dahil olan alt kodların frekans dağılımlarını göstermektedir.

¹⁶¹ Detaylı bilgi için bkz., 3.2. CHP’nin Suriye Krizine Dair Dış Politika Vizyonunun Analizi, s. 32-33.

Kod Sistemi	Soru Önergeleri	Tutanak Dergileri (2013-2017)	TOPLAM
▼ Suriye Politikasına Muhalefeti			0
▼ Sığınmacılar			0
Demografik Değişim	85	68	153
Hükümetin Harcamaları	66	46	112
Asayiş ve Güvenlik	58	53	111
İnsan Hakları İhlalleri	36	40	76
Vatandaşlık - Oy Kullanma	66	10	76
İşgücünün Etkisi ve Kayıt Dışı Ekonomi	46	24	70
Toplum Sağlığı	18	15	33
▼ Ulusal Güvenlik ve Terör			0
Teröre Destek	171	152	323
Sınır Güvenliği	69	79	148
İç Güvenlik	17	57	74
▼ Dış Politika			0
Savaş Yanlısı ve Müdahaleci Olmak	22	93	115
Ulusal Çıkarları İhmal Eden Plansız Politika	5	43	48
Mezhepçi Olmak	3	40	43
Küresel-Bölgesel İlişkilere Zarar Vermek	5	30	35
▼ Ekonomi			0
Ekonomik Kayıp	11	29	40
Sınır İllerinde Yaşanan Ekonomik Kayıp	7	22	29
Σ TOPLAM	685	801	1486

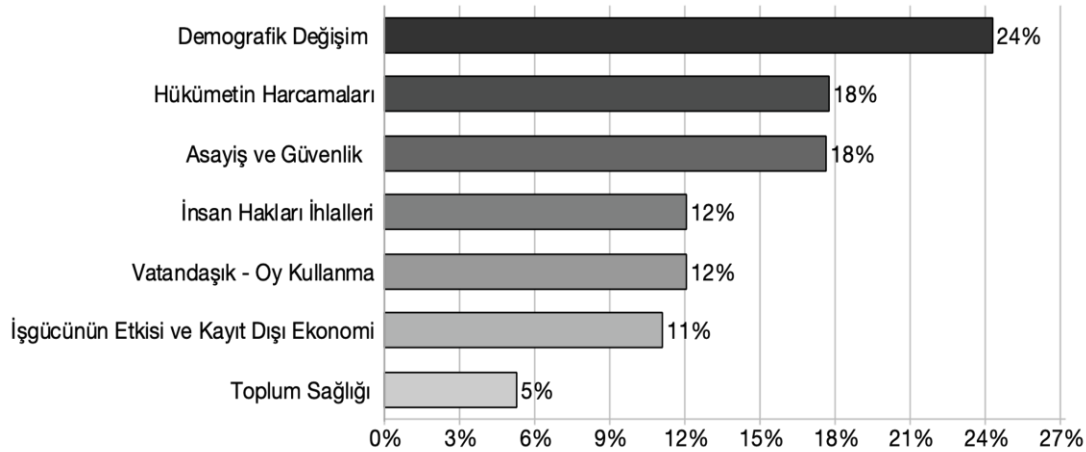
Şekil 8. CHP'nin Muhalif Söylemine Ait Kod Frekansları

4.2.1. CHP'nin Suriye Krizine Yönelik Muhalif Söyleminde Suriyeli Sığınmacılar

CHP'nin muhalif söylemine ilişkin analizdeki verilere göre 'Sığınmacılar' kategorisi CHP'nin Ak Parti hükümetinin Suriye politikasına muhalefetine en fazla üzerinde durduğu konu olmuştur. Veriler, CHP'nin Suriye krizine yönelik muhalefetine Suriyeli sığınmacılar meselesini ele alırken muhalif söylemini 'demografik değişim'; sığınmacılar için 'hükümetin harcamaları'; sığınmacıların neden olduğu 'asayiş ve güvenlik' sorunları; Suriyeli sığınmacıların maruz kaldığı 'insan hakları ihlalleri'; Suriyeli sığınmacılara verilecek 'vatandaşlık ve oy kullanma' hakları; ülke ekonomisine Suriyeli 'işgücü etkisi ve kayıt dışı ekonomi' ve 'toplum sağlığı' konularına yaptığı vurgu üzerine kurduğunu göstermektedir.

Sığınmacılar	Frekans
☐ Demografik Değişim	153
☐ Hükümetin Harcamaları	112
☐ Asayiş ve Güvenlik	111
☐ İnsan Hakları İhlalleri	76
☐ Vatandaşlık – Oy Kullanma	76
☐ İşgücü Etkisi ve Kayıt Dışı Ekonomi	70
☐ Toplum Sağlığı	33
TOPLAM	631

Şekil 9. Sığınmacılar Kategorisine Ait Kod Frekansları

Şekil 10. Sığınmacılar Kategorisine Ait Kod Frekanslarının Yüzdesele Dağılımı

Kodların frekans dağılımı incelendiğinde (Şekil 9) çalışmada 153 kez kodlanmış olan ‘demografik değişim’ kavramının CHP’nin hükümetin Suriye politikasına muhalefesinde sığınmacılarla ilgili olarak en çok kullanıldığı kavram olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca bu kavram altında kodlanan metin bölümleri tüm kodlu metin bölümlerinin %24’ünü

oluşturmaktadır (Şekil 10). 2013 ve 2016 yıllarındaki Meclis Genel Kurulunda Gaziantep milletvekili Ali Serindağ ve Mersin milletvekili Aytuğ Atıcı yaptığı konuşmalardan yapılan aşağıdaki iki farklı alıntı, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin demografik yapısında neden oldukları değişime, özellikle de bu değişimin sınır illerinin sosyo-kültürel ve ekonomik dinamiklerini etkilediğine yönelik CHP'nin eleştirilerinin sürekliliğini göstermektedir:

*“Bakın, verilen resmî bilgilere göre, şu anda, kamp dışında kalanlardan Gaziantep merkezde 30 bin kişi, Nizip'te 8 bin kişi, İslâhiye'de 2 bin kişi kayıt yaptırmak için randevu istemişler. Bunlar randevu isteyenler, randevu istemeyenler bunlara dâhil değil yani şehrin nüfusu değişiyor. Kilis'te Suriyeli sayısı Kilis'in sayısını geçti. Gidin, tüm tabelalara bakın Arapça yazılar var, Arapça tabelalar var, Gaziantep bu durumda.”*¹⁶² (Ali Serindağ, Gaziantep Milletvekili, 13. 03. 2013)

*“Bakın, iş adamları kolay kolay hükûmetle ters düşmek istemezler ama iş adamları, odalar ve borsalar, esnaf odaları birliği, hepsi bir araya geldiler, tam sayfa gazetelere ilan verdiler; “Biz ölüyoruz, geç kalmayın.” dediler. Dediler ki: “Kilis'in Türk nüfusu azalıyor, Suriyeli nüfusu artıyor.”*¹⁶³ (Aytuğ Atıcı, Mersin Milletvekili, 11. 05. 2016)

Benzer şekilde Suriye'den gelen göç dalgasının sınır kentlerinin yanında büyük şehirlerin ve dahi orta büyüklükteki şehirlerin de kent dokusunun değişmesine neden olduğuna yönelik eleştirileri CHP İzmir Milletvekili Mustafa Ali Balbay'ın 2014 yılında Genel Kurulda yaptığı konuşmasına *“Türkiye'nin izlemekte olduğu dış politika çevre ülkelerde [Suriye'de] vatansız kişilerin artmasına neden olmaktadır. Özellikle Suriye'den göçenlerin büyük kentler -Ankara'da, İzmir'de- bir yana, artık orta büyüklükteki kentlerimizde de kent merkezlerinin bir parçası hâline geldiğine sizler de tanık olmaktadır.”*¹⁶⁴ sözleriyle yansımıştır.

¹⁶² 20130313_TBMM_TutanakDergisi

¹⁶³ 20160511_TBMM_TutanakDergisi

¹⁶⁴ 20140701_TBMM_TutanakDergisi

Parti kurmaylarının Suriye’den gelen kontrolsüz mülteci akını nedeniyle şehirlerde yaşanan demografik değişime dair endişeleri ve Ak Parti hükümetini sığınmacılarla ilgili gerçek sayılar konusunda şeffaf olmaya çağıran talepleri verilen soru önergelerine de yansımıştır. Vekiller¹⁶⁵, verdikleri soru önergelerinde sığınmacılara dair “Türkiye’de kamplarda ya da kentlerde yerleşmiş mültecilerin tabiiyet, yaş ve cinsiyete göre dağılımı”¹⁶⁶ gibi çeşitli demografik bilgilerin yanı sıra Türkiye’nin ağırladığı toplam sığınmacı sayısına, bu sığınmacılardan ne kadarının kamplarda kaldığına ve temsil ettikleri şehirlerdeki sığınmacı sayısına dair resmi rakamların açıklamasını hükümetten talep etmişlerdir:

“Yukarda adı geçen yedi Karadeniz iline [Zonguldak, Sinop, Samsun, Giresun, Ordu, Trabzon, Artvin] yerleştirilen mülteci sayısı kaçtır? Suriyeli mültecilerin belirli bölgelerde tutulmak yerine Türkiye’nin dört bir yanına dağılmasının gerekçesi nedir? Ordu ilimizde yerleştirilen mülteci sayısı kaçtır?”¹⁶⁷ (İdris Yıldız, Ordu Milletvekili, 14. 10. 2013)

“Halen ülkemizde bulunan toplam sığınmacı sayısı ne kadardır? Kamplara yerleştirilen ve buralarda yaşayan toplam sığınmacı sayısı ne kadardır? Kampların dışında yaşayan sığınmacıların illere göre dağılımı konusunda sağlıklı bir veri tabanı var mıdır?”¹⁶⁸ (Ali Yiğit, İzmir Milletvekili, 09. 07. 2015)

Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı sayısının kontrolsüz şekilde artmasının neden olduğu problemlere yönelik CHP’nin bir diğer eleştirisi, bu durumun sığınmacıların yerleştirildikleri bölgelerde özellikle sınır illerinde sağlık ve eğitim hizmetleri üzerinde yoğunluğa sebep olmasıdır. CHP’li vekiller bu yoğunluğun Türk vatandaşlarının yanı sıra sığınmacıları da olumsuz etkileyerek sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimde çeşitli zorluklara neden olduğunu iddia etmiştir.

¹⁶⁵ 2013-2017 yılları arasında çalışmanın zaman ve vaka kısıtları içinde ‘demografik değişim’ kodu için 76 soru önergesi incelenmiştir.

¹⁶⁶ 20160603_ZeynelEmre

¹⁶⁷ 20131014_İdrisYıldız

¹⁶⁸ 20150709_AliYiğit

*“Bu, binlerce, on binlerce, yüz binlerce sağlık sorunu yaşayan sığınmacıların sağlık hizmetini giderici hastaneler yetersiz. Bu insanların çocuklarının eğitim ihtiyaçları için okul sayısı yetersiz.”*¹⁶⁹ (Vahap Seçer, Mersin Milletvekili, 17. 07. 2014)

*“Hatay ili ve ilçe merkezlerine tedavi amacıyla gelen hastalar, gerekli ünitelerin veya uzman personel ile tıbbi donanımın yetersiz olması nedeniyle ve özellikle Hatay ilimize Suriyeli mültecilerin yerleştirilmesinden dolayı hastanelerdeki yoğunluk sebebiyle yeterli hizmet alamamaktadır.”*¹⁷⁰ (Birol Ertem, Hatay Milletvekili, 15. 06. 2016)

CHP'nin Suriye krizine yönelik muhalefetine en sık dile getirdiği eleştirilerden bir diğeri Ak Parti hükümetinin Suriyeli sığınmacılar için yaptığı harcamalardır. Çalışmada ‘sığınmacılar’ ana kodu altında ‘hükümetin harcamaları’ adıyla kodlanan bu söylem, kod frekanslarının gösterildiği tabloda da görüldüğü üzere incelenen belgelerde 112 kez geçmektedir. CHP'nin hükümetin Suriyeli sığınmacılar için yaptığı harcamaların boyutuna yaptığı vurgu, aynı zamanda partinin sığınmacı kriziyle mücadelede bu harcamalarının verimliliği ve etkinliğine ilişkin kaygılarını göstermektedir. Aşağıda Meclis tutanaklarından sırasıyla 2013 ve 2016 yıllarından verilen örneklerde de görüldüğü gibi Parti kurmayları hükümet yetkililerin Suriyeli sığınmacılara yapılan harcamalarla ilgili açıklamalarının çelişkili bulmakta ve sığınmacılar için yapılan harcamaların, Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar ve halkın yaşadığı sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda oldukça büyük bir miktar olduğuna dikkat çekmektedirler:

“(…) yaklaşık olarak, resmî rakamlara göre 600 bin civarında oradan buraya mülteci geldi. Sayın Başbakanın [Recep T. Erdoğan] söylemesiyle 2 milyon dolar, Sayın Mehmet Ali Şahin'in [AK Parti Siyasi ve Hukuki İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı] söylemesiyle 2 milyar TL. Buradaki rakamlardan bir tanesinin dil sürçmesi olduğunu kabul edip küçük olanı alırsak, bugün Suriye'den gelen mülteciler için harcanan para 2 milyar TL'dir. Türkiye'de emeklisi perişanken, Türkiye'de işçisi

¹⁶⁹ 20140717_TBMM_TutanakDergisi

¹⁷⁰ 20160615_TBMM_TutanakDergisi

perişanken, Türkiye’de şu anda sağlık sisteminde vatandaşa ek ücretler yüklenirken, üniversitelerdeki çocuklar perişan durumunda yurtlar bulamadığı için sağda solda barınmaya çalışırken Suriye’den gelenlere 2 milyar dolar harcandı ve Türkiye’nin üzerine bu yük bindi.”¹⁷¹ (Ümit Özgümüş, Adana Milletvekili, 14. 11. 2013)

*“Sayın Bakana [Maliye Bakanı Naci Ağbal] soruyorum: Suriye Devlet Başkanı Esad’ı devirmek için 3 milyona yakın Suriyeli muhalifi misafir etmeye başladık. Şimdiye kadar bu sığınmacılar için harcadığımız paranın 10 milyar dolar olduğu söyleniyor. Bu paranın yatırım değeri en az 5 bin kişinin çalışabileceği bir fabrika demektir. Suriyeli mültecilere daha ne kadar para harcayacağız? Bu gidişle daha kaç fabrika parası havaya gidecek? Bütün komşularımızla ilişkilerimiz ne zaman düzelecek? Boşuna harcanan bu paranın hesabını kim verecek?”*¹⁷² (Kazım Arslan, Denizli Milletvekili, 07. 03. 2016)

CHP kurmayları, Genel Kurulda yaptıkları eleştirilere ek olarak Suriyeli sığınmacılara yönelik hükümetin harcamalarını sorgulayan bir dizi soru önergesi de vermiştir. Aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere bu önergeler özetle Suriyeli sığınmacılara yapılan harcamaların detaylarını, harcama kalemlerini, harcamaların kaynaklarını ve dış yardım alınıp alınmadığını öğrenmeye yönelik olmuştur.

*“Sığınmacılara bugüne kadar ne kadar masraf yapılmıştır? Yapılan harcama nereden karşılanmaktadır? Nerelelere harcanmıştır? Dünya ülke ve kuruluşlardan yardım alınmış mıdır? Alındıysa ne kadar yardım alınmıştır?”*¹⁷³ (Ali Sarıbaş, Çanakkale Milletvekili, 15. 03. 2013)

“Bir de birkaç gün önce Sayın Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş Suriyeli mülteciler, göçmenler için 4,65 milyar dolar yardım yapıldığını ifade etti. Bunun 200

¹⁷¹ 20131114_TBMM_TutanakDergisi

¹⁷² 20160307_TBMM_TutanakDergisi

¹⁷³ 20130315_AliSarıbaş

*küsur milyon doları uluslararası kuruluşlardan gelen katkı. Bu 4,65 milyar doların nerelere harcadığının da en kısa zamanda açıklamasını bekliyoruz.”*¹⁷⁴ (Mevlüt Dudu, Hatay Milletvekili, 15. 12. 2014)

*“Ülkemizde konaklayan Suriyelilere yapılan yardımın miktarı yıllara göre miktarı ve toplamı nedir?”*¹⁷⁵ (Cemal Okan Yüksel, Eskişehir Milletvekili, 22. 11. 2017)

Ayrıca, verilen soru önergelerinde belirli bölgelere yerleşmiş olan sığınmacılar için ayrılan bütçenin yanı sıra, sağlık hizmetleri, barınma, gıda ve diğer temel ihtiyaçlara yönelik harcamalarla ilgili detaylarla ilgili de soru önergeleri verilmiştir:

*“2013 yılı itibariyle buldukları kamplarda veya kamp dışındaki illerde yapılan sağlık uygulamaları veya tedavi masraflarının devlet bütçesinden karşılanan harcamaların toplam miktarı ne olmuştur?”*¹⁷⁶ (Kemal Değirmendereli, Edirne Milletvekili, 20. 03. 2014)

*“Bursa’da konuk edilen Suriyeli sığınmacılar için bugüne kadar yapılan toplam harcama ne kadardır? Sığınmacılara yönelik gıda, giysi ve yakacak yardımının dışında nakdi olarak aylık bir ödeme yapılmakta mıdır?”*¹⁷⁷ (Sena Kaleli, Bursa Milletvekili, 25. 05. 2014)

Sığınmacılara yönelik yapılan harcamalarla ilgili Partinin eleştirilerinin yoğunlaştığı bir başka mesele ise Türkiye ile AB arasında imzalanan ‘18 Mart Mutabakatı’, olarak bilinen göçmen anlaşması olmuştur. CHP’li vekiller Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapabilmek için Türkiye’nin omuzlandığı önemli mali yükün altını tekrar tekrar çizerken, Türkiye ile AB arasında orantısız yük paylaşımını vurgulamış, Suriyeli sığınmacılarla ilgili olarak uluslararası toplumda

¹⁷⁴ 20141215_TBMM_TutanakDergisi

¹⁷⁵ 20171122_CemalOkanYüksel

¹⁷⁶ 20140320_KemalDeğirmendereli

¹⁷⁷ 20140525_SenaKaleli

adalet ve sorumluluk paylaşımına ilişkin sorunlara işaret etmişlerdir. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yaptığı teklif eleştirilerin odak noktasındadır. Bu teklifi Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen Avrupa Birliği'nin “sınır bekçiliğini” yapmak için bir tür rüşvet olarak değerlendirilmiştir:

*“Değerli milletvekilleri, bugüne kadar, Hükümet olarak Suriyeli sığınmacılara 8 milyar dolar harcamışız. Avrupa Birliği Edirne ve Ege'deki adalardan kendi ülkelerine gelmek isteyen, gelen mültecileri yeniden Türkiye'ye göndermek ve mülteci akınına dur demek için Türkiye'ye 3 milyar avro rüşvet teklif etti. Bu 3 milyar avro rüşvet, Suriyeli sığınmacıları ve diğer sığınmacıları düşündüğümüzde kişi başına 1.363 avro yapıyor; biz 8 milyar dolar harcamışız, bize verilen para 1.363 euro. Türkiye Suriyeli ve diğer mültecilerle ilgili, kişi başına 1.363 avroyla Avrupa Birliğinin sınır bekçiliğini yapmaya aday.”*¹⁷⁸ (Elif Doğan Türkmen, Adana Milletvekili, 23. 12. 2015)

*“Suriyeliler için şimdiye kadar harcanan para miktarı nedir? Avrupa Birliğinden vadedilen maddi katkı geldi mi? Gelmediyse neden gelmiyor? Bununla ilgili herhangi bir girişimde buldunuz mu?”*¹⁷⁹ (Kazım Arslan, Denizli Milletvekili, 05. 01. 2017)

CHP'nin Suriye krizine yönelik muhalefesinde en sık dile getirdiği üçüncü eleştiri asayiş ve güvenlik sorunlarıdır. Bu çalışma kapsamında incelenen metin bölümlerinde 'asayiş ve güvenlik' alt kategorisi 111 kez kodlanmıştır ki bu kodlu metin bölümlerinin %18'ini oluşturmaktadır. CHP, Suriyeli sığınmacı sayısının gün geçtikçe artmasının demografik değişime yönelik kaygılarla da bağlantılı olarak toplumsal gerilimlere neden olduğu iddiasındadır. Örnek olarak Çanakkale Milletvekili Ali Sarıbaş 2013 senesinde verdiği soru önergesinde *“Suriyeli sığınmacıları Çanakkale ve ilçelerine yerleştirme kararı alırken bölgemizde yaşayan vatandaşların görüşleri alınmış mıdır? Bölgede yaşayan vatandaşlarımızın, sığınmacıların yerleştirilmesine yaklaşımı ne olmuştur?”*¹⁸⁰ sözleri ile Çanakkale'deki duruma dair endişelerini ortaya koyarken, 2014 senesinde

¹⁷⁸ 20151223_TBMM_TutanakDergisi

¹⁷⁹ 20170105_TBMM_TutanakDergisi

¹⁸⁰ 20130513_AliSarıbaş

Gaziantep Milletvekili Ali Serindağ Genel Kurulda yaptığı konuşmasında Gaziantep ve Kahramanmaraş'taki huzursuzluğa dikkat çekmiştir:

*“Bakın, Gaziantep huzursuz, iki üç gündür orada olaylar oluyor, daha önce Maraş'ta oldu, Kahramanmaraş'ta oldu, ülkemizin değişik kentlerinde olaylar oluyor. Bakın, her şeyin bir istiap haddi vardır. Gaziantep'te şu anda 200 bin kayıtlı Suriyeli var; kayıtlı, dikkatinizi çekiyorum, kayıtlı; bir o kadar da kayıtsız var. Bir kent bu kadar misafiri kaldıramaz.”*¹⁸¹
(Ali Serindağ, Gaziantep Milletvekili, 20. 07.2014)

Toplumsal huzursuzluğun Suriyelilere yönelik ayrımcılık ve şiddete dönüşmesi AK Parti hükümetinin kontrolsüz göç politikasına getirilen bir başka eleştiridir. 2014'te Genel kurul konuşmasında yine Gaziantep Milletvekili Ali Serindağ bu konunun üzerinde durmaktadır:

*“On, on iki mahallede olaylar meydana gelmiş, Suriyeli olmaktan başka günahı olmayan bazı insanlar darp edilmiştir ve Suriye plakalı araçların da bir bölümü yakılmıştır. Bir şehri bu hâle getirirseniz toplumsal olaylara engel olmak mümkün değildir. Bakın, biz sizi çok uyardık, bu konuda soru önergeleri de verdik. Dedik ki: Gaziantep artık istiap haddini aşmıştır. Gaziantep gelen göçü barındıramamaktadır, karşılayamamaktadır. Hazmetme kapasitesi aşılmıştır.”*¹⁸² (Ali Serindağ, Gaziantep Milletvekili, 13. 08. 2014)

CHP'li vekiller, Suriyeli sığınmacılarla ilgili asayişe dair endişelerini vurgularken, bu endişenin ve sorunların temel nedeni olarak Suriyeli sığınmacılara yönelik doğru kimlik tespit ve takip mekanizmalarının bulunmamasını göstermektedirler. Gaziantep Milletvekili Mehmet Şeker bir konuşmasında bu endişesini *“Suriyelilerin nerede oturduğunu bile devlet bilmiyor. Bunlara geçici bir kimlik numarası vermemiş, takip edemiyor.”*¹⁸³ sözleriyle özetlemiştir. Bu eksikliğin özellikle de Gaziantep ve Kilis gibi sınır şehirlerindeki Suriyeli sığınmacıların yönetimine ilişkin önemli zorlukları ve endişeleri berberinde getirdiğinin, yerel halkın bu sebeple huzursuz olduğunun altı tekrar tekrar çizilmiştir. Bu huzursuzluğun temel nedenlerinden birinin sığınmacıların büyük çoğunluğunun kayıt altına alınmamış

¹⁸¹ 20140720_ TBMM_TutanakDergisi

¹⁸² 20140813_ TBMM_TutanakDergisi

¹⁸³ 20130212_ TBMM_TutanakDergisi

olmasından dolayı suç işlediği tespit edilen sığınmacılarla ilgili gerekli işlemlerin yapılmaması olarak gösterilmiştir.

*“Pek çok Suriyeli mülteci hakkında yangın çıkartma, yaralama, kaçakçılık, yalan beyanda bulunma, sahte belge kullanma, hırsızlık gibi suçlardan dava açılmıştır. Mahkemeler yargılama kararlarını mültecilere tebliğ edemediği için sanıklar Resmî Gazete ilanıyla aranyor. Suriyelilerin işlediği suçlar Yayladağı Sulh Ceza Mahkemesi ile Resmî Gazete arasında trafiği artırmış durumdadır.”*¹⁸⁴ (Mehmet Şeker, Gaziantep Milletvekili, 27. 03. 2013)

CHP’li milletvekillerinin dikkat çektiği bir başka husus ise AK Parti hükümeti’nin aldığı kararların sonucunda artan Suriyeli nüfusun rapor edilen taciz, şiddet ve vandalizm vakalarında artışa yol açtığını yönündeki iddialardır. Parti, bu olayların sığınmacılar ile Türk vatandaşları arasındaki gerilimi artırdığını, toplumda korku ve güvensizlik atmosferini beslediğine dikkat çekmiştir.

*“Ülkemizde her geçen gün sayısı artan Suriyeliler sosyolojik yaralar açmaktadır. Medyadan takip ettiğimiz üzere Suriyelilerin kızlarımızı taciz etmeleri, kendi aralarında ettikleri kavgayı ayırmaya çalışan polisimize saldırmaları, Gaziantep’te evleri ve arabaları taşlamaları, Mersin’de “Gürültü yapmayın.” diye uyarın vatandaşımızı bıçaklayarak öldürmeleri, iş yerlerine saldırmaları yaşattıkları zulmün sadece birkaçıdır. Davranışlarının getirdiği sonuç ise vatanımızda bizleri endişeyle yaşamaya mahkûm etmektir.”*¹⁸⁵ (Bülent Öz, Çanakkale Milletvekili, 17. 05. 2017)

“(…) Suriyelilerin şu ana kadar bizler için, ülkemizde yarattığı birkaç tane olaydan da örnek vermek istiyorum. Elbette ki hepsi kötü değil, on parmak bir değil ancak maalesef, kontrolsüz bir şekilde alındıkları için ülkemizde ciddi problem yaratıyorlar. Antep’te bir ev sahibini öldürdüler, 2 kişiyi öldürdüler, Konya’da

¹⁸⁴ 20130327_TBMM_TutanakDergisi

¹⁸⁵ 20170517_TBMM_TutanakDergisi

*otoparkçıyı öldürdüler. Bunları sizler biliyorsunuz. Daha bir sürü ilimizde(...)*¹⁸⁶
(Özkan Yalım, Uşak Milletvekili, 23. 02. 2016)

Suriye sığınmacıların yerleştirildikleri bölgelerdeki asayiş ve huzuru etkileme ve suçla karışma potansiyelleri CHP’li vekillerin soru önergelerinde de ön plana çıkmaktadır:

*“Sığınmacıların yerleştirildikleri il ve ilçelerde sığınmacıların yerleştirilmesinden öncesi ve sonrası emniyet kayıtlarına girmiş suç oranlarının karşılaştırılması sonuçları nedir?”*¹⁸⁷ (Ali Sarıbaş, Çanakkale Milletvekili, 15.03.2013)

*“Samsun ili ve ilçelerinde Suriyelilerin suçla karışma oranı nedir? Suçlara karışmış iseler ağırlıklı işledikleri suçlar nelerdir?”*¹⁸⁸ (Kemal Zeybek, Samsun Milletvekili, 08. 04 2016)

*“Son 5 yılda Adana’daki suç oranları nasıl bir değişim göstermiştir? Suriye’li mültecilerin karıştığı suç oranı sayısı nedir?”*¹⁸⁹ (İbrahim Özdiş, Adana Milletvekili, 05. 02. 2016)

CHP tarafından Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı olmasıyla ilgili dile getirilen bir başka zorluk ise Suriye’deki terör gruplarıyla ilişkilerinin bilinmiyor olması ve bu nedenle ciddi güvenlik tehditlerine neden olmalarıdır. Aşağıda Gaziantep Milletvekili Ali Serindağ’ın soru önergesinden verilen örnek, CHP’li vekillerin bu noktadaki kaygılarını yansıtmaktadır:

“Özellikle “kayıt dışı” Suriyeli sığınmacı sayısı arttıkça, kontrol edilmeleri mümkün olmuyor. Gaziantep gibi birçok ilimizin kontrol edilemeyen Suriyelilerin illegal faaliyet alanlarına da döndüğü, Suriye ve Iraklı birçok terör örgütünün

¹⁸⁶ 20160223_TBMM_TutanakDergisi

¹⁸⁷ 20130315_AliSarıbaş

¹⁸⁸ 20160408_KemalZeybek

¹⁸⁹ 20160205_İbrahimÖzdiş

*buralarda “hücre faaliyetleri” yaptığı söyleniyor. Bu söylentiler doğru mudur? Doğru ise bu konuda bugüne kadar ne tür yasal işlemler yapılmıştır?”*¹⁹⁰ (Ali Serindağ, Gaziantep Milletvekili, 23. 07. 2014)

CHP'nin hükümetin sığınmacılara dair politikalarına muhalefetine sadece asayiş ve güvenlik sorunları yer almamakta aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların yaşam koşulları ve karşı karşıya kaldıkları insan hakları ihlalleri de eleştiri konusu olmaktadır. ‘İnsan hakları ihlalleri’ alt kategorisi altında toplanan bu eleştiriler incelenen metin bölümlerinde 76 kez kodlanmış ve kodlu metin bölümlerinin %12’sini oluşturmaktadır. Suriyeli mültecilerin maruz kaldığı insan hakları ihlallerine yapılan vurgu, CHP'nin hükümetin Suriye krizine yönelik politikalarına muhalefeti bağlamında büyük önem taşımaktadır. Parti, bu ihlalleri vurgulayarak, sığınmacıların içinde buldukları kötü yaşam koşullarına ve karşılaştıkları çeşitli zorluklara çözüm bulmayan AK Parti hükümetinin başarısızlığını eleştirmiştir. Aşağıda Tutanak Dergilerinden ve soru önergelerinden yapılan alıntılarda görüleceği üzere bu zorluklar insanlık dışı koşullarda yaşamak zorunda kalma, zorlu çalışma koşulları, sömürü ve suç karşı savunmasızlık gibi Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı çeşitli problemleri kapsamaktadır.

*“Bugün, bu memleketeye 1 milyona yakın sığınmacı geldi. Yazık, onlara günah değil mi? Onlar vatanlarını bıraktılar, geldiler. Gelin sınır bölgelerimize, Mersin’den Antep’e kadar o adamların nasıl yaşadığını görün. O adamlar eziyet içerisinde, o adamlar sefil, sefillik içerisinde. Bunun müsebbibi kim? Sizensiz.”*¹⁹¹ (Hasan Akgöl, Hatay Milletvekili, 06. 11. 2013)

“Dünya genelinde sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeli sığınmacıların yaklaşık üçte biri Türkiye’dedir. Ülkemizde kamp ve çadır kentlerin dışında yaşayan, aralarında çocuklarında bulunduğu Suriyeliler özellikle büyük şehirlerde dilencililiği,

¹⁹⁰ 20140723_AliSerindağ

¹⁹¹ 20131106_TBMM_TutanakDergisi

evsizliğe, ağır ve kayıt dışı çalışma koşullarına, hırsızlık ve fuhuşa mahkûm olmaktadır.”¹⁹² (Vahap Seçer, Mersin Milletvekili, 17. 07. 2014)

CHP milletvekilleri söylemlerinde kentlere dağılmış sığınmacıların içinde bulunduğu kötü durumu vurgularken, kamplarda da durumun çok benzer olduğunu, özellikle Suriyeli kadın ve kız çocuklarının çok zor şartlar altında yaşam mücadelesi verdiğini sıklıkla ifade etmiştir. Suriyeli kadın ve kız çocuklarının insan ticaretine ve cinsel şiddete maruz kaldığına, fuhuşa zorlandığına yönelik iddiaları hükümetin dikkate alması gerektiğini ve bu konuda kapsamlı koruma mekanizmalarının gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

*“Kamplarda güvenlik ve asayiş sağlanmakta mıdır? Mevcut kamplarda Suriyeli kadınların tecavüze uğradıkları iddiaları ile ilgili olarak hükümetinizin bir araştırması bulunmakta mıdır? Resmi makamlara intikal etmiş tecavüz olayları var mıdır? Varsa vaka sayısı nedir?”*¹⁹³ (Sezgin Tanrıku, İstanbul Milletvekili, 15. 06. 2013)

*“Bakın, kamplarda sorunlar yaşanıyor. Suriyeli vatandaşlar açlık, sefalet içerisinde. Bize diyorsunuz ki: “Efendim, mülteciler gelmesin mi, sığınmacılar gelmesin mi, buna karşı mısınız?” Karşı değiliz ama gidin oradaki hadiselerle bakın. Yoksulluktan fuhuş artmış kamplarda. Suudi Arabistan’dan, Katar’dan, Ürdün’den zengin iş adamları getiriliyor, muta nikâhı kılıfı altında buradan çocuk yaşta kızlar alınıyor, götürülüyor. Bunları görmek lazım, bunlar savaşın sonuçları.”*¹⁹⁴ (Vahap Seçer, Mersin Milletvekili, 21. 05. 2013)

CHP’li vekiller AK Parti hükümetini, Suriyeli sığınmacı kadınların karşılaştıkları insan hakları ihalelerini engelleyememesinin yanında sığınmacı çocukların karşı karşıya kaldıkları ihlaller noktasında da eleştirmiştir. Çeşitli uluslararası sözleşmelerde yer alan ve temel bir insan hakkı olarak tanımlanan ‘eğitim hakkına’¹⁹⁵ sığınmacı çocukların erişiminin sağlanamaması

¹⁹² 20140717_VahapSeçer

¹⁹³ 20130615_SezginTanrıku

¹⁹⁴ 20130521_TBMM_TutanakDergisi

¹⁹⁵ Kurt Willems - Jonas Vernimmen, “The Fundamental Human Right to Education for Refugees: Some Legal Remarks”, *European Educational Research Journal* 17/2 (01 Mart 2018), 219-232.

eleştirilirken, bu çocukların eğitim hakkından mahrum edilmesinin çocukların yalnızca temel haklarından mahrum edilmesi anlamına gelmediğinin, aynı zamanda yoksulluk, ötekileştirme ve kırılabilirlik döngülerinin de içine sürüklendiklerinin altı çizilmiştir.

*“Anlaşıyor ki bu çocuklar [Suriyeli çocuklar] bizim burada büyümeye devam edecekler ancak bizi bekleyen bir tehlike var ki bunu dikkatlerinize sunmak istiyorum. 1 milyona yakın çocuk, okuma çağındaki çocuk okula gidemiyor ve bu çocukların geleceğini siz düşünün.”*¹⁹⁶ (Vali Ağbaba, Malatya Milletvekili, 22. 03. 2016)

*“Bugün sayıları 500 bine ulaşan okul çağındaki Suriyeli çocuk eğitim haklarından mahkûm kalarak karanlık bir geleceğe yürüyor. Bu çocukların eğitimini sağlamak da hastaları tedavi etmek de hepsine temel insan haklarına uygun bir yaşam sunmak da Hükûmetin insanlara borcudur. Bizler Suriye’de yaşanan insanlık dramının acısını yüreğimizin en derininde hissediyoruz. Bu nedenle, savaştan kaçıp ülkemize sığınan insanlara evimizin yanı sıra yüreğimizi de açtık, açmaya da devam edeceğiz.”*¹⁹⁷ (Hilmi Yarayıcı, Hatay Milletvekili, 12. 07. 2016)

CHP’nin Suriye krizine yönelik muhalefetinde Suriyeli sığınmacılara ilişkin olarak beşinci sırada, ‘demografik değişim’ kavramı ile de bağlantılı olan ‘vatandaşlık ve oy kullanma’ vurgusu yer almaktadır. Kod frekanslarının gösterildiği tabloda da görüldüğü üzere bu kavram 76 kez kodlanmış ve kodlu metin bölümlerinin %12’sini oluşturmaktadır. Suriyeli sığınmacıların ‘vatandaşlık ve oy kullanma’ haklarını elde edip etmeyeceklerine ilişkin CHP’li milletvekillerinin vurgusu, parti içinde Suriye krizinden kaynaklanan demografik değişikliklerin olası uzun vadeli etkilerine ilişkin kaygıların varlığına işaret etmektedir. Parti kurmayları, özellikle de verdikleri soru önergelerinde daha belirgin bir şekilde Türkiye vatandaşlığı verilen Suriyelilerin sayısını, bu kişilerle ilgili demografik bilgileri ve vatandaşlığa kabulde hükümetin dikkate aldığı kriterleri sorgulamışlardır.

¹⁹⁶ 20160322_TBMM_TutanakDergisi

¹⁹⁷ 20160712_TBMM_TutanakDergisi

“Mültecilerin Suriye’den geldikleri ilk tarihten itibaren Türk vatandaşlığına geçmiş kaç kişi vardır?”¹⁹⁸ (İbrahim Özdiş, Adana Milletvekili, 10. 02. 2017)

“Kaç Suriyeli sığınmacıya vatandaşlık verilmiştir? Bu kişilerin mesleği, eğitim düzeyi nedir? Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa alınmasında hangi kriterler dikkate alınmaktadır?”¹⁹⁹ (Candan Yüceer, Tekirdağ Milletvekili, 08. 12. 2017)

Suriyeli sığınmacıların ‘vatandaşlık ve oy kullanma’ hakkı kazanması ile ilgili endişe ve eleştirilerin odaklandığı bir diğer konu ise uzun vadede bu hakları elde eden Suriyelilerin Türkiye’nin demografik yapısını değiştirebilecek veya seçim sonuçlarını etkileyebilecek olmalarıdır.

“Bakın, açıkça söylüyorum, Mersin’de, Adana’da, Hatay’da, Gaziantep’te birçok insan şöyle bir algıya sahip, diyorlar ki: “Suriyeliler özellikle çağrıldı, AKP’nin oyları düşüyor, bunlar topluca vatandaş yapılacak ve oy kullandırılacak.”²⁰⁰ (Aytuğ Atıcı, Mersin Milletvekili, 27. 11. 2013)

“Ayrıca, bu Suriyeli göçmenlere oy hakkı verildiği doğru mudur? Bu, bazı beldelerde seçim sonuçlarını ciddi şekilde etkileyecektir. Bu konuda bir fikriniz var mı?”²⁰¹ (Kadir Gökmen Öğüt, İstanbul Milletvekili, 19. 03. 2013)

CHP’nin muhalefesinde sığınmacılarla ilgili olarak en sık dile getirdiği bir başka eleştiri kayıt dışı ekonomi ve Suriyeli sığınmacıların iş gücü piyasası üzerindeki etkilerine yöneliktir. Bu çalışma kapsamında 70 kez kodlanmış olan, ‘işgücü etkisi ve kayıt dışı ekonomi’ kod frekanslarının gösterildiği tabloda da görüldüğü üzere kodlu metin bölümlerinin %11’ini oluşturmaktadır. Partinin Suriyeli sığınmacıların işgücünün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisine ilişkin vurgusu birkaç nedenden dolayı önemlidir. İlk olarak bu vurgu, CHP’nin Suriyeli sığınmacıların düşük

¹⁹⁸ 20170210_İbrahimÖzdiş

¹⁹⁹ 20171208_CandanYüceer

²⁰⁰ 20131127_TBMM_TutanakDergisi

²⁰¹ 20130319_TBMM_TutanakDergisi

ücretle ve kayıt dışı çalışmalarından dolayı Türkiye'deki işgücü piyasası üzerindeki olumsuz etkisine ilişkin endişelerini yansıtması bakımından önemlidir. Aşağıda Parti Kurmaylarının Genel Kurul'da yaptıkları konuşmalardan yapılan alıntılarda görüldüğü gibi parti, Ak Parti hükümetini bu olumsuzlukları engelleyemeyerek özellikle de sınır kentlerde işsizliğin artmasına neden olduğunu ileri sürmektedir.

*“Ucuz iş gücü olmaları nedeniyle, Suriye'den gelenler kentte işsizliği artırmaktadır.”*²⁰² (Ali Serindağ, Gaziantep Milletvekili, 19. 02. 2015)

*“Hatay ilimizde Suriyeli sığınmacılardan dolayı işsizlik son yıllarda yüzde 100 artmıştır. Ekonomik olarak da ciddi kayıplar yaşanmaktadır.”*²⁰³ (Biol Ertem, Hatay Milletvekili, 12. 12. 2016)

CHP'li vekillerin verdikleri soru önermeleri de Suriyeli sığınmacıların işsizlik rakamları üzerindeki etkilerine ilişkin endişelerini yansıtmaktadır. Soru önermelerinde milletvekilleri, hükümetin Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasına etkisine dair herhangi bir çalışma yapıp yapmadığına ve Türkiye'de çalışan sığınmacıların sayısına ilişkin bilgi talep etmişlerdir.

*“Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı çalışmasının ekonomiye yansımaları üzerine çalışma yapılmış mıdır?”*²⁰⁴ (Ömer Fethi Gürer, Niğde Milletvekili, 16. 08. 2017)

*“Suriye'deki sığınmacıların Türkiye'deki işsizlik ve istihdam rakamlarına etkisi nedir? Bakanlığınız [Kalkınma Bakanlığı] tarafından bu yönde bir çalışma yapılmakta mıdır?”*²⁰⁵ (Müslim Sarı, İstanbul Milletvekili, 18. 11. 2014)

²⁰² 20150219_TBMM_TutanakDergisi

²⁰³ 20161212_TBMM_TutanakDergisi

²⁰⁴ 20170816_ÖmerFethiGürer

²⁰⁵ 20141118_MüslimSarı

“Mart 2011’den bugüne kadar çalışma izni alan Suriyeli sayı kaçtır?”²⁰⁶

(Mehmet Şeker, Gaziantep Milletvekili, 24. 09. 2013)

Suriye sığınmacıların ekonomi üzerindeki etkilerine yönelik eleştiriler işgücü piyasasındaki varlıkları ile sınırlı değildir. CHP milletvekilleri Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kayıt dışı işletmeler kurmasının ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin de endişelerini dile getirmişlerdir. Milletvekilleri, birçoğunun kayıt dışı olduğunu iddia ettikleri bu işletmelerin vergi ödemediği faaliyet göstermesinin haksız rekabete ve ekonomik kayba neden olduğunu ifade etmiş, AK Parti hükümetinin bu sorunları engellemekteki başarısızlığını vurgulamışlardır.

“[Suriyeli sığınmacılar] Açtıkları işyerlerinde yine kayıt dışı olarak hiçbir vergi ödemediği çalıştırabilecekler mi?”²⁰⁷ (Zülfikar İnönü Tümer, Adana Milletvekili, 28. 02. 2017)

“Türkiye’de son beş yılda yaklaşık 5 bin Suriyeli şirket kurulmuş. Kayıt dışı faaliyet gösteren 10 binden fazla Suriyeli şirket var. Bunlar vergi vermiyorlar. Ama iş bizim yurttaşlarımıza gelince torba yasada onlara ekstra vergiler yüklemeyi biliyorsunuz.”²⁰⁸ (Burcu Köksal, Afyonkarahisar Milletvekili, 22. 11. 2017)

Son olarak ise kodlu metin bölümlerinin %5’ini oluşturan ve 33 kez kodlanan ‘toplum sağlığı’ kavramı, aşağıda Tutanak Dergilerinden yapılan alıntı da görüldüğü gibi partinin Suriye krizine yönelik muhalefesinde sığınmacılarla ilgili olarak sıklıkla kullandığı bir diğer kavramdır. Halk sağlığı konusunda CHP’li vekiller hükümeti, Suriyeli sığınmacıların hiçbir sağlık kontrolünden geçirilmeden kontrolsüzce ülkeye kabul edilmesi nedeniyle eleştirmiş, bu durumun Türkiye’de halk sağlığını tehdit eden çeşitli salgın hastalıklara neden olabileceğini ifade etmişlerdir.

“(…) Suriye’den gelen bu çocukların aşı programlarına hiç baktınız mı? Bunların hangi aşıları yapılmış, hangi aşıları yapılmamış? Siz bunları herhangi bir

²⁰⁶ 20130924_MehmetŞeker

²⁰⁷ 20170228_ZülfikarİnönüTümer

²⁰⁸ 20171122_TBMM_TutanakDergisi

kontrolden geçirmeden, ülkenin dört bir yanına, Türkiye'nin bütün şehirlerine nasıl dağıtabilirsiniz değerli arkadaşlarım? Siz şu anda, Türkiye'deki her bir çocuğu bu çocuklar vesilesiyle hastalık riskiyle karşı karşıya bıraktınız. Bunların çocuk felci aşısı var mı? Bunların kızamık aşısı var mı? Haberimiz yok. Onun için Türkiye'de her an bunlarla ilgili bir salgın çıkabilir, çok mümkün, tıbben çok mümkün bu.”²⁰⁹ (Orhan Düzgün, Tokat Milletvekili, 17. 03. 2015)

“(…) Suriyeli mültecilerden bulaşacak salgın hastalıklar, eğer tüm çağrılarımıza rağmen önlem alınmaması konusunda ısrarlı davranılırsa hızlı biçimde artacak ve bunun olumsuz etkileri tüm toplumda görülecektir. Sağlıksız bir şekilde hayatlarını devam ettirirken aşıları yapılamayan bu çocuklar -ki çok tedavi edilebilir; kızamık, hepatit A, B, sıtma gibi birçok koruyucu aşılar yapılabilmektedir ama- kayıt dışı kardeşim.”²¹⁰ (Niyazi Nefi Kara, Antalya Milletvekili, 17. 02. 2016)

CHP’li vekillerin bu konudaki kaygıları ve eleştirileri verdikleri soru önergelerine de yansımıştır. Hükümetin Suriyeli mülteciler için aşı programları da dahil olmak üzere yeterli sağlık kontrollerini uygulanıp uygulanmadığı sorgulanarak Türkiye’de salgın hastalıkların ortaya çıkmasına dair potansiyel risklere dikkat çekilmiştir.

“Suriyeli göçmenler ülkemize girerken sağlık kontrolünden geçmiş midir?”²¹¹ (Durmuş Fikri Sağlar, Mersin Milletvekili, 06. 07 .2017)

“DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) Suriye’de; kızamık, Tifo, hepatit A gibi başka hastalıklarında yayılmaya başladığını açıkladı. Bu konuda ek tedbirleriniz var mıdır? Varsa nelerdir?”²¹² (Ömer Fethi Gürer, Niğde Milletvekili, 13. 12. 2017)

²⁰⁹ 20150317_TBMM_TutanakDergisi

²¹⁰ 20160217_TBMM_TutanakDergisi

²¹¹ 20170706_DurmuşFikriSağlar

²¹² 20171213_ÖmerFethiGürer

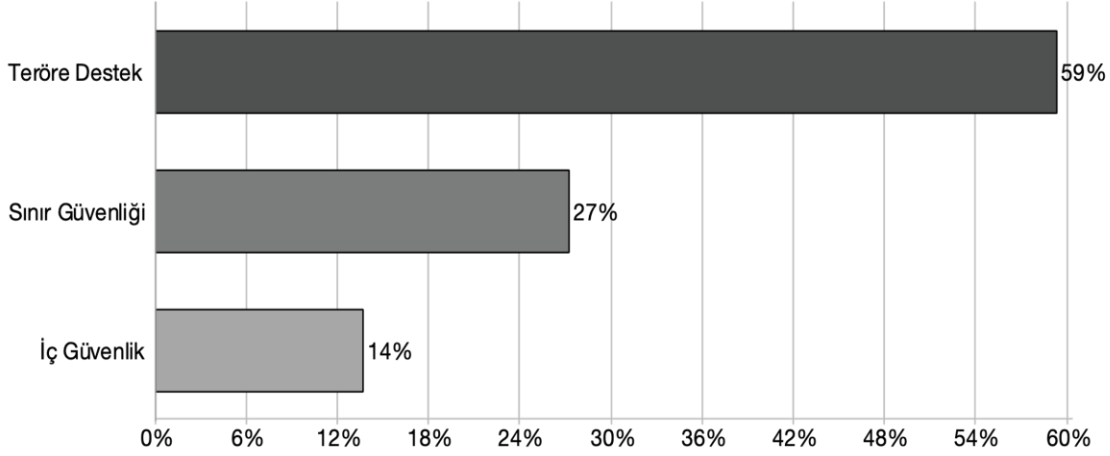
Özetlemek gerekirse elde edilen veriler CHP'nin hükümetin Suriye krizi politikalarına muhalefesinde, Suriyeli sığınmacıların ciddi öneme sahip olduğu göstermektedir. Suriyeli sığınmacılar meselesi Partinin muhalefesinde Suriye politikasıyla ilgili en fazla üzerinde durduğu konu olmanın yanında, çok çeşitli boyutlarda ele alınmıştır. CHP'nin sığınmacılar meselesini potansiyel bir demografik değişim kaynağı olarak görmekten artan sığınmacı sayısının halk sağlığı açısından etkilerine kadar uzanan geniş bir spektrumda ele alması partinin sığınmacılarla ilgili çok yönlü bir söylem benimsediğini göstermektedir.

4.2.2. CHP'nin Suriye Krizine Yönelik Muhalif Söyleminde Terör ve Ulusal Güvenlik

CHP'nin Ak Parti hükümetinin Suriye Krizini yönetimine ilişkin eleştirilerinin odaklandığı bir diğer nokta 'terör ve ulusal güvenlik'tir. Çalışma kapsamında yapılan söylem çözümlemesi CHP'nin terör ve ulusal güvenlikle ilgili konuları ele alırken muhalif söyleminde 'teröre destek', 'sınır güvenliği' ve 'iç güvenlik' konuları üzerinde durduğu görülmektedir.

Terör ve Ulusal Güvenlik	Frekans
☐ Teröre Destek	323
☐ Sınır Güvenliği	148
☐ İç Güvenlik	74
TOPLAM	545

Şekil 11. Terör ve Ulusal Güvenlik Kategorisine Ait Kod Frekansları

Şekil 12. Terör ve Ulusal Güvenlik Kategorisine Ait Kod Frekanslarının Yüzdesel Dağılımı

Söylem çözümlemesindeki kodların frekans dağılımı incelendiğinde çalışmada 323 kez kodlanmış olan ‘teröre destek’, CHP’nin terör ve güvenlikle bağlantılı en çok kullanıldığı kavram olduğu görülmektedir. Bu kavram altında kodlanan metin bölümleri tüm kodlu metin bölümlerinin %59’unu oluşturmaktadır (Şekil 12). CHP, AK Parti hükümetinin Suriye’deki terör gruplarına ve yabancı savaşçılara ülke içinde ve dışında barınma, lojistik, eğitim ve silah desteği sağlayarak teröre destek olduğu iddiasındadır ve Partinin bu konuya yönelik eleştirileri ‘teröre destek’ kodu altında toplanmıştır. İstanbul Milletvekili Ali Özgündüz’ün Genel Kurul konuşmasından yapılan aşağıdaki alıntı CHP’li vekillerin bu konuya dair eleştirilerine bir örnektir:

*“...bugün Suriye’de faaliyet gösteren, “Özgür Suriye Ordusu” denilen ve içinde El Kaide selefi terör örgütü unsurlarını barındıran, özellikle El Nusra Cephesi mensuplarının olduğu bu unsurlara Hükümetiniz destek veriyor; lojistik destek sağlıyor, silah desteği sağlıyor, eğitim desteği sağlıyor.”*²¹³ (Ali Özgündüz, İstanbul Milletvekili, 06. 02. 2013)

²¹³ 20130206_TBMM_TutanakDergisi

CHP, ayrıca AK Parti hükümetinin hem farklı ülkelerden hem de Türkiye’den giden yabancı savaşçıların²¹⁴ Suriye’ye geçişine destek olduğuna yönelik iddialarını da sıklıkla dile getirilmiştir. Bununla da kalmayarak CHP’li vekiller, hükümeti IŞİD ve benzeri yapıların faaliyetlerine göz yummakla, bu yapıların ülkede yayılmasına, militan devşirmesine ve hatta silahlandırılıp eğitilmesine destek vermekle suçlamıştır:

“Sizler [AK Parti hükümeti] 40 ülkeden “cihatçı” adı altında militanları bölgemize getirip cebine para, eline silah, gönderip Suriye’ye “Gidin, kardeşinizi öldürün.” dediğiniz zaman bizden bunu desteklememizi mi bekliyordunuz?”²¹⁵ (Refik Eryılmaz, Hatay Milletvekili, 14 .05 .2013)

“Hep söylüyoruz; Gaziantep’te uyuyan hücreler var, Gaziantep’te IŞİD’e eleman devşiren vakıflar ve dernekler var. Değerli arkadaşlarım, siz yakalananların nerede barındıklarını, İstanbul’da nasıl barındıklarını, kimlerle görüştiklerini inceler iseniz o zaman bu durumun vahametini görürsünüz. Bu durumun vahametini gördüğünüz vakit de, inanıyorum ki, izlediğiniz bu politikayı da değiştirme gereğini hissedersiniz. Bakın, tekrar ikaz ediyorum: Aksi hâlde Türkiye’nin Pakistanlaşması, güney bölgelerinin -Gaziantep de dâhil- Peşaverleşmesi tehlikesi vardır.”²¹⁶ (Ali Serindağ, Gaziantep Milletvekili, 04. 02. 2015)

Benzer şekilde IŞİD’in Türkiye’de gerçekleştirdikleri faaliyetlere müsamaha gösterilmesine yönelik eleştiriler, dönemin CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun 2016 yılında Genel Kurulda yaptığı konuşmasına da *“Terör bir insanlık suçudur, Türkiye’nin belasıdır. Bir bela yetmedi ikinci belayı da bunlar getirdiler, IŞİD terörü de geldi. 70 ilden, bakın, altını çiziyorum, 70 ilden IŞİD’e eleman devşiriliyor, 70 ilden. Hükümetin aklını başına alması lazım. Burası*

²¹⁴ Yabancı savaşçıların literatürde politik, ideolojik ya da dini sebeplerden dolayı kendi ülkesini terk ederek bir çatışma bölgesinde eğitimlere, çatışmalara veya aşırı faaliyetlere katılan kişiler olarak tanımlanmaktadır. (Murat Tinas, “Broadened Perspective On Foreign (Terrorist) Fighters In Syrian Civil War”, *Liberal Düşünce Dergisi* 25/97 (20 Mart 2020), 131-146.)

²¹⁵ 20130514_TBMM_TutanakDergisi

²¹⁶ 20150204_TBMM_TutanakDergisi

Vahabi zihniyetinin at koşturacağı bir alan değildir, İhvan anlayışının at koşturacağı bir alan değildir.”²¹⁷ sözleriyle yansımıştır.

Türkiye'den Suriye'ye yabancı savaşçı akınına ilişkin CHP'li milletvekillerinin Genel Kurul'da ifade ettikleri endişeleri verdikleri soru önergelerine de yansımıştır. Bu açıdan vekillerin soru önergelerinde, hükümetten Suriye'ye geçişte Türkiye'nin transit olarak kullanılmasına izin verdiğine ilişkin iddialar ile IŞİD ve diğer muhalif gruplara katılan Türk vatandaşlarına yönelik şeffaflık talep etmiştir.

“IŞİD'e katılmak isteyen kişilerin Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep ve Hatay'a gelerek Suriye'ye geçtikleri bilgisi doğru mudur? Bu geçişlerin ülkemiz tarafından önlenememe nedeni veya nedenleri nedir?”²¹⁸ (Metin Lütfi Baydar, Aydın Milletvekili, 06. 05. 2014)

“Son üç yılda Türkiye'den Suriye'ye “cihad” adı altında giden kaç Türk vatandaşı vardır?”²¹⁹ (Mehmet Ali Edipoğlu, Hatay Milletvekili, 09. 01. 2014)

“Ülkemizden özellikle IŞİD ve diğer muhalif gruplara destek vermek ve onlarla birlikte savaşa katılmak için giden kaç kişi olmuştur? Bunların yaşları kaçtır?”²²⁰ (Mevlüt Dudu, Hatay Milletvekili, 15. 07. 2014)

Partinin yukarıda aktarılan eleştirilerine ek olarak, CHP'li vekiller hükümetin yabancı savaşçılar üzerinden “teröre bu desteğinin” Suriye'deki şiddet ve çatışma ortamının tırmandırdığı iddiasındadırlar. Aşağıda 2013-2017 yılları arasında İstanbul Milletvekili Ali Özgündüz, Adana Milletvekili Osman Faruk Loğoğlu ve Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar'ın eleştirilerini dile getirdikleri Genel Kurul konuşmalarından yapılan alıntılar bunun örneklerindedir:

²¹⁷ 20160226_TBMM_TutanakDergisi

²¹⁸ 20140506_MetinLütfiBaydar

²¹⁹ 20140109_MehmetAliEdipoğlu

²²⁰ 20140715_MevlütDudu

“(…) bugün Suriye’de faaliyet gösteren, “Özgür Suriye Ordusu” denilen ve içinde El Kaide selefi terör örgütü unsurlarını barındıran, özellikle El Nusra Cephesi mensuplarının olduğu bu unsurlara Hükümetiniz destek veriyor; lojistik destek sağlıyor, silah desteği sağlıyor, eğitim desteği sağlıyor.”²²¹ (Ali Özgündüz, İstanbul Milletvekili, 06. 02. 2013)

“Suriye’nin iç işlerine karışacaksın, rejimini devirmek için elinden geleni ardına koymayacaksın, cihatçı örgütlere silah göndereceksin, Suriye halkının acılarına hem sebep olup hem bu acıları istismar edeceksin; ondan sonra da “Bize sığınmak isteyen Suriye halkına kucak açtım.” deyip işin içinden sıyrılmaya kalkacaksın.”²²² (Osman Faruk Loğoğlu, Adana Milletvekili, 14 .12. 2014)

“(…) [AK Parti hükümeti tarafından] önce ÖSO gibi bir silahlı müdahale gücü oluşturulmuş, bununla sonuç alamayınca Esad’ı devirebilecekleri düşüncesiyle IŞİD ve El Nusra dâhil her türlü vahşi terör örgütlerine yardım ve yataklık edilmiş[tir] (...)”²²³ (Metin Lütfi Baydar, Aydın Milletvekili, 20.01.2017)

Benzer şekilde 2013-2017 yılları arasında çalışmanın kapsamı dahilinde incelenen 104 soru önergesinde de CHP’li vekillerin hükümetin Suriye’deki terör grupları ile ilişkilerini, bu gruplara yönelik eğitim, silah desteği ve sağlık hizmeti sağlanmasına ilişkin iddiaları sorguladıkları görülmüştür.

“Türkiye tarafından Suriyeli muhaliflere herhangi bir eğitim verilmiş veya verilmekte midir?”²²⁴ (Metin Lütfi Baydar, Aydın Milletvekili, 12. 03. 2013)

²²¹ 20130206_TBMM_TutanakDergisi

²²² 20141214_TBMM_TutanakDergisi

²²³ 20170120_TBMM_TutanakDergisi

²²⁴ 20130312_MetinLütfüBaydar

“Ülkemiz ile Suriye’de faaliyet gösteren muhalif gruplarla (özellikle IŞİD ile) herhangi bir işbirliği ve anlaşma bulunmakta mıdır? Varsa bu anlaşma neleri içermektedir?”²²⁵
(Mevlüt Dudu, Hatay Milletvekili, 02. 07. 2014)

“Kilis’teki hastanelerde El Nusra ve IŞİD militanlarının tedavi edildiği doğru mudur?”²²⁶ (Gamze Akkuş İlgezdi, İstanbul Milletvekili, 26. 04. 2016)

Terör ve ulusal güvenliğe dair partinin üzerinde durduğu diğer bir konu, çalışmanın verilerine göre 148 kez kodlanan ve kodlu metin bölümlerinin %27’sini oluşturan ‘sınır güvenliği’dir. CHP, hükümeti Türkiye-Suriye arasındaki sınır güvenliğini sağlamadaki başarısızlığı nedeniyle eleştirmiş, sınır güvenliğinde yaşanan sorunların terör ve ulusal güvenlik sorunlarına neden olduğunu iddia etmiştir. CHP’li vekiller Türkiye-Suriye sınırında güvenliğin sağlanamamasının özellikle sınır kentleri için yerel halkın gündelik yaşantısını olumsuz etkileyen hatta can kayıplarına varan ciddi zorluklar yarattığını hem Genel Kurul’da yaptıkları açıklamalarda hem de soru önergelerinde vurgulamışlardır:

“Türkiye-Suriye sınırı tam anlamıyla kevgire dönmüş durumda. Her türlü kaçakçılığın yapıldığı bir sınır konumuna dönüşmüştür. Bu nedenle, sınırda ve bölgede ciddi bir asayiş ve güvenlik sorunu yaşanmaktadır. Bölgede vatandaşlarımız can ve mal güvenliğinden endişe eder bir hâle gelmiştir. Nitekim, Türkiye’nin değişik bölgelerinde yaklaşık 200’e yakın araç çalınarak ya da kiralama adı altında alınarak Suriye’ye kaçırılmıştır. Bu araçlar sınırdan nasıl geçmiştir? Vatandaşlarımız bu araçlarına ulaşmak istediğinde, Suriyeli muhalifler, bunun karşılığında para talep etmektedir. Bu araçların bir kısmı ise kapıları sökülerek kaçakçılık ve savaşta kullanılmaktadır.”²²⁷ (Refik Eryılmaz, Hatay Milletvekili, 31.01.2013)

²²⁵ 20140702_MevlütDudu

²²⁶ 20160426_GamzeAkkuşİlgezdi

²²⁷ 20130131_TBMM_TutanakDergisi

*“Şimdi, bu sınır güvenliğiyle ilgili Şanlıurfa ilinin gerek Akçakale ilçesine gerek Ceylânpınar ilçesine seken hem mermiler hem bombalar nedeniyle okullar uzun süre tatil edildi, iş yerlerinin çoğu kapatıldı. Akçakale ilçemizde 5 vatandaşımız hayatını kaybetti.”*²²⁸ (Mahmut Tanal, İstanbul Milletvekili, 05. 02. 2013)

*“Yaratılan IŞİD’i Suriye’den kovacağız derken sınırimızı koruyamaz hâle geldik. Sınırdan da vazgeçtik; Kilis başta olmak üzere, topraklarımızı koruyamaz hâle geldik.”*²²⁹ (Hayati Tekin, Samsun Milletvekili, 03. 05. 2016)

CHP milletvekilleri sadece sınır güvenliğinin can kayıplarına ve şehir güvenliğine dair sorunlara neden olmasından şikayetçi değillerdir. Aynı zamanda AK Parti hükümetinin uyguladığı sınır politikalarının, Türkiye-Suriye sınırını sadece sığınmacılara değil aynı zamanda terör örgütlerine ve kaçakçılara açtığı iddiasındadırlar. CHP’li vekillerin Genel Kurulda yaptıkları konuşmalarda Türkiye-Suriye sınırını sıklıkla “kevgir” olarak nitelendirilmesi bu eleştirinin bir kavramsal karşılığı haline gelmiştir:

*“Suriye meselesinden sonra Türkiye’nin en uzun kara sınırı olan Suriye sınırı gerçekten yolgeçen hanına döndü, kevgire²³⁰ döndü. Oradan kimler geliyor, kimler geçiyor. Oradan gerçekten mağdur sığınmacılar mı geliyor, yoksa terör örgütü mensupları mı geliyor, bunları kontrol altında tutamıyoruz. Silah kaçakçılarını, eroin kaçakçılarını kontrol altında tutamıyoruz.”*²³¹ (Vahap Seçer, Mersin Milletvekili, 14. 05. 2013)

“Bakın, hâlâ muhaliflerle beraber Suriye’de savaşan Türklerin ne sayısını biliyoruz ne kimliklerini. Ölüleri geliyor buraya, cesetleri geliyor, kimlikleri

²²⁸ 20130205_TBMM_TutanakDergisi

²²⁹ 20160503_TBMM_TutanakDergisi

²³⁰ Koyu yazılan yerler yazara aittir.

²³¹ 20130514_TBMM_TutanakDergisi

açıklanmıyor. Sınırlar kevgire²³²dönmüş vaziyette. Bu haftaki Ekonomist dergisinde teröristlerin Türkiye'ye üç noktadan geçtiği, IŞİD teröristlerinin üç noktadan geçtiği, Akçakale'den, Reyhanlı'dan ve Kilis'ten geçtiği yazıldı; ne utanç verici bir durum!”²³³
(Hurşit Güneş, Kocaeli Milletvekili, 04. 09. 2014)

“Sevgili arkadaşlar, değerli AKP’li dostlar; on dört yıldır iktidardasınız. Sınırları koruyamıyorsunuz, 900 kilometrelik Suriye sınırımız kevgire²³⁴ dönmüş, kimin girip çıktığı belli değil, dünyanın bütün terör örgütleri ülkemizde cirit atıyor.”²³⁵
(Mustafa Hüsnü Bozkurt, Konya Milletvekili, 10. 05. 2016)

CHP’li vekillerin sınır güvenliğinde yaşanan sorunlara ilişkin endişeleri verdikleri soru önergelerine de yansımış; vekiller soru önergelerinde yaşanan sorunların çözümünde hükümetin ne tür tedbirler aldığına dair sorgulamalarda bulunmuştur.

“Terör gruplarının sınırlarımızdan rahatlıkla giriş çıkış yaptıkları doğru mudur? Sınırlarımızın bu durumda olması ülkemizi tehlikeye atmıyor mu? Bu tehlikeye karşı alınan tedbirler nelerdir?”²³⁶ (Ömer Süha Aldan, Muğla Milletvekili, 08. 01. 2013)

“Son üç senede Akçakale, Ceylanpınar ve Suruç gibi sınır ilçelerimizde yaşayan vatandaşlarımızın yaşam kalitesini düşüren ve korku veren Suriye’de çatışmakta olan silahlı örgütler ve Suriye tarafından atılan kaç adet top, havan topu, şarapnel parçası, uçak savar mermisi ve top mermisi düşmüştür?”²³⁷ (Nurettin Demir, Muğla Milletvekili, 12. 09. 2013)

²³² Koyu yazılan yerler yazara aittir.

²³³ 20140904_TBMM_TutanakDergisi

²³⁴ Koyu yazılan yerler yazara aittir.

²³⁵ 20160510_TBMM_TutanakDergisi

²³⁶ 20131008_ÖmerSühaAldan

²³⁷ 20130912_NurettinDemir

*“Sınır kapılarında kontrolsüz geçişin önlenmesi için ne gibi tedbirler alınmaktadır?”*²³⁸ (Celal Dinçer, İstanbul Milletvekili, 09. 01. 2014)

*“Suriye sınırı ve kaçak geçiş gibi konularda ne zaman somut bir adım atacaksınız?”*²³⁹ (İbrahim Özdiş, Adana Milletvekili, 16. 02. 2016)

CHP'nin Ak Parti hükümetinin Suriye krizine politikasında önemli eleştiri konularından biri de iç güvenlik meseleleridir. Kod frekanslarının gösterildiği tabloda da görüldüğü üzere 74 kez kodlanan ‘terör ve ulusal güvenlik’ kategorisi ‘iç güvenlik’ kodlu metin bölümlerinin %14’ünü oluşturmaktadır. CHP’li vekiller “hükümetin Suriye’deki terör gruplarına destek vermesi” ve “sınır güvenliğini sağlayamaması” sonucunda iç güvenlik sorunlarının yaşandığı iddiasındadırlar. CHP’li milletvekilleri Genel Kurul’da yaptıkları konuşmalarda ülke içinde 2013-2017 yılları arasında yaşanan pek çok terör olayının hükümetin Suriye politikasından kaynaklandığını ileri sürmüşler ve bu politikanın Türkiye'nin iç güvenliği üzerindeki olumsuz etkisine vurgu yapmışlardır:

*“Suriye’de uyguladığınız politika, bu politikanın kendi iç güvenliğimizi tehdit edecek şekilde bize dönmesine yol açabilir, acaba Hükümet bunu nazara alıyor mu, bakıyor mu, bunu düşündü mü?”*²⁴⁰ (Osman Taney Korutürk, İstanbul Milletvekili, 28. 05. 2013)

“Saygıdeğer milletvekilleri, bu kürsüden tarihe not düşme adına Hükümeti uyarıyorum: Suriye, Türkiye’nin Afganistan’ı olma yolundadır; dolayısıyla Türkiye de Pakistanlaşma yolunda ve benim güzel ilim Hatay da Peşaver olma yolunda.

²³⁸ 20140109_CelalDinçer

²³⁹ 20160216_İbrahimÖzdiş

²⁴⁰ 20130528_TBMM_TutanakDergisi

Cilvegözü, Reyhanlı patlamaları ve istihbarat sayesinde engellenen birçok terör eylemi bunun açık işareti.”²⁴¹ (Mehmet Ali Edipoğlu, Hatay Milletvekili, 21. 12. 2014)

“AKP iktidarının özellikle Suriye politikası dolayısıyla ürettiği sıkıntıyı, terörü... Terör örgütlerini ülkemizde konuşlanan, eylem yapan ve ülkemiz üzerinde hâkimiyet alanı sağlayan bir noktaya getirdiniz.”²⁴² (Murat Emir, Ankara Milletvekili, 10. 05. 2016)

Milletvekilleri soru önergelerinde artan terör tehditlerine karşı vatandaşların can ve mal güvenliğini korumak için hükümetin hangi önemleri aldığına dair bilgilendirme talep etmiştir.

*“El Kaide'nin kent merkezlerinde bu denli rahat hareket etmesinin nedeni nedir? El Kaide'nin Türkiye sınırlarını açmazsa Türkiye'ye saldırırız açıklaması ne tür güvenlik önlemleri alınmıştır?”*²⁴³ (Erdoğan Toprak, İstanbul Milletvekili, 01.10. 2016)

*“İŞİD saldırılarına karşı, vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğini sağlama amacıyla yeni ne tür önlemler alınmaktadır?”*²⁴⁴ (Eren Erdem, İstanbul Milletvekili, 02. 06. 2016)

CHP'nin Suriye krizine ilişkin muhalefesinde terör ve ulusal güvenlik meselesi çalışmanın verilerinin de ortaya koyduğu gibi sığınmacılar meselesinden sonra en çok gündeme getirdiği eleştiri konusudur. CHP'nin terör ve ulusal güvenlikle ilgili eleştirilerinden genel olarak hükümetin Suriye politikasında Türkiye'nin güvenlik çıkarlarının göz ardı edildiği ve Suriye krizinde gerilimin tırmanmasında AK Parti hükümetinin önemli bir aktör olduğu iddiasında olduğu anlaşılmaktadır.

²⁴¹ 20141221_TBMM_TutanakDergisi

²⁴² 20160510_TBMM_TutanakDergisi

²⁴³ 20131001_ErdoğanToprak

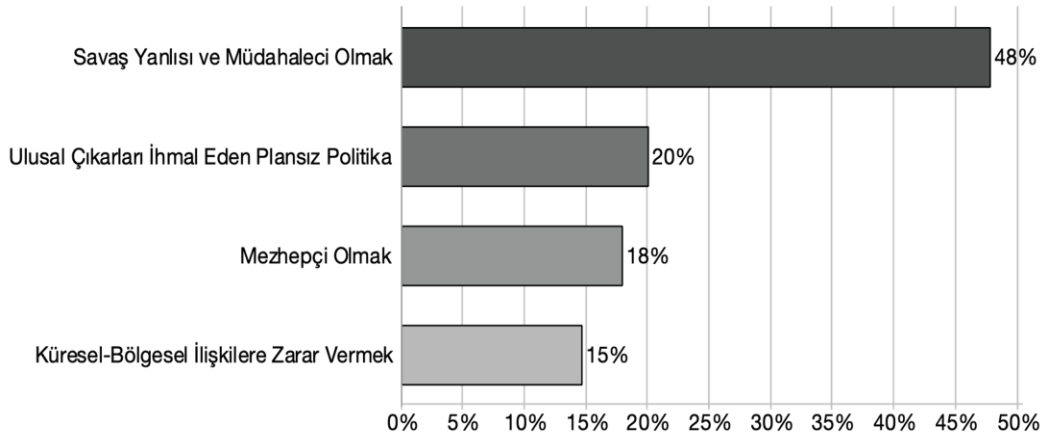
²⁴⁴ 20160602_ErenErdem

4.2.3. CHP'nin Suriye Krizine Yönelik Muhalif Söyleminde Dış Politika

CHP'nin AK Parti hükümetinin Suriye krizinde izlediği politikaya dair en sert eleştirilerinden biri de meselenin dış politika boyutuna ilişkindir. Çalışmadan elde edilen verilere göre üçüncü sırada yer alan 'Dış politika' kategorisi altında AK Parti hükümetine yönelik eleştirilerin çözümlemesi yapıldığında 'savaş yanlısı ve müdahaleci olmak', 'ulusal çıkarları ihmal eden plansız politika, 'mezhepçi politika izlemek' 'küresel ve bölgesel ilişkilere zarar vermek' kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Dış Politika	Frekans
☐ Savaş Yanlısı-Müdahaleci Olmak	115
☐ Ulusal Çıkarları İhmal Eden Plansız Politika	48
☐ Mezhepçi Olmak	43
☐ Küresel-Bölgesel İlişkilere Zarar Vermek	35
TOPLAM	241

Şekil 13. Dış Politika Kategorisine Ait Kod Frekansları

Şekil 14. Dış Politika Kategorisine Ait Kod Frekanslarının Yüzdesele Dağılımı

Kodların frekans dağılımı incelendiğinde (Şekil 13), CHP'nin Suriye ile ilgili dış politika kararlarını eleştirirken hükümeti sıklıkla 'savaş yanlısı ve müdahaleci' olmakla eleştirdiği görülmektedir. Çalışmada 153 kez kodlanan bu kod, bu kategori altındaki tüm kodlu metin bölümlerinin %48'ini oluşturmaktadır (Şekil 14). CHP, hükümeti öncelikle Suriye'deki mevcut rejimin aleyhinde taraf olarak komşu bir ülkenin iç işlerine müdahale ettiği ve uluslararası hukuku ihlal ettiği gerekçesiyle eleştirmiştir. CHP'li vekiller konuşmalarında bu müdahalelerin hukuki ve etik sonuçlarına da vurgu yapmışlar; izlenen politikanın Türkiye'yi işgalci durumuna düşürebileceği yönünde uyarılarda bulunmuşlardır:

*“Şimdi, konuya [Suriye krizi] hem Anayasa açısından baktığımız zaman, bir ülkenin iç sorununa karışmak, hasmane duygular içerisinde olmak hem bir savaş nedenidir, aynı zamanda Türk Ceza Kanunu'nun 306'ncı maddesi uyarınca da ağır bir suçtur.”*²⁴⁵ (Mahmut Tanal, İstanbul Milletvekili, 05. 02. 2013)

*“Türkiye Suriye'nin iç işlerine müdahale etmiştir, Suriye'de açıkça taraf olmuştur, Suriye'deki rejim muhaliflerinin yanında yer almıştır, onları silah, mühimmat ve lojistik yönden desteklemiştir.”*²⁴⁶ (Mehmet Akif Çelebi, İstanbul Milletvekili, 02. 10. 2014)

*“Adalet ve Kalkınma Partisinin maceracı, emperyalizm yanlısı, teslimiyetçi politikaları Türkiye'yi komşu ülkelerin [Suriye'nin] toprak bütünlüğünü ortadan kaldıran bir devlet durumuna indirgemıştır.”*²⁴⁷ (Gürkut Acar, Antalya Milletvekili, 12. 06. 2014)

²⁴⁵ 20130205_TBMM_TutanakDergisi

²⁴⁶ 20141002_TBMM_TutanakDergisi

²⁴⁷ 20140612_TBMM_TutanakDergisi

*“Suriye topraklarında Türkiye'nin bir güvenlik koridoru oluşturması uluslararası hukuku ihlal etmek demektir ve Türkiye'yi işgalci güç durumuna düşürecektir. Kimse Türkiye'yi macera olacak işlere çekmemelidir.”*²⁴⁸ (Murat Özçelik, İstanbul Milletvekili, 08. 07. 2015)

CHP, AK Parti hükümetini sadece Suriye'nin iç işlerine karışmakla eleştirmemiş, aynı zamanda saldırgan politikalar benimseyerek Türkiye'yi bilerek ve isteyerek savaşa sürüklemekle de itham etmiştir:

*“Aynı Başbakan Suriye'ye karşı savaş çığırkanlıkları yapıyor. Parlamentoda da o Başbakanın partisinin milletvekilleri muhalefete karşı savaş çığırkanlıkları yapıyor.”*²⁴⁹ (Ali Rıza Öztürk, Mersin Milletvekili, 17. 04. 2013)

*“İktidar, bu iddianın [Türkiye'nin Suriye'de sarin gazı kullanımından sorumlu olması] ortaya atılmasına neden olacak şekilde Suriye iç savaşında taraf tutmuş, komşuluk ilişkileri bir yana diplomatik kuralları bile yok saymış, savaşmak için her fırsatı değerlendirmek istemiştir.”*²⁵⁰ (Aytuğ Atıcı, Mersin Milletvekili, 22 .04. 2014)

*“Şimdi bu Hükûmette de Başbakan makamına gelen Davutoğlu, bakan, Dışişleri Bakanlığında bürokratlarıyla yapılan bir konuşmada diyor ki: “Suriye'yle savaş çıkarmak için Süleyman Şah Türbesi'ne, oradaki askerlerimize birkaç tane füze atalım, oradaki askerlerimizi şehit edelim, ondan sonra da biz Suriye'yle harp çıkaralım.” Arkadaşlar, bu konuşmayı yapan bir kişi değil Başbakanlığa, bu kişi kodese girer, kodese.”*²⁵¹ (Kamer Genç, Tunceli Milletvekili, 04. 09. 2014)

²⁴⁸ 20150708_TBMM_TutanakDergisi

²⁴⁹ 20130417_TBMM_TutanakDergisi

²⁵⁰ 20140422_TBMM_TutanakDergisi

²⁵¹ 20140904_TBMM_TutanakDergisi

Benzer şekilde CHP’li milletvekilleri hükümetin Suriye krizine ilişkin dış politika kararlarının ne düzeyde uluslararası hukuka uygun olduğunu ve izlenen politikaların bu açıdan yaratacağı sorunları verdikleri soru önermelerinde de sorgulamışlardır:

*“Birleşmiş Milletler Anlaşması, bir üye ülkenin uluslararası ilişkilerinde başka bir ülkenin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına yönelik olarak kuvvet kullanmasını ya da kuvvet tehdidinde bulunmasını yasaklanmaktadır. Mevcut Şam yönetiminin Birleşmiş Milletler tarafından meşru hükümet olarak tanınarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı nezdinde temsil edilmekte olduğu bir ortamda Suriyeli silahlı muhalif gruplara askeri eğitim verilmesi hükümetinizce hangi uluslararası ilkeye dayandırılmaktadır?”*²⁵² (Osman Korutürk, İstanbul Milletvekili, 16. 01. 2015)

*“Suriye’de iç karışıklıklar başladığı andan itibaren taraflardan birinin desteklenmesi politikalarının nedenleri nelerdir? Ülke topraklarımızdan başka bir ülkeye silah sevkiyatı yapılmasının uluslararası hukuk açısından dayanak noktaları nelerdir?”*²⁵³ (Mevlüt Dudu, Hatay Milletvekili, 28. 06. 2013)

Hükümetin Suriye’ye yönelik dış politikasına dair CHP’nin bir diğer eleştirisi ise izlenen politikanın ulusal çıkarları ihmal eden, hedeften ve plandan yoksun bir politika oluşudur. Çalışmada bu eleştiriler ‘ulusal çıkarları ihmal eden plansız politika’ kodu altında 48 kez kodlanmıştır. CHP’ye göre hükümetin Suriye krizindeki dış politikasına yön veren ulusal çıkarlar değil Ak Parti’nin çıkarlarıdır ve bu politika dış güçlerin yönlendirmesiyle şekillenmektedir. Bu eleştiri, İzmir Milletvekili Aytun Çıray’ın 16 Mayıs 2013’de Genel Kurul’da yaptığı konuşmaya *“Suriye Türk milletinin davası değil, Suriye AKP’nin davasıdır.”*²⁵⁴ sözleriyle yansımıştır. Burada bir başka itham bu politikanın dış güçlerin direktifleri ile şekilleniyor oluşudur:

²⁵² 20150116_OsmanKorutürk

²⁵³ 20130628_MevlütDudu

²⁵⁴ 20130516_TBMM_TutanakDergisi

*“Güney illerimizde -hatta Ankara’da otogara gidin bakın- sayılarını bilemediğimiz binlerce Suriyeli var. Başbakan şikâyet ediyordu dün “Amerika Birleşik Devletleri sözünü tutmadı, Suriyeliler için gereken yardımı göndermedi.” diye. Sayın Başbakan kendisi şikâyet ediyor. Siz komşunuzla iyi geçinmek yerine emperyalist ülkelerin desteğiyle onların işlerini karıştırmaya kalkarsanız faturasını da size ödetirler.”*²⁵⁵ (Gürkut Acar, Antalya Milletvekili, 16. 05. 2013)

*“Tayyip Erdoğan’a Amerika talimat vermiş, “İlle git Suriye’yle harp yap.” diyor. Böyle bir şey olur mu arkadaşlar, böyle bir devlet yaşar mı? Böyle bir devlet yaşamaz.”*²⁵⁶ (Kamer Genç, Tunceli Milletvekili, 17. 01. 2013)

CHP’ye göre ulusal çıkarlar öncelenmediği için bu politika ile Suriye’de neyin amaçlandığı, Türkiye’nin hedefinin ne olduğu da net değildir. Hatta bu noktada hükümet yetkilileri birbirleri ile çelişkili açıklamalar yapmakla eleştirilmişlerdir:

*“Hasmane bir duygu içerisine girerek Sayın Başbakan “Suriye’deki rejimin değişmesi lazım.” dedi ama tabii ki, bu kararı nereden aldı, kiminle aldı, Bakanlar Kurulunda -sayın bakanlarımız burada- böyle bir tartışma mı oldu yani bunun sebebi kimdir, kimler bu telkinde bulundu, onu da kavramış değiliz. En azından, böyle 360 derece bir siyasi dönüşüm nereden kaynaklandı?”*²⁵⁷ (Mahmut Tanal, İstanbul Milletvekili, 05. 02. 2013)

“Suriye politikasıyla ilgili dün grupta konuşmuştum, bugün tekrar etmek istiyorum. Bizim nasıl bir Suriye istediğimizi, öncelikle nasıl bir Suriye görmek istediğimizi artık temel prensiplerle ortaya koymamız gerekiyor çünkü arazideki şartlar her gün zikzak durumuna düşmemize bizim yol açıyor. Bizim bundan

²⁵⁵ 20140625_TBMM_TutanakDergisi

²⁵⁶ 20130117_TBMM_TutanakDergisi

²⁵⁷ 20130205_TBMM_TutanakDergisi

kurtulmamız lazım. Prensipler koymalıyız. Ne istiyoruz Suriye’de?’’²⁵⁸ (Öztürk Yılmaz, Ardahan Milletvekili, 17. 02. 2016)

“Dün, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın yine “Esad’sız Suriye.” dedi ancak arkasından Millî Savunma Bakanı bir açıklama yaptı, dedi ki: “Suriye’yle hava bombardımanı konusunda koordineli hareket ediyoruz.” Bir taraftan “Esad gidecek.” diyoruz, bir taraftan Rusya’yla, İran’la garantör oluyoruz Suriye konusunda. Diğer taraftan, diplomatik ilişkilerimiz yok ama böyle çelişkili bir şekilde... Buna mahallî dilde derler ki: “Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu.” Evet, bizim dış politikamız da buna benziyor maalesef.”²⁵⁹ (Serdal Kuyucuoğlu, Mersin Milletvekili, 14.01. 2017)

Ülke çıkarlarının ihmal edildiğine, Ak Parti hükümetinin parti çıkarlarına dayalı bir dış politika izlediğine dair CHP’nin eleştirilerinde “mezhep temelli politika” izlendiği iddiası ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma kapsamında dış politika eleştirileri kategorisi altında ‘mezhep temelli dış politika izlemek’ ayrı bir kod olarak yer almış ve 43 kez kodlanarak en çok dile getirilen üçüncü eleştiri olmuştur. CHP’li vekiller izlendiğini iddia ettikleri mezhep temelli politikanın bölgedeki çatışmaları körüklediğini, Türkiye’nin hem itibarını zedelediğini hem de komşularıyla ilişkilerine zarar verdiğini ileri sürmüşlerdir:

“Suriye konusunda izlediğiniz mezhepçi politika yüzünden bütün dünyada Türkiye’ye şöyle bakılıyor: “Türkiye, dış politikada tümüyle mezhepçi, kontrolsüz, dengesiz, ufuksuz, vizyonsuz bir süreç sergiliyor.” kanaati tüm dünyada oluştu.”²⁶⁰ (Engin Altay, Sinop Milletvekili, 15. 12. 2013)

“Hükümet tamamen mezhep eksenli bir dış politika yürütmektedir. Mezhep üzerine inşa edilen bir dış politika iflas etmeye mahkûmdur ve iflas etmiştir. Bu nedenle bütün komşularıyla düşman bir ülke hâline geldik. “Suriye’ye özgürlük ve

²⁵⁸ 20160217_TBMM_TutanakDergisi

²⁵⁹ 20170114_TBMM_TutanakDergisi

²⁶⁰ 20131215_TBMM_TutanakDergisi

*demokrasiyi götüreceğiz.” dediniz ama Suriye’ye kan, gözyaşı, ölüm ve yıkımdan başka bir şey götürmediniz.”*²⁶¹ (Refik Eryılmaz, Hatay Milletvekili, 15. 05. 2015)

*“İhvan anlayışıyla diretildikçe radikal cihatçı unsurların Suriye’de ölüm kusmasının önüne geçilemeyecek. Bu sakat anlayıştan mutlaka Türkiye’nin kurtulması gerekiyor. Türkiye’nin artık dış politikada bir mezhebi, bir dini refere alan ve bunlar üzerinde giden bir siyaset izlememesi gerekiyor.”*²⁶² (Öztürk Yılmaz, Ardahan Milletvekili, 18. 04. 2016)

Son olarak CHP, plansız, tutarsız, Türkiye’nin çıkarları ihmal eden mezhep temelli olarak tanımladığı bu dış politikanın Türkiye’nin küresel ve bölgesel ilişkilerine zarar verdiği iddiasındadır. Çalışmada ‘küresel-bölgesel ilişkilere zarar vermek’ kodu altında 35 kez kodlanan bu eleştiri, kodlu metin bölümlerinin %15’ini oluşturmaktadır. CHP özellikle zarar gören ilişkiler nedeniyle Türkiye’nin uluslararası arenada yalnızlaşması üzerinde durmaktadır:

*“Bugün bütün dünyada Türkiye’nin ne yazık ki dostları azaldı değerli arkadaşlarım. Yanlış politika, dış politika. Türkiye’nin izlediği Suriye politikası bütün Orta Doğu’da Türkiye’yi yalnız bıraktı, dünyada yalnız bıraktı.”*²⁶³ (Levent Gök, Ankara Milletvekili, 07. 06. 2017)

“(…) hem Rusya’yla karşı karşıya gelmemiz hem Amerika Birleşik Devletleri’nin artık bizi desteklemiyor bir noktaya gelmesi, İran’la ilişkilerin gerginleşmesi, Avrupa Birliğinin bize biraz burun kıvrması, bütün bunlar bir arada değerlendirildiğinde Suriye krizi artık bizim güneydeki bir komşumuzla sorun olmaktan çıktı. Hem bizim iç yapımızı etkiliyor, iç dinamiklerimizi etkiliyor hem

²⁶¹ 20130515_TBMM_TutanakDergisi

²⁶² 20160418_TBMM_TutanakDergisi

²⁶³ 20170607_TBMM_TutanakDergisi

bölgeyi etkiliyor hem de dünyayı etkiliyor.”²⁶⁴ (Öztürk Yılmaz, Ardahan Milletvekili, 17.02.2016)

CHP’nin muhalefetinde önce çıkan ve dış politikadan önce alınan analiz edilen kategorilerden farklı olarak dış politika kategorisi izlenen politikanın sonuçlarını değil doğrudan kendisinin eleştirisi olması bakımından farklılaşmaktadır. Buradaki eleştiri CHP’nin Suriye politikasının da parametrelerini vermektedir. Bu politika, ülke çıkarlarını önceleyen mezhepçi olmayan planlı ve tutarlı bir politika olmalıdır.

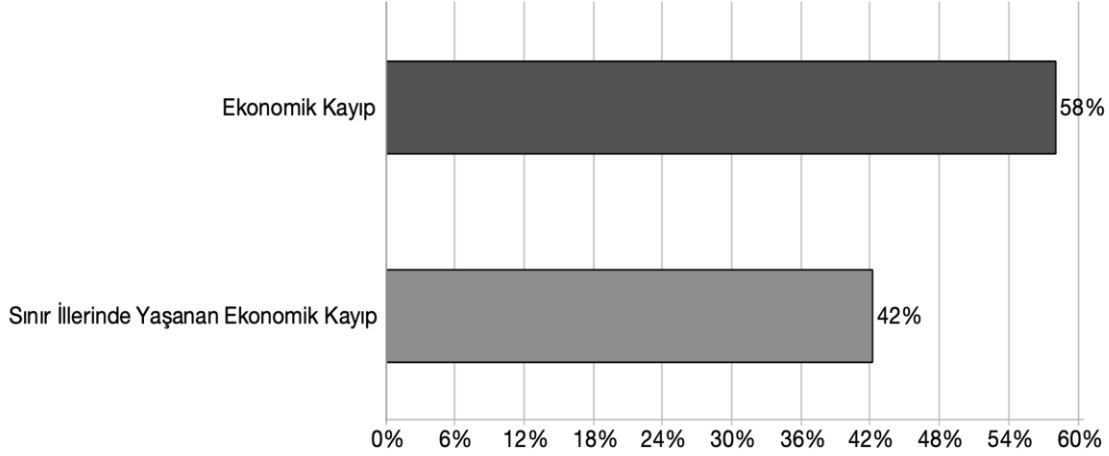
4.2.4. CHP’nin Suriye Krizine Yönelik Muhalif Söyleminde Ekonomi

CHP’nin hükümetin Suriye politikasının Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik eleştirileri Partinin muhalefet söyleminde bir diğer önemli kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu öneme karşın, ‘ekonomi’ kategorisi bu çalışma kapsamında diğer kategoriler ile kıyaslandığında en az kodlama yapılan kategori olmuştur. Bu, CHP’nin hükümetin Suriye politikasının Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerine nispeten daha az odaklandığını ortaya koymaktadır. ‘Ekonomi’ kategorisi altında bir araya getirilen kodlar incelendiğinde (Şekil 15) CHP’nin eleştirilerini Türkiye’nin genel anlamda yaşadığı ‘ekonomik kayıp’ ve ‘sınır illerinde yaşanan ekonomik kayıp’ olmak üzere iki temel mesele üzerine kurduğunu göstermektedir.

Ekonomi	Frekans
☐ Ekonomik Kayıp	40
☐ Sınır İllerinde Yaşanan Ekonomik Kayıp	29
TOPLAM	69

Şekil 15. Ekonomi Kategorisine Ait Kod Frekansları

²⁶⁴ 20160217_TBMM_TutanakDergisi

Şekil 16. Ekonomi Kategorisine Ait Kod Frekanslarının Yüzdesel Dağılımı

CHP’li milletvekilleri eleştirilerinde hükümetin Suriye krizinde attığı yanlış adımların Türk ekonomisinin çeşitli sektörleri üzerindeki zararlı etkilerine dair somut örnekler vererek dış politika tercihleri ile ekonomik refah arasındaki karşılıklı bağlantıyı vurgulanmıştır. Aşağıda Gaziantep Milletvekili Ali Serindağ, Samsun Milletvekili Kemal Zeybek ve Denizli Milletvekili Melike Basmacı’nın Genel Kurul konuşmalarından yapılan alıntılar bunun örneklerindedir:

“Geçen sene, kırmızı kabuklu kuru Antep fıstığı 12 liraydı, bu sene 8 lira. Girdi fiyatları arttı ama ürün fiyatı düşüyor. Aynı şey yaş üzümde de vardı, İslâhiye’de 120 kuruşa yaş üzüm satılıyorken bu sene ancak 40-45 kuruşa satılabilir. Niye? Çünkü geçmiş senelerde ihraç edilebiliyordu, Suriye’ye gönderiliyordu veya diğer Arap ülkelerine gönderiliyordu. Bu sene ihraç edemedikleri için üzüm elde kaldı ve 40-45 kuruşa satıldı. Bölge milletvekili arkadaşlarımız da bilirler bunu, bilirler yani bunun saklısı gizlisi yok. O nedenle, çiftçinin bu sorunlarına da bir an önce çözüm bulunmalıdır.”²⁶⁵ (Ali Serindağ, Gaziantep Milletvekili, 17. 01. 2013)

“Orta Doğu’da ve Suriye’de gelişen politikalar dolayısıyla -AKP’nin uyguladığı politikalar-Rusya’yla ilişkilerimizin bozulması sonucu Samsun’da Köytür firmasının

²⁶⁵ 20130117_TBMM_TutanakDergisi

ekonomik olarak batışı gerçekleşmiştir ve şu anda 200 milyonun üzerinde bir bataklık söz konusudur, tavuk ihracatı durmuştur.”²⁶⁶ (Kemal Zeybek, Samsun Milletvekili, 16. 12. 2015)

*“Ey AKP’liler, Diyarbakır, Suriye, Rusya pazarını yanlış dış politikalar yüzünden kaybettik diye ülkemde her gün iflas erteleme isteyenleri, fabrika kapatanları, boğazına kadar kredi borcu olan iş adamlarını biliyor musunuz?”*²⁶⁷ (Melike Basmacı, Denizli Milletvekili, 16. 02. 2016)

Hükümetin Suriye politikasının sebep olduğu ekonomik kayba dair endişeler CHP’li milletvekillerinin verdikleri soru önergelerine de yansımıştır. Konuyla ilgili verdikleri soru önergelerinde vekiller hükümetten Suriye politikasının Türkiye’nin ekonomik kaybına etkisinin ne olduğunu ve bu etkilerle mücadelede yürütülen çalışmaların neler olduğuyla ilgili bilgi talep etmişlerdir.

*“Hükümetinizin Suriye politikasından dolayı Türkiye ekonomisinin kaybı toplam ne kadardır?”*²⁶⁸ (Ali Serindağ, Gaziantep Milletvekili, 06. 03. 2013)

*“Suriye ile yaşanan çatışmalar sonrasında bu ülke ile ticaret yapan firmaların aktiflerine kayıtlı mal ve araçların bu ülke sınırları içinde kalması sonucu maddi kayba uğrayan firmaların zararlarının tazmini ve malların iadesi için bakanlığınızca yapılan çalışmalar nelerdir? Söz konusu zararlar tazmin edilecek midir?”*²⁶⁹ (Erdoğan Toprak, İstanbul Milletvekili, 15.07.2014)

Hükümetin Suriye’ye yönelik dış politikasının ekonomik etkilerine dair CHP’nin üzerinde durduğu bir diğer mesele, çalışma kapsamında 29 kez kodlanan ve kodlu metin bölümlerinin

²⁶⁶ 20151216_TBMM_TutanakDergisi

²⁶⁷ 20160216_TBMM_TutanakDergisi

²⁶⁸ 20130306_AliSerindağ

²⁶⁹ 20140715_ErdoğanToprak

%42'sini oluşturan 'sınır illerinde yaşanan ekonomik kayıp' meselesidir. CHP, başta Hatay ve Gaziantep olmak üzere Suriye sınırındaki illerin Suriye'deki savaş nedeniyle ekonomik kayba uğradığını ve hükümetin buradaki ekonomik sorunları çözmek adına gerekli önemleri almadığını ve kayba uğrayan esnafa destek vermediğini iddia etmiştir. Parti, sınır illerinde ihracın azalmasından dolayı esnaftan çiftçiye ve hatta turizm sektörüne kadar pek çok iş kolunun ciddi kayıplar yaşadığını ifade etmiştir:

*“Gaziantep’li esnaf, orada yatırım yapan fabrika sahipleri çok ciddi sıkıntılar yaşadılar; fabrikalarını bıraktılar, işletmelerini kapattılar. Suriyelilerin Gaziantep’e gelip alışveriş yapmalarından, buna güvenerek otel açan, iş yeri açan arkadaşlarımız da ciddi mağduriyetler yaşadılar.”*²⁷⁰ (Mehmet Şeker, Gaziantep Milletvekili, 19. 11. 2013)

*“Sayın Bakan [Maliye Bakanı Naci Ağbal], bildiğiniz gibi, Suriye savaşı nedeniyle başta Hatay olmak üzere bütün sınır kapıları kapandı dolayısıyla oradaki halkımız şu anda mağdur, esnafımız mağdur, çiftçimiz mağdur. Artık, turist de oraya gelemiyor şu süreçte.”*²⁷¹ (Serkan Topal, Hatay Milletvekili, 07. 03. 2016)

CHP’li milletvekilleri verdikleri soru önergelerinde ise özellikle sınır ticaretinde yaşanan sorunlar ve Suriye'deki çatışmanın etkisi nedeniyle sınır illerinin karşı karşıya kaldığı önemli ekonomik kayıplarla ilgili hükümetten bilgi talep etmiştir.

*“Sınır ticaretinden dolayı Gaziantep, Kilis, Mardin, Hatay illerinde ekonomik kaybın 2 milyar dolar olduğu doğru mudur?”*²⁷² (Ali Serindağ, Gaziantep Milletvekili, 06. 03. 2013)

“Seracılık sektörünü etkileyen en önemli sorunlardan biri de pazarlamadır, pazarlama alanlarıdır. Dış pazarlara ürün verilmesi de seracılık sektörünün olmazsa

²⁷⁰ 20131119_TBMM_TutanakDergisi

²⁷¹ 20160307_TBMM_TutanakDergisi

²⁷² 20130306_AliSerindağ

olmazı olarak karşımızda durmaktadır. Suriye’de 2011 yılında başlayan savaş sonrasında Hatay ilimizde sera üreticileri nasıl etkilenmiştir? Özellikle savaş sonrasında üretim ve pazarlamada yıllara göre ne gibi değişiklikler olmuştur? Bunu önlemek için ne gibi önlemler alınmıştır, alınacaktır?’’²⁷³ (Serkan Topal, Hatay Milletvekili, 18. 04. 2016)

Sonuç olarak veriler, Partinin muhalif söyleminde ‘ekonomi’ kategorisinin en az vurgulanan kategori olmasına rağmen, bu konuda CHP’nin muhalefetini ağırlıklı olarak iki temel mesele üzerine inşa ettiğini gösterilmektedir: Türkiye’nin genel ekonomik kayıpları ve sınır illerindeki ekonomik kayıplar. Ekonomik kayıplarla ilgili en büyük sorunun ise büyük oranda sınır ticaretinde yaşanan sorunlardan kaynaklandığı ileri sürülmüştür.

²⁷³ 20160418_TBMM_TutanakDergisi

5. CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN SURİYE KRİZİNE YÖNELİK VİZYONU İLE MUHALEFETTEKİ SÖYLEMİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümde CHP'nin Suriye krizine ilişkin parti vizyonu ve muhalif söylemi karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Hatırlatmak gerekirse, bu çalışmaya yön veren temel hipotez, bir muhalefet partisinin dış politika perspektifinin, partinin vizyon belgelerinin ötesine geçerek, hükümetin eylemleri ve bu eylemlere karşı muhalefeti tarafından şekillendiği iddiasına dayanmaktadır. Çalışmanın bu bölümü boyunca, bu hipotezin CHP'nin Suriye krizi konusundaki tutumu bağlamında ne ölçüde geçerli olduğu incelenmiştir. Bu doğrultuda bölümün amacı CHP'nin Suriye krizine ilişkin dış politika vizyonunda ve önerilerinde ön plana çıkan kavramlar ve bu kavramlar arasında örtüşen, çelişen ve/veya münhasıran dile getirilmiş olan söylemleri tespit etmektedir.

CHP'nin Suriye vizyonu ile muhalif söylemi arasındaki tematik kesişmelerin tespiti analizin ilk ayağını oluşturmaktadır. Şekil 17'deki karşılaştırma tablosunda önce frekans ağırlıklarına göre her iki kategorideki kavram kodları sıralanmış daha sonra renkler ile tematik eşleştirme yapılmıştır. Muhalif söylemde yer alan ekonomi kategorisinin vizyonda tematik bir eşi yoktur. Bu dönemde yayınlanan ve partinin vizyonunun analiz edildiği belgelerde ekonomiye dair kod sıklıkları ihmal edilir seviyede olduğu için ayrı bir kod kategorisi olarak yer almamış ve eşleştirme dışı kalmıştır.

Suriye Vizyonu	Suriye Politikasına Muhalefeti
Diplomasi-Arabuluculuk	Sığınmacılar
Uluslararası-Bölgesel İşbirliği	Ulusal Güvenlik ve Terör
Çağdaş Ev Sahipliği	Dış Politika
Toprak Bütünlüğü	Ekonomi
Terörle Mücadele	

Şekil 17. CHP'nin Suriye Vizyonu ve Muhalif Söylemindeki Tematik Kesişmeler

CHP'nin Suriye vizyonu incelendiğinde gerek diplomasi ve arabuluculuk gerekse uluslararası ve bölgesel işbirliğinin öncelikli ve ağırlıklı yer tuttuğu görülmektedir. Bu durum, partinin Suriye krizini ağırlıklı olarak bir dış politika perspektifinden ele aldığını ortaya koymaktadır. Çalışmanın ekinde de görülebileceği üzere, CHP'nin Suriye krizine ilişkin vizyonunda bu kavramlara yapılan vurgu, özellikle 2015 yılında belirgin bir artış göstermiştir. Bu artışın temel nedeni, 2015 yılının Suriye krizinin etkilerinin Türkiye'ye yoğun bir şekilde yansıdığı bir dönem olması önemli bir yer tutmaktadır.²⁷⁴ 2015 yılında Suriye krizinin beraberinde getirdiği Suriyeli sığınmacılar ve güvenlik gibi problemlerin yanı sıra, Türkiye'nin diğer ülkelerle olan ikili ilişkilerine olan olumsuz etkisi gündemi meşgul eden meselelerden biri haline gelmiştir. Çalışmanın tarihi arka plan kısmında da belirtildiği üzere bu dönemde, özellikle ABD, Rusya ve İran ile ilişkiler, Türkiye açısından Suriye krizi bağlamında gittikçe daha sorunlu bir hale gelmeye başlamıştır.²⁷⁵ 2015 yılında Türkmen Dağı'nda bir Rus uçağının düşürülmesiyle başlayan uçak krizi, Türkiye-Rusya ilişkilerinde ciddi gerilimlere ve yaptırımlara yol açmıştır. ABD'nin ise PYD/YPG'ye desteğini artırması ve eğit-donat anlaşmasının iptali gibi olaylar Türkiye-ABD ilişkilerinde de sorunlara neden olmuştur. Süleyman Şah Türbesi'ne yapılan askerî harekât ise İran ile ilişkileri germiş ve İran'ın Türkiye'yi işgalcilikle suçlamasına neden olmuştur. Bu gelişmelerin bir ana muhalefet partisi olarak CHP'nin Suriye krizine dair vizyonunda diplomasi ve 'arabuluculuk' ile 'uluslararası ve bölgesel iş birliği' kavramlarına daha fazla vurgu yapmasına neden olduğunu söylemek mümkündür. CHP, Suriye politikası için ifade ettiği vizyonunda, yapıcı diyalog ve diplomasiye dayanan bir çözümü savunmuş ve Türkiye'nin krizin tüm taraflarıyla ilişki kurarak arabulucu olma potansiyelinin altını çizmiştir. Parti, Meclis sıralarında da AK Parti hükümetini diyalog ve diplomasiye öncelik vermediği gerekçesiyle eleştirmiştir. Ayrıca CHP, AK Parti hükümetine yönelik Suriye'de çatışmanın tarafı olduğu, komşu bir ülkenin iç işlerine karışıldığı ve bu dış politika tutumunun Türkiye'yi kasıtlı olarak bir çatışmanın içine çektiğine dair ithamlarda bulunmuştur. Bu anlamda, CHP'nin Suriye krizine dair dış politika vizyonu ile muhalefetteki söylemi arasında bir örtüşme olduğunu söylemek mümkündür.

²⁷⁴ Bkz. Ek-1: 2013-2017 Yılları Arasında Kod Frekanslarının Yıllara Göre Dağılımı. Tablo, bu yıllar arasında kod frekanslarındaki değişiklikleri ve trendleri göstermektedir. Her bir yıl için kaydedilen kod frekansları detaylı olarak listelenmiştir.

²⁷⁵ Bkz. Elinizdeki tezde bu konu hakkında ayrıntılı bilgi 39-42. sayfalarda yer almaktadır.

Ancak bu tutarlılık dış politikaya dair ortaya koyduğu vizyonun tamamı için geçerli değildir. Çalışmanın incelediği 2013-2017 yılları arasında AK Parti hükümeti, ilk olarak Cenevre Sürecinde uluslararası aktörlerle sonrasında da Astana Süreci'nde Suriye krizinin çözümünde önemli bölgesel aktörler olan İran ve Rusya ile işbirliği yapmıştır. Ayrıca 2015 sonrasında ABD ile Suriye'nin kuzeyindeki güvenlik tehditlerine karşı 'güvenli bölge' oluşturulmasına yönelik görüşmüş ve 2016'dan itibaren ise Suriye krizinin çözümünü hedefleyen Soçi görüşmelerinde Rusya ile birlikte çeşitli temaslarda bulunmuştur. Burada dikkat çekici nokta bu önemli uluslararası diplomatik çabaları ve işbirliklerini CHP'nin Meclisteki muhalefetine olumlu veya olumsuz anlamda gündeme getirmemiş olmasıdır. Nitekim CHP'nin Suriye krizine dair vizyonunda ilk sıralarda yer alan bu konulara muhalefette yaptığı vurgu genel söylemin içinde üçüncü sıraya gerilemiştir.

Bununla birlikte, CHP'nin Suriye vizyonunda diplomasi, arabuluculuk ve uluslararası iş birliği gibi kavramlara yaptığı vurgu 2015 yılında artarken, bu kavramlara karşılık gelen dış politika eleştirileri kategorisi altında hükümete yönelttiği eleştirilerinin en yoğun olduğu dönem 2013 yılı olmuştur. Bu durumun temel sebeplerinden biri, Türkiye'nin 2013 yılında Esad rejimiyle diplomatik ilişkileri tamamen keserek, açıkça muhaliflerin yanında yer alması ve Suriye krizine doğrudan müdahil olmaya başlamasıdır.²⁷⁶ Türkiye'nin bu stratejik değişimi, CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika eleştirilerini artırmış, hükümetin politikalarının bölgesel istikrar ve uluslararası ilişkiler üzerindeki olumsuz etkilerini daha yoğun bir şekilde gündeme getirmesine neden olmuştur.

CHP'nin Suriye vizyonunda öne çıkan bir diğer mesele Suriyeli sığınmacılarla ilgili olarak partinin vizyonunda ifade ettiği çağdaş ev sahipliği kavramıdır. Partinin vizyonu, sosyal demokrat kimliğiyle uyumlu bir şekilde Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapma konusunda modern insan hakları temelli bir yaklaşımı vurgulamaktadır. Hükümetin politikalarına muhalefetine ise CHP'nin Suriyeli sığınmacılar meselesi ile ilgili eleştirileri muhalif söyleminde ilk sıraya yerleşirken, bu meselenin ele alınış biçimi de büyük ölçüde insan hakları temelli bir yaklaşımdan uzaklaşmış, demografik değişime dair kaygılar, sığınmacılara yönelik yapılan harcamalar, sığınmacıların neden olduğu asayiş ve güvenlik sorunları ön plana çıkmıştır. Özellikle 2015 yılında

²⁷⁶ Bkz. Ek-1: 2013-2017 Yılları Arasında Kod Frekanslarının Yıllara Göre Dağılımı.

partinin sığınmacılara yönelik vizyonunu ifade eden “çağdaş ev sahipliği” kavramına yaptığı vurgu, genel seçim sürecinin de etkisiyle CHP’nin Suriye vizyonun da öne sürdüğü en önemli meselelerinden biri haline gelmişken 2016 yılında partinin muhalefetine bunun tersi bir durum gerçekleşmiştir. CHP’nin özellikle Türkiye’nin demografik yapısının değiştiği ve sığınmacılara yönelik insan hakları ihlallerine ilişkin eleştirileri 2016 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bu durumun temel sebebi 2016 yılında Türkiye ve Avrupa Birliği arasında imzalanan “18 Mart Mutabakatı” olarak bilinen göçmen anlaşmasının CHP tarafından şiddetli bir muhalefetle karşılanmış olmasıdır.²⁷⁷ Parti, bu anlaşmanın Türkiye’yi büyük bir mülteci yükü altında bıraktığını ve bu durumun mültecilerin ülkede ciddi insan hakları ihlallerine maruz kalmasına yol açtığını iddia etmiştir. CHP Suriye vizyonunda sığınmacılarla ilgili meseleyi ağırlıklı olarak insan hakları perspektifinden ele almış, sığınmacıların haklarının korunmasını savunmuş ve onlara insani muamelenin önemini vurgulamış olsa da muhalefetine bu söylemi yapılan anlaşmanın ardından değişkenlik göstermiştir.

Ayrıca sığınmacıların halk sağlığını tehdit ettiği ve iş gücü piyasası ve üretime dahil olmalarının yerel ekonomileri olumsuz yönde etkiledikleri de parti tarafından ileri sürülmüştür. Tüm bu veriler CHP’nin Suriyeli sığınmacılara çağdaş ev sahipliği yapılması yönündeki vizyonun, muhalif söyleminde Suriyeli sığınmacıları ülke ekonomisine, güvenliğine ve sağlığına ‘tehdit’ olarak gören bir yaklaşıma evrildiğini göstermektedir. CHP’nin sığınmacılarla ilgili söylemindeki bu değişimde, iktidarın icraatlarının neticesinde Türkiye’ye gerçekleşen sığınmacı akınının dinamiklerinin değişmesinin belirleyici bir etkisi vardır. Zira Türkiye’ye 2013-2017 yılları arasında kabul edilen sığınmacı sayısı 224 binden 3,6 milyona çıkmıştır.²⁷⁸ Bu açıdan sığınmacı akınının büyüklüğünün ve beraberinde ülke genelinde ve yerelde yaşanan sorunların bu çalışmada incelenen dönem içerisinde CHP’yi hükümete karşı muhalefetine önceliklerini yeniden değerlendirmeye ittiği görülmektedir. Bu durumda Suriyeli sığınmacılar meselesinin gün geçtikçe siyasallaşması da etkili olmuştur. Konuyu gündeminde ilk sıraya taşıyan CHP’nin muhalif söyleminde Suriye krizi

²⁷⁷ Bkz. Ek-1: 2013-2017 Yılları Arasında Kod Frekanslarının Yıllara Göre Dağılımı.

²⁷⁸ Murat Erdoğan, “Onuncu Yılında Türkiye’deki Suriyeliler”, *Panorama* (blog), 29 Nisan 2020.

bir iç politika meselesi haline gelirken, sığınmacılar konusu demografi, ekonomi ve güvenlik açısından bir sorun niteliği kazanmıştır.

CHP'nin Suriye krizine ilişkin vizyonunda öne çıkan diğer başlıklar Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ve terörle mücadeleye yapılan vurgu olmuştur. Partinin vizyon belgelerinde yer alan bu temalar, muhalif söylemindeki ulusal güvenlik ve terörle mücadele kategorisi altında incelenen eleştiriler ile paralellik göstermektedir. Bununla birlikte parti vizyonunda daha alt sırada yer al alan bu başlıkların CHP'nin Suriye krizine ilişkin muhalefetine ikinci sıraya yükselmesi konun parti açısından önemini göstermektedir. CHP, vizyon belgelerinde Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunmasının Türkiye'nin güvenlik çıkarları açısından önemli olduğunu ve Suriye krizinden kaynaklanan güvenlik risklerinin azaltılması için Suriye'de etkin olan ve ülke içinde yuvalanan terör örgütleri ile güçlü bir şekilde mücadele edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Bu konuya dair parti özellikle terörle mücadelede uluslararası işbirliği üzerinde durmaktadır. Ayrıca IŞİD başta olmak üzere bu gruplara yapılan her türlü yardımı önleyeceğini beyan etmiştir. Bununla birlikte CHP'nin vizyon belgelerinde terörizm tanımı ve IŞİD dışındaki diğer terör gruplarının hangileri olduğu net değildir. Buna karşılık Mecliste yürüttüğü muhalefette AK Parti hükümetini Suriye'deki terör gruplarına destek vermekle ve Türkiye'nin hem iç güvenliğine hem de sınır güvenliğine zarar vermekle suçlayan CHP'nin terörizm ve terör grupları tanımı da netlik kazanmaktadır.

CHP, IŞİD başta olmak üzere Özgür Suriye Ordusunu (ÖSO) da içine alan Suriye'deki Ahrar'uş Şam (Şam'ın Hürleri Hareketi), El-Nusra (Şam Halkına Destek Cephesi) gibi "radikal-İslamcı" silahlı gruplara verildiği iddia edilen destekle ilgili olarak AK Parti hükümetine yönelik ciddi eleştiriler ortaya koymuştur. Bununla birlikte Esad rejiminin Suriye'nin kuzeyinden çekilmesinin ardından PYD/YPG'nin önemli bir güç olarak ortaya çıkmasına, Ak Parti hükümetinin Suriye politikasını önemli ölçüde etkilemesine ve Türkiye'nin Ekim 2015'ten itibaren PDY/YPG'ye yönelik çeşitli askeri operasyonlar yürütmesine rağmen CHP'nin vizyon belgelerinde veya muhalif söyleminde bu gelişmelerle ilgili yoğun bir söyleme rastlanmaması dikkat çekicidir. Dolayısıyla CHP'nin vizyon belgelerinde daha geniş kapsamlı kullanılan terör ve terörist gruplarla mücadele tanımının muhalif söyleminde IŞİD ve Suriye'deki diğer İslamcı radikal gruplarla mücadeleye indirildiğini ve ülke ve sınır güvenliği tanımlarının da bunun üzerinden yapıldığını söylemek mümkündür.

CHP'nin AK Parti hükümetinin Suriye politikalarının ekonomik etkilerine yönelik eleştirileri, parti tarafından ortaya konulan Suriye vizyonu ile hükümetin politikalarına karşı muhalefet arasındaki karşılaştırmalı analizin son ayağını oluşturmaktadır. CHP'nin vizyon belgelerinde Suriye krizinin ekonomik etkilerine ve ortaya çıkan bu ekonomik etkilere dair çözüm önerilerine rastlanmamaktadır. Ekonomik sonuçlar iktidarın icraatları sonucunda artan sığınmacı sayısı ile birlikte zaman için ortaya çıkmış olmasının etkisi burada görülmektedir. Dolayısıyla CHP'nin Suriye krizinin yarattığı ekonomik sonuçlara dair politik duruşunu Meclis içindeki muhalefeti sırasında geliştirdiği görülmektedir. Parti, muhalif söyleminde, Suriye krizinin çıktısı olarak özellikle sınır illerinde olmak üzere Türkiye'nin yaşadığı ekonomik kayıpları vurgulamış ve bu durumun hükümetin Suriye politikalarından kaynaklandığını iddia etmiştir. Dahası CHP'nin muhalif söyleminde ekonomi kategorisi altında bir araya getirilen eleştirilerine ek olarak, parti sığınmacılar için AK Parti hükümeti tarafından yapılan harcamaları, Suriyeli sığınmacıların iş gücü piyasasına olan olumsuz etkileri noktasında da ciddi eleştiriler dile getirmiştir.

Bu bulgular ışığında, CHP'nin Suriye krizine yönelik hem vizyonunda hem de muhalefesinde kullandığı söylem tematik olarak benzerlik gösterirken, bu konulara yapılan vurgularda partinin ifade ettiği vizyonu ve muhalif söylemi arasında önem sıralaması açısından dikkate değer bir farklılık olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu temaların alt başlıklarında öne çıkan kavramlara baktığımızda birbirleri ile örtüşen ve/veya birbirlerini tamamlayan söylemlerin yanı sıra bazı zıtlıklar ve/veya münhasıran ön plana çıkan söylemler olduğu da görülmektedir. Bu açıdan CHP'nin Suriye krizine yönelik vizyonunun partinin dış politika perspektifini açıklamada yetersiz olduğu görülmektedir. Bu durum, CHP'nin Suriye krizine yönelik dış politika perspektifinin hükümetin bu konudaki icraatlarına muhalefeti üzerinden şekillendiği hipotezi desteklenmektedir.

6. SONUÇ

Çalışmanın sonuç bölümü, (1) araştırma aşamalarının en genel haliyle sunulması, (2) analiz sonuçlarının kısa ve öz bir şekilde yeniden gözden geçirilmesi, (3) CHP'nin vizyonu ve muhalefeti üzerinden bir Suriye politikası tanımı yapmak olmak üzere üç ana amaç doğrultusunda hazırlanmıştır.

2011 yılında başlayan Suriye krizi, Türkiye'nin son yıllarda en çok tartıştığı dış politika meselesi haline gelmiştir. Kriz, güvenlik, ekonomik ve insani boyutlarıyla iç politikada da önemli bir tartışma konusu olmuştur. Buradan hareketle bu çalışma, CHP'nin Suriye vizyonu ve AK Parti hükümetinin Suriye politikalarına yönelik muhalefetine kullandığı temel kavramları incelemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, partinin yayınlamış olduğu vizyon belgeleri ve muhalif söylemi karşılaştırmalı bir şekilde inceleyerek, vizyonu ve muhalefeti arasındaki örtüşmeleri, çelişkileri ve/veya değişimleri tespit etmek hedeflenmiştir. Böylece çalışmanın siyasi partilerin dış politika perspektiflerinin parti ideolojisi ve dış politika vizyon belgelerinin ötesinde iktidarın icraatlarına muhalefeti ile şekillendiği hipotezi CHP'nin Suriye krizine yönelik tutumu bağlamında test edilmiştir.

Çalışmada partinin resmi yayınları, TBMM tutanakları ve soru önermeleri üzerinden CHP'nin Suriye krizine yönelik vizyonunu ve muhalif söylemini ortaya koymak amacıyla söylem analizi ve içerik analizini birleştiren bir araya getiren metodolojik bir yaklaşım benimsenmiştir. Araştırmanın verileri üzerinde gerçekleştirilen söylem çözümlemesinde nitel ve karma yöntem araştırmaları için tasarlanmış bir yazılım programı olan MAXQDA kullanılmıştır. İlk olarak, parti yayınları üzerine yapılan detaylı okuma ve kodlamalarla CHP'nin Suriye vizyonunu hangi kavramların üzerine kurduğu ortaya çıkarılmıştır. İkinci adım olarak, TBMM tutanak dergileri ve CHP'li vekillerin soru önermeleri incelenerek partinin Suriye politikasına muhalefetine hangi kavramların öne çıktığı analiz edilmiştir. Son olarak ise partinin ortaya koyduğu vizyonu ve muhalif söyleminin tutarlılığı ve bütünlüğü tartışılmıştır.

Araştırma sonuçları CHP'nin vizyon belgelerinde Suriye kriziyle ilgili olarak sırasıyla diplomasi ve arabuluculuk, uluslararası ve bölgesel işbirliği, sığınmacılar için çağdaş ev sahipliği, Suriye'nin toprak bütünlüğü ve terörle mücadele meseleleri üzerine odaklandığını ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarının karşılaştırıldığında ise partinin, AK Parti hükümetinin Suriye

politikalarına muhalefetine sığınmacılar, terör ve ulusal güvenlik, hükümetin Suriye'ye yönelik dış politikasındaki tutumu ve Suriye krizinin Türkiye üzerindeki olumsuz ekonomik yansımaları üzerinde durduğu görülmektedir. Muhalif söyleminde partinin vizyon belgelerinden farklı olarak büyük oranda Suriye krizinin sosyo-ekonomik ve güvenlik gibi Türkiye üzerindeki toplumsal yansımalarına odaklandığı görülmüştür. Buna bağlı olarak partinin en fazla üzerinde durduğu konular da değişiklik göstermiştir. Parti, vizyon belgelerinde dış politikaya dair ilkesel normlar olan diplomasi, arabuluculuk ve işbirliği gibi kavramlara vurgu yaparken muhalif söyleminde en fazla üzerinde durduğu konu Suriyeli sığınmacılar, güvenlik ve terör olmuştur. Suriye krizinin ekonomik yansımalarıysa yalnızca partinin muhalif söyleminde yer almış, bu konu CHP'nin resmi yayınlarında partinin vizyonunu ortaya koyacak şekilde ele alınmamıştır.

Çalışmanın sonuçları, CHP'nin Suriye politikasının iktidarın politikalarına yönelik muhalefeti üzerinden şekillendiğini ve parti vizyonunun Suriye politikasını yeterince tanımlamadığı hipotezini doğrulamıştır. Partinin hem vizyon belgelerinde hem de muhalif söylemindeki belirgin vurgulardan hareketle bir Suriye politikası tanımı yapılması gerekirse ilk olarak diplomatik ve arabuluculuk çabalarının öncelikli olarak ele alındığı ifade edilmelidir. İkinci olarak ise parti, Suriyeli sığınmacılara ilgili olarak insan hakları temelli bir perspektifin benimsemiştir. Ancak, bu politika çerçevesinde sığınmacı akının Türkiye üzerindeki sosyo-ekonomik etkileri göz ardı edilmez ve gerekli önlemlerin alınması CHP için önceliklidir. Bu doğrultuda, parti Türkiye'nin ekonomik kaynaklarını ve demografik yapısını göz önünde bulundurarak kabul kapasitesi dahilinde sığınmacıları kabul etmesi ve kabul sürecinde gerekli kimlik tespiti, takip ve güvenlik prosedürlerinin işlediği bir kabul şeması öngörmüştür.

Suriye krizinin terör ve güvenlik üzerindeki etkileriyle ilgili olarak ise, Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ve terörle mücadele konularında Türkiye'nin güvenlik çıkarlarının ve uluslararası itibarının korunması önceliklendirilmiştir. Bu çerçevede, CHP'nin Suriye politikası, Suriye krizine yönelik politikaların ülkenin güvenliği ve uluslararası alandaki itibarının gözetilerek şekillendirilmesini öngörmektedir. Suriye krizinin ekonomik etkileriyle ilgili olarak ise partinin muhalif söylemi göz önüne alındığında, özellikle sığınmacıların Türkiye ekonomisi üzerindeki yükün ve sınır illerindeki ticari faaliyetlerde yaşanan olumsuz etkilerin en aza indirilmesini hedefleyen bir politika tercihinin öne çıktığı görülmektedir.

Sonuç olarak bu alışma, CHP'nin Suriye politikasının ana hatlarını partinin hem vizyon belgeleri hem de muhalif söylemi üzerinden analiz ederek ortaya koymuş, gelecekte parti politikalarının şekillenmesinde rehberlik edebilecek bir analiz sunmuştur.

7. KAYNAKÇA

Agos. “Davutoğlu: Batı’nın Suriye tavrının değişmesini sağladık”. 25 Mayıs 2013. Erişim 27 Ocak 2024. <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/5049/davutoglu-batinin-suriye-tavrinin-degismesini-sagladik>

Agos. “Suriye’nin Dostları halkın meşru müdafaa hakkını destekliyor”. 02 Nisan 2012. Erişim 27 Ocak 2024. <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/1052/suriye-nin-dostlari-halkin-mesru-mudafaa-hakkini-destekliyor>

Akit. “CHP dün öyle bugün böyle!” 24 Mart 2014. Erişim 28 Ocak 2024. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/chp-dun-oyle-bugun-boyle-13868.html>

Akit. “Erdoğan Fırat Kalkanı operasyonunun hedefini açıkladı”. 24 Ağustos 2016. Erişim 29 Ocak 2024. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/erdogan-firat-kalkani-operasyonunun-hedefini-acikladi-205333.html>

Akşam. “Fırat’ın batısına milli kalkan operasyonu”. 24 Ağustos 2016. Erişim 29 Ocak 2024. <https://www.aksam.com.tr/siyaset/firatin-batisina-milli-kalkan-operasyonu/haber-544243>

Anadolu Ajansı. “‘6-7 Ekim olayları’nın bilançosu”. 07 Ekim 2015. Erişim 28 Ocak 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/6-7-ekim-olaylarinin-bilancosu/436002>

Anadolu Ajansı. “Cenevre-2 Konferansı başladı”. 22 Ocak 2014. Erişim 28 Ocak 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cenevre-2-konferansi-basladi/188763>

Anadolu Ajansı. “‘G20 terörizmle mücadelede güçlü bir duruş ortaya koydu’”. 17 Kasım 2015. Erişim 28 Ocak 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-g20-zirvesi-kapsaminda-basin-toplantisi-duzenledi/474441>

Anadolu Ajansı. “Suriye helikopteri düşürüldü”. 16 Eylül 2013. Erişim 27 Ocak 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriye-helikopteri-dusuruldu/218261>

Anadolu Ajansı. “Russian support for PKK’s Syrian arm PYD”. 27 Kasım 2015. Erişim 29 Ocak 2024. <https://www.aa.com.tr/en/turkey/russian-support-for-pkks-syrian-arm-pyd-/482307>

Anadolu Ajansı. “TSK unsurları İdlib’de keşif faaliyetlerine başladı”. 09 Ekim 2017. Erişim 29 Ocak 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/tsk-unsurlari-idlibde-kesif->

[faaliyetlerine-basladi/930661](#)

“Ankara’daki Patlama, Dostlarımızın PKK ile PYD-YPG Bağlantısını Daha İyi Anlamalarına Vesile Olacaktır”. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 18 Şubat 2016.

<https://tccb.gov.tr/haberler/410/39856/ankaradaki-patlama-dostlarimizin-pkk-ile-pyd-ypg-baglantisini-daha-iyi-anlamalarına-vesile-olacaktır>

Al Jazeera. “Turkey Imposes Sanctions”. 30 Kasım 2011. Erişim 06 Şubat 2024.

<https://www.aljazeera.com/news/2011/11/30/turkey-imposes-sanctions-on-syria>

Ayan Musil, Pelin. “Authoritarian Party Structures in Turkey: A Comparison of the Republican People’s Party and the Justice and Development Party”. *Turkish Studies - TURK STUD* 11 (01 Haziran 2010), 197-215. <https://doi.org/10.1080/14683849.2010.483859>

Ayata, Bilgin. “Turkish Foreign Policy in a Changing Arab World: Rise and Fall of a Regional Actor?” *Journal of European Integration* 37/1 (02 Ocak 2015), 95-112.

<https://doi.org/10.1080/07036337.2014.975991>

Ayvaz, Zehra. “Astana ve Soçi Süreçlerinin Türk-Rus İlişkilerine Etkileri”. *Diplomasi Araştırmaları Dergisi* 2/2 (30 Aralık 2020), 46-63.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jdr/issue/60425/890845>

Balci, Bayram. “Turkey’s Relations with the Syrian Opposition”. *Carnegie Endowment for International Peace*. Erişim 27 Ocak 2024. <https://carnegieendowment.org/2012/04/13/turkey-s-relations-with-syrian-opposition-pub-47841>

Balıkçı, Faruk. “2 günde 60 bin Suriyeli”. *Hürriyet*. 01 Eylül 2014. Erişim 28 Ocak 2024. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/2-gunde-60-bin-suriyeli-27245322>

Budge, Ian. “A New Spatial Theory of Party Competition: Uncertainty, Ideology and Policy Equilibria Viewed Comparatively and Temporally”. *British Journal of Political Science* 24/4 (Ekim 1994), 443-467. <https://doi.org/10.1017/S0007123400006955>

Celep, Ödül. “The Republican People’s Party and Turkey’s EU Membership”. *South European Society and Politics* 16/3 (01 Eylül 2011), 423-434.

<https://doi.org/10.1080/13608746.2011.598358>

Cengiz, Mehmet Emin. “The Transformation Struggle of the PYD: Localization Tendency

as a Method of Gaining Legitimacy?” *Al Sharq Strategic Research* (blog), 28 Ekim 2020.
<https://research.sharqforum.org/2020/10/28/the-pyd/>

Çelikaslan, Mehmet Nur. “Türk - Amerikan İlişkileri: Suriye Gerilimi”. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* 4/2 (2021), 375-384. <https://doi.org/10.33712/mana.973019>

Dijk, Van - A, Teun. “What Is Political Discourse Analysis?” *Belgian Journal of Linguistics* 11/1 (01 Ocak 1998), 11-52. <https://doi.org/10.1075/bjl.11.03dij>

Emre, Yunus. *CHP, Sosyal Demokrasi ve Sol: Türkiye’de sosyal demokrasinin kuruluş yılları (1960-1966)*. İletişim, 2013.

Erdoğan, Murat. “Onuncu Yılında Türkiye’deki Suriyeliler”. *Panorama* (blog), 29 Nisan 2020. <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/04/29/onuncu-yilinda-turkiyedeki-suriyeliler/>

Erdoğan, Murat. “Türkiye’deki Suriyeliler: 9 Yılın Kısa Muhasebesi”. *Perspektif*. 07 Ağustos 2020. Erişim 28 Ocak 2024.
<https://web.archive.org/web/20200807204000/https://www.perspektif.online/turkiyedeki-suriyeliler-9-yilin-kisa-muhasebesi/>

Fowler, James H. - Laver, Michael. “A Tournament of Party Decision Rules”. *The Journal of Conflict Resolution* 52/1 (2008), 68-92. <https://www.jstor.org/stable/27638595>

Gee, James. *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. New York: Routledge, 2005.

Gephart, Robert. “Hazardous Measures: An Interpretive Textual Analysis of Quantitative Sensemaking during Crises”. *Journal of Organizational Behavior* 18 (1997), 583-622.
<https://www.jstor.org/stable/3100266>

Gheyle, Niels - Jacobs, Thomas. “Content Analysis : a short overview”.
<http://hdl.handle.net/1854/LU-8543687>

Göksedef, Ece. “‘Esed’le savaşmayacaklar’ sözüne yanıt”. *Al Jazeera Turk*. 03 Mayıs 2017. Erişim 28 Ocak 2024. <https://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/esedle-savasmayacaklar-sozune-yanit>

Guida, Michelangelo - Göksel, Oğuzhan. “Reevaluating the Sources and Fragility of Turkey’s Soft Power After the Arab Uprisings”. *Turkey’s Relations with the Middle East*:

Political Encounters after the Arab Spring. 151-168, 2018. https://doi.org/10.1007/978-3-319-59897-0_10

Gülmez, Seçkin Barış. “The EU Policy of the Republican People’s Party: An Inquiry on the Opposition Party and Euro-Skepticism In Turkey”. *Turkish Studies* 9/3 (01 Eylül 2008), 423-436. <https://doi.org/10.1080/14683840802267389>

Güneş-Ayata, Ayşe. *CHP: örgüt ve ideoloji*. Gündoğan Yayınları, 1992.

Hardy, C. vd. “Discourse analysis and content analysis: Two solitudes?”, 2004. <https://www.semanticscholar.org/paper/Discourse-analysis-and-content-analysis%3A-Two-Hardy-Harley/d76debf897ad2585b15135e0088394b4f571b554>

Hloušek, Vít - Kaniok, Petr. “Europe forever? Czech political parties on the orientation of Czech foreign policy”. *East European Politics* 37/4 (02 Ekim 2021), 702-721. <https://doi.org/10.1080/21599165.2020.1855424>

Hodges, Brian David vd. “Discourse Analysis”. *BMJ* 337 (07 Ağustos 2008), a879. <https://doi.org/10.1136/bmj.a879>

Hofmann, Stephanie C. - Martill, Benjamin. “The Party Scene: New Directions for Political Party Research in Foreign Policy Analysis”. *International Affairs* 97/2 (Mart 2021). <https://doi.org/10.1093/ia/iiaa165>

Hooghe, Liesbet - Marks, Gary. “Cleavage theory meets Europe’s crises: Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage”. *Journal of European Public Policy* 25/1 (02 Ocak 2018), 109-135. <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1310279>

Hsieh, Hsiu-Fang - Shannon, Sarah E. “Three Approaches to Qualitative Content Analysis”. *Qualitative Health Research* 15/9 (Kasım 2005), 1277-1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>

Joly, Jeroen - Dandoy, Régis. “Beyond the Water’s Edge: How Political Parties Influence Foreign Policy Formulation in Belgium”. *Foreign Policy Analysis* 14/4 (01 Ekim 2018), 512-535. <https://doi.org/10.1093/fpa/orw049>

Kaarbo, Juliet. “Power and Influence in Foreign Policy Decision Making: The Role of Junior Coalition Partners in German and Israeli Foreign Policy”. *International Studies Quarterly*

40/4 (01 Aralık 1996), 501-530. <https://doi.org/10.2307/2600889>

Kaarbo, Juliet - Beasley, Ryan K. “Taking It to the Extreme: The Effect of Coalition Cabinets on Foreign Policy”. *Foreign Policy Analysis* 4/1 (Ocak 2008), 67-81. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2007.00058.x>

Kiratli, Osman Sabri. “European integration policy in Turkey: a comparison of the Republican People’s Party (CHP) and the Nationalist Movement Party (MHP), 1965–2011”. *Southeast European and Black Sea Studies* 15/3 (03 Temmuz 2015), 261-279. <https://doi.org/10.1080/14683857.2015.1030192>

Kiriş, Hakan Mehmet. “The CHP: From the Single Party to the Permanent Main Opposition Party”. *Turkish Studies* 13/3 (01 Eylül 2012), 397-413. <https://doi.org/10.1080/14683849.2012.717445>

Koçak, Cemil. *Demokrat Parti Karşısında CHP: Bir Muhalefetin Analizi*. Timaş, 2017.

Kösebalaban, Hasan. “Transformation of Turkish Foreign Policy Toward Syria: The Return of Securitization”. *Middle East Critique* 29/3 (02 Temmuz 2020), 335-344. <https://doi.org/10.1080/19436149.2020.1770450>

Kriesi, Hanspeter vd. “Globalization and the Transformation of the National Political Space: Six European Countries Compared”. *European Journal of Political Research* 45/6 (Ekim 2006), 921-956. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2006.00644.x>

Kutlay, Mustafa - Öniş, Ziya. “Understanding oscillations in Turkish foreign policy: pathways to unusual middle power activism”. *Third World Quarterly* 42/12 (06 Aralık 2021), 3051-3069. <https://doi.org/10.1080/01436597.2021.1985449>

Mecham, Quinn. “Islamist parties and foreign policy in North Africa: bridging ideology and pragmatism”. *The Journal of North African Studies* 24/4 (04 Temmuz 2019), 640-660. <https://doi.org/10.1080/13629387.2018.1525010>

Miş, Nebi - Özdemir, Ömer Behram. “Suriye 2013”. *Middle East Yearbook/Ortadoğu Yıllığı*. https://www.ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/suriye_2013.pdf

Neciyev, Elçin. “Rusya-Türkiye İşbirliği Bağlamında ‘Astana Görüşmeleri’”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 12/31 (20 Ağustos 2021), 988-1001.

<https://doi.org/10.21076/vizyoner.872943>

Neuendorf, Kimberly A. - Kumar, Anup. "Content Analysis". ed. Gianpietro Mazzoleni. 1. Basım. 1-10. Wiley, 1. Basım, 2016. <https://doi.org/10.1002/9781118541555.wbiepc065>

Neumann, Iver B. "Discourse Analysis". *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*. ed. Audie Klotz - Deepa Prakash. Research Methods Series. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.

Olsen, Wendy. "From Content Analysis to Discourse Analysis: Using Systematic Analysis of Meanings and Discourses". 175-199, 2022. https://doi.org/10.1007/978-3-030-93148-3_8

Omari, Raed. "Who's responsible for Geneva II failure?" *AlArabiya News*. 20 Şubat 2014. Erişim 28 Ocak 2024. <https://english.alarabiya.net/views/news/middle-east/2014/02/20/Who-s-responsible-for-Geneva-II-failure->

Onderco, Michal - Joosen, Rik. "Dimensionality of Party Politics of Foreign Policy: Spatial Modeling of Slovakia's National Council". *Foreign Policy Analysis* 17/3 (24 Haziran 2021), orab012. <https://doi.org/10.1093/fpa/orab012>

oppermann, kai vd. "Introduction: Coalition Politics and Foreign Policy". *European Political Science* 16/4 (01 Aralık 2017), 457-462. <https://doi.org/10.1057/s41304-016-0064-9>

Özcan, Ethem Emre. "Astana süreci Türkiye ve Rusya'nın garantörlüğünde devam ediyor". *Anadolu Ajansı*. 15 Haziran 2022. Erişim 29 Ocak 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/astana-sureci-turkiye-ve-rusya-nin-garantorlugunde-devam-ediyor/2614403>

Özpek, Burak Bilgehan - Demirağ, Yelda. "Turkish foreign policy after the 'Arab Spring': from agenda-setter state to agenda-entrepreneur state". *Israel Affairs* 20/3 (03 Temmuz 2014), 328-346. <https://doi.org/10.1080/13537121.2014.922806>

Parlar Dal, Emel. "Impact of the transnationalization of the Syrian civil war on Turkey: conflict spillover cases of ISIS and PYD-YPG/PKK". *Cambridge Review of International Affairs* 29/4 (01 Ekim 2016), 1396-1420. <https://doi.org/10.1080/09557571.2016.1256948>

Raimbekova, Aliia. "Suriye konulu 6. Astana toplantısı". *Anadolu Ajansı*. 15 Eylül 2017. Erişim 29 Ocak 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/astanada-saglanan-mutabakata-gore-idlibde-turkiye-rusya-ve-irandan-gozlemciler-konuslandirilacak>

Raunio, Tapio - Wagner, Wolfgang. "The Party Politics of Foreign and Security Policy". *Foreign Policy Analysis* 16/4 (26 Eylül 2020), 515-531. <https://doi.org/10.1093/fpa/oraa018>

Salcı, Turan. "ABD, NATO müttefikleri Türkiye'ye satmadığı Patriot savunma sistemini Ukrayna'ya ücretsiz gönderiyor - 23.12.2022, Sputnik Türkiye". *Sputnik*. 23 Aralık 2022. Erişim 27 Ocak 2024. <https://sputniknews.com.tr/20221223/abd-nato-muttefikleri-turkiyeye-satmadigi-patriot-savunma-sistemini-ukraynaya-uccretsiz-gonderiyor-1064911269.html>

Sayın, Yusuf - Kilincarslan, İsmail Yasin. "Rekabet ve İş birliği Denkleminde Türkiye-İran İlişkileri: Suriye Krizi Örneği". *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 3/2 (2019), 237-257. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/912302>

Schiffrin, Deborah vd. (ed.). *The Handbook of Discourse Analysis*. Chichester: Blackwell Publishers Ltd., 2015.

Tamış, Tolga. "Türkiye ağır silah koridoru açsın". *Hürriyet*. 27 Eylül 2014. Erişim 28 Ocak 2024. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiye-agir-silah-koridoru-acsin-27283662>

Taşpınar, Ömer. "Turkey: The New Model?" *Brookings*. Erişim 27 Ocak 2024. <https://www.brookings.edu/articles/turkey-the-new-model/>

Tinas, Murat. "Broadened Perspective On Foreign (Terrorist) Fighters In Syrian Civil War". *Liberal Düşünce Dergisi* 25/97 (20 Mart 2020), 131-146. <https://doi.org/10.36484/liberal.682637>

Turan, Ilter. "Old Soldiers Never Die: The Republican People's Party of Turkey". *South European Society and Politics* 11/3-4 (01 Eylül 2006), 559-578. <https://doi.org/10.1080/13608740600856587>

Wagner, Wolfgang vd. "Party Politics at the Water's Edge: Contestation of Military Operations in Europe". *European Political Science Review* 10/4 (Kasım 2018), 537-563. <https://doi.org/10.1017/S1755773918000097>

Wei, Min. "Turkish Foreign Policy Towards the Syrian Crisis: Dynamics of Transformation". *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies* 13/3 (03 Temmuz 2019), 462-477. <https://doi.org/10.1080/25765949.2019.1630573>

Willems, Kurt - Vernimmen, Jonas. "The Fundamental Human Right to Education for

Refugees: Some Legal Remarks”. *European Educational Research Journal* 17/2 (01 Mart 2018), 219-232. <https://doi.org/10.1177/1474904117709386>

Wodak, Ruth. “Introduction: Discourse Studies — Important Concepts and Terms”. *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. 1-29, 2008. https://doi.org/10.1007/978-1-137-04798-4_1

Zürn, Michael. “The Politicization of World Politics and Its Effects: Eight Propositions”. *European Political Science Review* 6/1 (Şubat 2014), 47-71. <https://doi.org/10.1017/S1755773912000276>

8. EKLER

EK 1: 2013-2017 YILLARI ARASINDA KOD FREKANSLARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI

Tema	Kategoriler	Alt Kodlar	2013	2014	2015	2016	2017
Suriye Politikasına Muhalefeti							
		<i>Sığınmacılar</i>	206	149	52	190	108
		<i>Demografik Değişim</i>	42	27	16	59	22
		<i>Hükümetin Harcamaları</i>	39	19	5	25	35
		<i>Asayiş ve Güvenlik</i>	41	29	9	28	11
		<i>İnsan Hakları İhlalleri</i>	25	30	6	51	4
		<i>Vatandaşlık-Oy Kullanma</i>	39	6	5	6	20
		<i>İşgücünün Etkisi ve Kayıt Dışı Ekonomi</i>	10	26	6	20	11
		<i>Toplum Sağlığı</i>	10	12	5	1	5

	Ulusal Güvenlik ve Terör		258	137	54	97	61
		<i>Teröre Destek</i>	153	98	30	44	21
		<i>Sınır Güvenliği</i>	83	29	17	20	12
		<i>İç Güvenlik</i>	22	10	7	33	28
	Dış Politika		112	46	39	75	68
		<i>Savaş Yanlısı ve Müdahaleci Olma</i>	53	24	24	23	27
		<i>Ulusal Çıkarları İhmal Eden Plansız Dış Politika</i>	25	2	5	20	25
		<i>Mezhepçi Olmak</i>	14	15	5	20	8
		<i>Küresel-Bölgesel İlişkilere Zarar Veren Dış Politika</i>	20	5	2	12	8
	Ekonomi		28	14	2	28	10
		<i>Ekonomik Kayıp</i>	19	8	2	11	7

		<i>Sınır İllerinde Yaşanan Ekonomik Kayıplar</i>	9	6	0	17	3
Suriye Vizyonu			25	10	54	29	23
		<i>Diplomasi-Arbuluculuk</i>	10	2	15	8	4
		<i>Uluslararası-Bölgesel İşbirliği</i>	6	0	16	7	1
		<i>Çağdaş Ev Sahipliği</i>	4	5	18	2	0
		<i>Toprak Bütünlüğü</i>	5	2	3	10	17
		<i>Terörle Mücadele</i>		1	6	2	1

EK 2: ÇALIŞMADA KONUŞMALARINDAN ALINTI YAPILAN MİLLETVEKİLLERİ VE SEÇİM BÖLGELERİ

Milletvekili Adı-Soyadı	Seçim Bölgesi
Ali Özgündüz	İstanbul
Celal Dinçer	İstanbul
Eren Erdem	İstanbul
Erdoğan Toprak	İstanbul
Gamze Akkuş İlgezdi	İstanbul
Kadir Gökmen Ögüt	İstanbul
Mehmet Akif Çelebi	İstanbul
Murat Özçelik	İstanbul
Müslim Sarı	İstanbul
Zeynel Emre	İstanbul
Birol Ertem	Hatay
Hasan Akgöl	Hatay
Hilmi Yarayıcı	Hatay
Mehmet Ali Edipoğlu	Hatay
Mevlüt Dudu	Hatay
Serkan Topal	Hatay
Refik Eryılmaz	Hatay

Aytuğ Atıcı	Mersin
Durmuş Fikri Sağlar	Mersin
Serdal Kuyucuoğlu	Mersin
Vahap Seçer	Mersin
Ali Sarıbaş	Çanakkale
Bülent Öz	Çanakkale
Ali Serindağ	Gaziantep
Mehmet Şeker	Gaziantep
Gürkut Acar	Antalya
Niyazi Nefi Kara	Antalya
Hayati Tekin	Samsun
Kemal Zeybek	Samsun
Kazım Arslan	Denizli
Melike Basmacı	Denizli
Nurettin Demir	Muğla
Ömer Süha Aldan	Muğla
Levent Gök	Ankara
Murat Emir	Ankara
Burcu Köksal	Afyonkarahisar

Candan Yüceer	Tekirdağ
Cemal Okan Yüksel	Eskişehir
Engin Altay	Sinop
Hurşit Güneş	Kocaeli
İbrahim Özdiş	Adana
İdris Yıldız	Ordu
Kamer Genç	Tunceli
Kemal Değirmendereli	Edirne
Mustafa Hüsni Bozkurt	Konya
Ömer Fethi Gürer	Niğde
Öztürk Yılmaz	Ardahan
Sena Kaleli	Bursa
Veli Ağbaba	Malatya
Ali Yiğit	İzmir
Mustafa Ali Balbay	İzmir
Metin Lütfi Baydar	Aydın

EK 3: 2013-2017 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'NİN SURİYE POLİTİKALARININ GELİŞİMİ

Tarih	Olay
Şubat 2013	Cilvegözü sınır kapısında Suriye sınırındaki iki araçta meydana gelen patlamalarda 14 kişi hayatını kaybetmiştir.
Nisan 2013	Suriye hükümeti, Türkiye'yi isyancılara silah yardımı yapmakla suçlar.
Mayıs 2013	Reyhanlı'da bomba yüklü araçlarla gerçekleştirilen saldırılarda 52 kişi hayatını kaybeder. Türkiye, saldırıların Suriye rejimiyle bağlantılı olduğunu iddia etmiştir.
Temmuz 2013	Türkiye, PYD'nin Suriye'nin kuzeyinde özerk bir yönetim kurduklarını ilan etmesi üzerine bu yönetimin sürdürülebilir olmadığını ve bölgenin istikrarı için ciddi tehditleri beraberinde getirebileceğine dair hem uluslararası aktörlere hem de bölgesel aktörlere uyarılarda da bulunmuştur.
Ağustos 2013	Suriye'de kimyasal silah kullanıldığı iddialarının ardından Türkiye, uluslararası toplumu harekete geçmeye çağırır.
Eylül 2013	Türkiye, sınır ihlali yaptığı gerekçesiyle Suriye'ye ait bir helikopteri düşürmüştür.

Ekim 2013	Suriye'ye ilişkin hükümete verilen yetki süresinin bir yıl daha uzatılmasını öngören Başbakanlık Tezkeresi, Türkiye'de gerçekleşen terör saldırılarındaki ölümler ve Suriye'nin kimyasal silah kullanımı gerekçeleriyle TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiştir.
Ocak 2014	Adana Cumhuriyet Savcılığı tarafından, ihbar üzerine Suriye'deki yasadışı örgütlere silah taşındığı gerekçesiyle MİT tırlarına el konulmuştur. Dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu Türkmenlere silah taşıdığını ifade ettiği tırlar muhalefet tarafından radikal İslamcı terör gruplarına hükümetin silah yardımı yaptığının bir delili olarak yorumlanmıştır.
Ocak 2014	Suriye hükümeti ve Suriye Ulusal Konseyi'nin birlikte katıldığı Cenevre-2 Konferansı İsviçre'de gerçekleşmiş, Türkiye de konferansta hazır bulunmuştur.
Mart 2014	Sınır ihlali yaptığı iddia edilen Suriye'ye ait bir uçağın düşürülmesi, hükümetin Suriye politikasına yönelik eleştirileri daha da arttırmıştır. Suriye yönetimi, düşürülen uçağın kendi sınırları içerisindeki Lazkiye'de isyancılara karşı operasyon yürüttüğünü ifade etmiş ve Türkiye'nin uçağı düşürmesinin "Suriye'nin egemenliğine karşı yürütülen gayri meşru bir askeri saldırı" olarak nitelendirmiştir.
Eylül 2014	İŞİD'in PYD kontrolündeki Halep'e bağlı Kobane kasabası ve civarındaki köylere saldırılarıyla başlayan Kobane kuşatması, kısa sürede sürede PYD'nin silahlı gücü YPG'nin geri çekilmesiyle Türkiye'yi yeni bir sığınmacı akını ile karşı karşıya bırakmıştır.

Ekim 2014	YPG'ye destek verilmemesi durumunda Kobane'nin IŞİD'in eline geçeceğinin anlaşılması sonrasında dönemin Halkların Demokratik Partisi (HDP) Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş ve PYD yöneticileri, Türkiye'den IŞİD'e karşı direnen diğer Kürt kantonlarından gelecek silahların Kobane'ye ulaştırılması için bir koridor açması talebinde bulunmuştur.
Ekim 2014	Ak Parti hükümetinin ise PYD'nin PKK ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle bu talebe karşılık vermemesi üzerine 6 Ekim'de HDP Merkez Yürütme Kurulu sokağa çıkma ve protesto kararı almıştır. HDP'nin bu kararını takiben AK Parti hükümetinin Kobane kararına yönelik protesto gösterileri kısa sürede 31 kişinin hayatını kaybettiği şiddet eylemlerine dönüşmüştür.
22 Şubat 2015	Türkiye, ilk defa Suriye topraklarında Şah Fırat ismi verilen askeri bir operasyon gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen operasyonda Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye'nin ülke dışındaki tek toprak parçası olan Süleyman Şah Saygı Karakolu'nda bulunan 38 personelin ve türbe içerisinde bulunan Süleyman Şah'ın naaşı ile diğer değerli eşyaların Suriye'nin Eşme köyüne taşınmasını sağlamıştır.
Şubat 2015	ABD ile uzun müzakereler sonunda Suriyeli muhaliflerin eğitilmesine yönelik eğit-donat projesine dair bir anlaşma imzalanmıştır.
Haziran 2015	Hükümet, Tel Abyad'ı IŞİD'ten geri alan YPG'nin 'Kobane kantonu' oluşturarak Fırat'ın kuzeyine

	geçmesini engellemek amacıyla YPG hedeflerinin vurulduğunu ifade etmiştir.
Temmuz 2015	Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde IŞİD tarafından 34 kişinin öldüğü ve 100+ yaralının olduğu terör saldırısı gerçekleştirilmiştir.
Ağustos 2015	Türkiye, IŞİD ile mücadele stratejisi noktasında ABD ile fikir ayrılıklarına sahip olsa da IŞİD'e karşı ABD öncülüğünde gerçekleştirilen hava operasyonlarına katılmıştır.
Eylül 2015	ABD'nin eğit-donat projesi kapsamında eğitilecek olan grupların yalnızca IŞİD'e karşı savaşılabileceğine dair açıklamaları, Türkiye'nin ise bu kısıtlamanın getirilmesini uygun bulmaması gibi anlaşmazlıklar nedeniyle proje uygulamaya koyulamadan iptal edilmiştir.
Ekim 2015	Türk ordusu Tel Abyad'da Türkiye sınırına yakın YPG'ye ait hedefleri iki kez vurmuştur.
10 Ekim 2015	Ankara'da IŞİD tarafında 100'den fazla kişinin vefat ettiği ve 500'den fazla kişinin yaralandığı terör saldırısı gerçekleştirilmiştir.
Kasım 2015	Türkmen Dağı'nda hava saldırısı düzenleyen Rusya'ya ait bir Su-24 uçağının tüm uyarılara rağmen Türkiye'nin hava sınırlarını ihlal etmesi üzerine düşürülmüştür.
12 Ocak 2016	İstanbul Sultanahmet'te 11 kişinin hayatını kaybettiği ve hükümetin IŞİD'i sorumlu tuttuğu bir canlı bomba saldırısı düzenlenmiş.

17 Şubat 2016	Çankaya’da askeri servis aracının geçişi sırasında 28 kişinin öldüğü bir başka bombalı saldırı daha gerçekleştirmiştir. Saldırı sonrasında hükümet yaptığı açıklamalarda bulguların YPG’yi işaret ettiğini söylemiştir.
13 Mart 2016	Ankara’da Kürdistan Özgürlük Şahinleri (Teyrêbazên Azadiya Kurdistan -TAK) isimli örgütün üstlendiği bir diğer terör saldırısında 38 kişi hayatını kaybetmiş ve 125 kişi yaralanmıştır.
19 Mart 2016	İstiklal Caddesi’nde IŞİD militanı olduğu tespit edilen canlı bomba Mehmet Öztürk tarafından gerçekleştirilen bir diğer bir terör saldırısında 4 kişi ölmüş, 39 kişi yaralanmıştır.
27 Nisan 2016	Bursa Ulu Camii yakınlarında 13 kişinin hayatını kaybettiği bir canlı bomba saldırısı daha düzenlenmiş, yetkililer saldırıyı TAK’ın gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.
28 Haziran 2016	Atatürk Havalimanında IŞİD mensubu üç saldırgan önce uzun namlulu silahlarla etrafa ateş açarak ardından üzerlerindeki bombaları patlatarak 45 kişinin hayatını kaybetmesine ve 256 kişinin ise yararlanmasına yol almışlardır.
20 Ağustos 2016	Gaziantep’te bir düğünde kalabalığa karışan canlı bombanın üzerindeki patlayıcıları infilak ettirmesi ile 51 kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırıyı ise IŞİD üstlenmiştir.
24 Ağustos 2016	AK Parti hükümeti bir ilke imza atarak Suriye’ye doğrudan bir askeri müdahale başlatmıştır. Fırat Kalkanı

	<p>Harekâtı olarak adlandırılan askeri operasyon ile temel olarak bölgenin PKK'nın Suriye örgütlenmesi olarak kabul edilen PYD/YPG'den ve IŞİD'den temizlenerek sınır güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Harekâtın bir diğer hedefi ise 4.500 kilometrekarelik bir güvenli bölge oluşturulması olarak açıklanmıştır.</p>
Ocak 2017	<p>Türkiye, Rusya ile Suriye'deki hava operasyonlarının koordinasyonu ve uçuş güvenliğinin sağlanmasına ilişkin anlaşma imzalamıştır. Bunu takiben Rusya ile birlikte El-Bab şehrinde IŞİD'e ait 36 hedefin vurulduğu ortak bir hava operasyonu düzenlenmiştir.</p>
23 Ocak 2017	<p>Türkiye, Rusya ve İran'ın garantörlüğünde Suriyeli muhalif komutanların ve Esad rejiminin ilk defa aynı masada bir araya geldiği görüşmeler Kazakistan'ın başkenti Astana'da başlamıştır.</p>
Şubat 2017	<p>Astana Sürecinin 15-16 Şubat'ta gerçekleşen ikinci tur görüşmeleri Rusya, Türkiye ve İran'dan oluşan bir 'izleme komitesinin' oluşturulmasının kabul edilmesiyle sonuçlanmış.</p>
Mart 2017	<p>14-15 Mart tarihlerinde gerçekleştirilen üçüncü tur görüşmelerindeyse garantör ülkeler tarafından "üçlü ateşkes izleme mekanizmasının" güçlendirilmesine karar verilmiştir.</p>
29 Mart 2017	<p>Hükümet, Fırat Kalkanı Harekatının, Suriye sınırında 2 bin 15 kilometrekarelik bir alanın terör tehdidinden temizlenmesi ve sınır güvenliğinin sağlanması üzerine başarıyla sonlandırıldığı açıklanmıştır.</p>

Mayıs 2017	Astana görüşmelerinin dördüncü turu gerçekleştirilmiş ve garantör ülkeler Suriye’de ‘gerginliği azaltma bölgeleri’ oluşturulmasına yönelik bir anlaşma imzalanmışlardır.
Nisan 2017	Türkiye, Suriye’nin kuzeydoğusundaki Karakoç Dağı bölgesinde PYD hedeflerine yönelik bir hava harekâtı düzenlenmiş.
Temmuz 2017	Beşinci turu gerçekleşen Astana görüşmelerinde gerginliği azaltma bölgelerine dair detayları belirlemek üzere bir Ortak Çalışma Grubunun oluşturulmasına karar verilmiştir.
Eylül 2017	Altıncı turu gerçekleşen Astana görüşmelerde garantör ülkelerin İdlip bölgesinde her bir garantör ülkeden 500’er olmak üzere 1500 gözlemci konuşlandırılması yönünde mutabakata varılmıştır.
Kasım 2017	Türkiye, İdlip bölgesinde gerçekleştirilecek harekât kapsamında gözlem noktaları tesis etmek üzere keşif faaliyetlerine başlamıştır.
Aralık 2017	Astana sürecinin üç garantör ülkesi Soçi’de senenin son toplantısı için bir araya gelmiştir. Soçi’de gerçekleşen bu üçlü zirvede taraflar tekrardan Suriye’nin toprak bütünlüğüne ve IŞİD ile mücadelenin ortaklığına vurgu yapmışlardır.